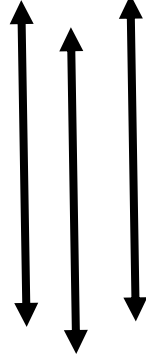
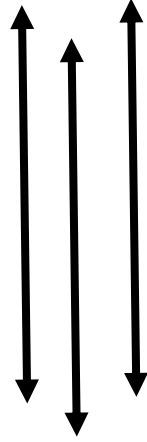

दुधौली: हाम्रो पहिचान

स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-५)

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल

दुधौली नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

दुधौली, सिन्धुली

नगर प्रमुखको भनाइ

सांस्कृतिक रूपमा अत्यन्त धनी दुधौली नगरपालिकाले यहाँको भाषा, कला-संस्कृति र सम्पदाहरूको संरक्षण गर्दै आएको छ। विद्यालयमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूलाई कला-संस्कृति र सम्पदाहरूको जानकारी दिन सकेमा ती वस्तुहरूको संरक्षण गर्न ठूलो योगदान पुग्ने हाम्रो विश्वास छ। हाम्रा मौलिक पहिचान, सीप, प्रविधि, इतिहास आदिलाई जगेर्ना गर्दै भोलिको पुस्तालाई हस्तान्तरण गर्न आवश्यक भएको स्थितिलाई ध्यानमा राखेर दुधौली नगरपालिकाले शैक्षिक वर्ष २०७९ देखि स्थानीय पाठ्यक्रम लागू गर्ने निर्णय गरेको हो।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ लागू भएपछि कक्षा १ देखि १२ सम्मको शिक्षाको जिम्मेवारी पनि स्थानीय तहमा आएको छ। ऐनमा भएको व्यवस्थाबमोजिम स्थानीय पाठ्यक्रम लागू गर्न दुधौली नगरपालिकाको बोर्ड बैठकबाट गठित कार्यदलले निर्धारित समयमा आफ्नो जिम्मेवारी पूरा गरी पाठ्यक्रम हस्तान्तरण गरेको छ। कार्यदल र कार्यदलअन्तर्गत रहेर पाठ्यक्रम निर्माणमा सहयोग पुऱ्याउने विज्ञ समूहका सम्पूर्ण सदस्यहरूलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु।

दुधौलीको इतिहास, भूगोल, जातजाति, संस्कृति, कला - सम्पदाहरू, सीप र प्रविधि, बिपत, व्यापार व्यवसाय, स्थानीय खेल र पर्यटनलगायत विविध ७ वटा विषयक्षेत्रमा केन्द्रित भई तयार गरेको पाठ्यक्रम अत्यन्त उपयोगी हुने हाम्रो विश्वास छ। स्थानीय पाठ्यक्रम यही शैक्षिक सत्रदेखि दुधौली नगरपालिकाभित्रका सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूमा लागू गरिनेछ।

स्थानीय पाठ्यक्रम बनाई लागू गर्ने कार्य दुधौली नगरपालिकाको पहिलो प्रयास हो। तत्काल पाठ्यपुस्तक बनाई वितरण गर्न सम्भव नभएको हुँदा पाठ्यक्रमकै आधारमा विद्यार्थीहरूलाई सिकाइ सहजीकरण गरेर पाठ्यक्रमलाई पूर्ण कार्यान्वयन गर्न शिक्षकहरूको भरपुर सहयोग रहनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु। आगामी दिनमा पाठ्यक्रमसँग सम्बन्धित रहेर अध्ययन सामग्री लेखन र प्रकाशनका निम्ति आवश्यक सहयोग नगरपालिकाले गर्नेछ।

पाठ्यक्रम बनाई लागू गर्ने यो हाम्रो पहिलो अनुभव हो। यसमा भएका कमी कमजोरीहरूलाई सच्याएर आगामी दिनहरूमा अगाडि बढ्ने विश्वास दिलाउदै पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका सक्षमताहरू हासिल गर्ने सफलतासहित पाठ्यक्रम पूर्ण कार्यान्वयनको शुभकामना दिन चाहन्छु।

धन्यवाद।

...०६६१०९.१५६

दिनेश अधिकारी
नगर प्रमुख

शुभकामना

दुधौली नगरपालिकाले शैक्षिक सुधारका लागि शिक्षा क्षेत्रमा हार्डवेयर र सफ्टवेयर दुबै खालको लगानी गरिरहेको कुरा यहाँहरूलाई विदितै छ । यसै सन्दर्भमा नेपाल सरकारको शैक्षिक नीति र पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा यो स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरिएको हो । यो पाठ्यक्रम नगर कार्यापालिकाबाट स्वीकृत भइसकेको र शैक्षिक सत्र २०८० बाट लागू गर्न लागिएको कुरा यहाँहरूलाई अवगत गराउन पाउँदा मलाई खुशीको अनुभूति भइरहेको छ । शिक्षालाई व्यावहारिक र जीविकोपार्जनमुखी बनाउने लगायतका राष्ट्रिय लक्ष्यहरु हाँसिल गर्नका लागि स्थानीय आवश्यकताको पहिचान गरी दुधौली नगरभित्रका शैक्षिक, प्राज्ञिक, बौद्धिक तथा सरोकारवालकाहरुसँगको पटक पटक अन्तरक्रियाबाट प्राप्त रचनात्मक र सिर्जनात्मक सुझावहरुलाई शिरोधार्य गर्दै स्थानीय परिवेशलाई नै आधार मानी तयार गरिएको यो पाठ्यक्रमले बालबालिकाको सिकाइलाई सार्थक बनाउने छ भन्ने विश्वास लिएको छु । पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख भूमिकामा शिक्षक वर्ग रहने भए तापनि विद्यार्थी र अभिभावक एवम् सम्बद्ध सरोकारवालाहरु समेतको सकारात्मक संलग्नता नभएसम्म यो पाठ्यक्रम पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन हुन सक्दैन ।

विविधतामा एकता रहेको हाम्रो समाजमा समाजका आवश्यक विषयवस्तुहरुलाई समेटी सिकाइलाई प्रभावकारी र व्यावहारिक बनाउने प्रयत्न गर्न यो पाठ्यक्रम सक्षम हुने आशा गरिएको छ । स्थानीयता विविध पक्षहरुको बोध गर्दै बालबालिकामा आफ्नो र आफ्नो परिवेशको चौतर्फी विकास गर्न मद्दत गर्ने खालका बाल रुचिका विषय समेटी सिकाइ अभिवृद्धि गर्दै उनीहरुमा स्थानीय ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति, मूल्य र क्षमता जस्ता सक्षमताहरु हासिल गर्नमा यो पाठ्यक्रम सफल हुनेछ भन्ने अपेक्षा राख्दै सबै पक्षको समन्वय र सहयोगले यो पाठ्यक्रम पूर्ण कार्यान्वयन होस भन्ने शुभकामना दिन चाहन्छु । यो पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल लगायत संलग्न सम्बद्ध सबैलाई हार्दिक धन्यवाद समेत प्रकट गर्दछु ।

मिति: २०७९/०९/२७

मित्र प्रसाद काफ्ले
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

प्राक्कथन

शिक्षा समाज विकासको आधारशिला हो । समाज परिवर्तन र रूपान्तरणको संवाहकको रूपमा शिक्षालाई प्रमुख तत्वको रूपमा लिने गरेको पाइन्छ । यो व्यक्ति तथा समाजमा ज्ञान, सीप र अनुभूतिहरू आदानप्रदान गर्ने सशक्त माध्यम पनि हो । शिक्षण सिकाइलाई व्यवस्थित र योजनाबद्धरूपमा सञ्चालन गर्न पाठ्यक्रमको आवश्यकता पर्दछ । स्थानीय परिवेश, आवश्यकता एवम् जनजीवनसंग गाँसिएका विषयवस्तुहरू समेटेर तयार पारिएको स्थानीय पाठ्यक्रमले स्थानीय भाषा, संस्कृति, चाडपर्व, परम्परा तथा विविध स्थानीय विषयवस्तुको उजागर गर्ने उद्देश्य राखेको हुन्छ । पाठ्यक्रम निर्माण, विकास र परिमार्जन निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया हो । सिकारुको रुचि, अभिभावकको चाहाना र समाजको सपनाको जगमा पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न सके यसबाट अपेक्षित लाभ लिन सकिने कुरामा दुईमत नरहला । सिकारुमा चाहिने व्यवहारकुशल तथा जीवनोपायोगी सीप विकास गर्न निर्माण गरिने पाठ्यक्रम स्वभावले नै सिकारु मैत्री हुन आवश्यक हुन्छ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ हाल कार्यान्वयनको अन्तिम चरणमा छ । शै स २०८० देखि सम्पूर्ण कक्षाहरूमा यो पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन हुने योजना अनुसार सबै स्थानीय तहहरूले समेत कक्षा ८ सम्म स्थानीय रुचि, आवश्यकता र विषयवस्तु समावेश गरिएको स्थानीय पाठ्यक्रम स्थानीय स्तरमै तयार कार्यान्वयन गर्नु पर्ने कानुनी व्यवस्था छ । यसै निर्देशनलाई आत्मसात गर्दै कक्षा १-३ मा ५ पाठ्य घण्टा र ४-८ मा ४ पाठ्य घण्टा को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने आ व २०७८।७९ को दुधौली नगरपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम अनुसार पहिलो चरणमा कक्षा १-५ को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी शैक्षिक सत्र २०७९ देखि दुधौलीका सबै विद्यालयहरूमा लागू गर्ने उद्देश्यका साथ यो पाठ्यक्रम तयार गरिए तापनि विभिन्न कारणले गर्दा शै स २०७९ को मध्य समयदेखिमात्र विद्यालयहरूमा लागू गर्न सकिएको छ । स्थानीय तहको निर्वाचन तथा नव निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरूसँग परामर्श, स्थानीय सरोकारवालाहरूसँगको निरन्तर छलफल, गोष्ठी, पाठ्यक्रम मस्यौदा समिति (विज्ञ समूह) को सामुहिक सेमिनार, लगनशीलता, र मेहनत, पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलको सल्लाह एवम् निर्देशन र स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन २०७६ को निर्देशनको जगमा यो स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरिएको हो । सिद्धान्ततः स्थानीय पाठ्यक्रमले पाठ्यपुस्तक (कार्यपुस्तक) को परिकल्पना गर्दैन । विभिन्न सान्दर्भिक सन्दर्भ सामग्रीहरूको सहयोगमा स्थानीय पाठ्यक्रममा उल्लेखित विषयवस्तुको सिकाइ सहजीकरण गर्नु पर्ने हुन्छ । यस पाठ्यक्रममा विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम, शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापका सम्भावित गतिविधिहरू, सम्भावित मूल्यांकन प्रक्रिया समेत उल्लेख गरिएको छ । स्थानीय परिवेश तथा स्थानीय वातावरणको पृष्ठभूमिमा तयार गरिएको यस पाठ्यक्रमले घ्याडलेख गाउँपालिकाको चिनारी दिने र गाउँपालिकाको आफ्नो पहिचान कायम राख्ने कुरामा सहयोग गर्ने विश्वास लिएका छौं ।

पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने सबैभन्दा तल्लो निकाय विद्यालय र जिम्मेवार व्यक्ति शिक्षक हुन् । यद्यपि स्थानीय आवश्यकता, रुचि र विषयवस्तु समावेश भएको स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण र कार्यान्वयनको मुख्य जिम्मेवार पक्ष स्थानीय तह नै हो । कतिपय देशहरूमा स्थानीय पाठ्यक्रम विद्यालयले नै निर्माण गरेर कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्छ भन्ने मान्यता छ तर हाम्रो जस्तो देशमा विद्यालयस्तरमै पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने कुरा निकै चुनौति पूर्ण रहेको छ । हरेक विद्यालयमा पाठ्यक्रम सम्बन्धी

आधारभूत ज्ञान तथा यस्को सैद्धान्तिक पक्षबारे जानकारी भएको जनशक्तिको उपलब्धता हुन कठिन छ । तसर्थ राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले समेत स्थानीय तहले आफ्नो स्थानीय तहको पहिचान झल्काउने खालको एक स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्छ भन्ने मान्यता राखेको छ र स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा स्थानीय समुदायमा रहेका विभिन्न पेसामा संलग्न व्यक्तित्व, शिक्षक, राजनीतिज्ञ सबैको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

स्थानीय स्रोत, साधन, अवसर, पहिचान एवम् विज्ञताको कदर गर्दै स्थानीय परिवेश र आवश्यकताको आधारमा स्थानीय आवश्यकताको क्षेत्र निर्धारण गरी स्थानीय सरकारले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने परिपाटीको विकास हुनुले पनि स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयनको सम्भावना बढ्दै गएको देखिन्छ । स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिको समान पहुँच र विस्तारमा टेवा पुर्याउन स्थानीय सरोकारवालाको सहभागिता, विज्ञता र स्रोत साधन जरूरी हुन्छ । नेपालको सन्दर्भमा राष्ट्रिय स्तरको पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने क्रममा सरल र सहज तरिकाले स्थानीय तहको प्रतिनिधित्व हुन नसकेको परिवेश विद्यमान छ । शैक्षिक गुणस्तर विकासमा स्थानीय सरोकारवालाको उत्तरदायित्व र जिम्मेवारी बोध पर्याप्त मात्रामा भएको पनि छैन । स्थानीय आवश्यकतामा आधारित पाठ्यक्रम तथा नीति निर्माणका क्रममा स्थानीय तहका सरोकारवालाको बढिभन्दा बढी सहभागिता हुने वातावरण तयार गर्ने र त्यसबाट प्राप्त प्रतिफलमा उनीहरूकै जिम्मेवारी रहने व्यवस्था गरी विकेन्द्रीकरणको सैद्धान्तिक पक्षलाई जोड दिदै ज्ञानको विश्वव्यापीकरणलाई समेत मध्यनजर गरी स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्नु अहिलेको प्रमुख आवश्यकता हो । दुधौली नगरपालिकाले **दुधौली: हाम्रो पहिचान** नामक स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा स्थानीय बुद्धिजीवि, प्रधानाध्यापक, शिक्षक तथा शिक्षा शाखाको नेतृत्वमा स्थानीय स्रोत र साधनहरूको भरपुर सदुपयोग गर्दै यस्को सफल कार्यान्वयन हुने गरी कुरालाई मध्य नजर गरिएको छ । अन्त्यमा, **“दुधौली: हाम्रो पहिचान”** नामक यो स्थानीय पाठ्यक्रममा उल्लेखित विषयवस्तुहरूको सान्दर्भिकता र औचित्यता यसको सफल र प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट मात्र सम्भव हुनेछ । पाठ्यक्रम निर्माणमा पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलमा खट्नु हुने कार्यापलिका सदस्य ज्यूहरू, क्याम्पस प्रमुख ज्यू, विद्यालयका प्रधानाध्यापक ज्यूहरू तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष ज्यू लगायत मस्यौदा तयार विज्ञ शिक्षकहरू एवम् विभिन्न प्रकारका स्रोत सामाग्री उपलब्ध गराई सहयोग गराउनु हुने सम्पूर्णमा हार्दिक धन्यवाद दिदै यसको पूर्ण र सफल कार्यान्वयनमा सबै सरोकारवालहरूले आआफ्नो ठाउँबाट सक्दो सहयोग गर्नु हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छौं ।

मिति: २०७९/०९/२६

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल
दुधौली नगरपालिका, सिन्धुली ।

विषय सूचि

नगर प्रमुखको भनाइ	
शुभकामना	
प्राक्कथन	पेज नं.
परिच्छेद १ परिचय	१
१.१ परिचय	१
१.२ राष्ट्रिय उद्देश्य र आधारभूत तहका सक्षमताहरु	२
१.३ आधारभूत तहको पाठ्यक्रमको विद्यमान संरचना	५
१.४ स्थानीय पाठ्यक्रम सम्बन्धी व्यवस्था र संरचना	६
१.५ पाठ्यक्रम विकासमा अवलम्बन गरिएका सिद्धान्त र आवश्यकता	६
परिच्छेद २ दुधौली: हाम्रो पहिचान (स्थानीय पाठ्यक्रम) को परिचय	८
२.१ तहगत सक्षमताहरु	८
२.२ विषय क्षेत्र तथा पाठ्यघण्टा निर्धारण	९
परिच्छेद ३ कक्षागत सिकाइ उपलब्धीहरु (कक्षा १-३)	१०
परिच्छेद ४ कक्षागत सिकाइ उपलब्धीहरु (कक्षा ४-५)	१२
परिच्छेद ५ विषयवस्तुको कक्षागत क्षेत्र तथा क्रम	१४
परिच्छेद ६ विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	१६
परिच्छेद ७ सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	४६
परिच्छेद ८ विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली	५१
परिशिष्ट १	५५
परिशिष्ट २	५७
परिशिष्ट ३	७३
परिशिष्ट ४ पाठ्यक्रम कार्यान्वयन योजना	७६

१ परिचय

१ परिचय

पाठ्यक्रम शब्द ल्याटिन भाषाको *currere* शब्दबाट आएको हो । जस्को अर्थ दौडको मैदान भन्ने हुन्छ । परम्परागत रूपमा पाठ्यक्रमलाई पाठ्यांश (Syllabus) को रूपमा बुझ्ने गरेको पाईन्छ । हाल आएर यस्ताई सिकाइको एक योजनाको रूपमा लिने गरिन्छ । यस्तै किन पढाउने के पढाउने कति पढाउने कसरी पढाउने र विद्यार्थीले बुझे नवुझेको कसरी लेखाजोखा गर्ने भन्ने जस्ता प्रश्नहरूको उत्तर प्रदान गर्दछ । स्थानीय सरोकारवालाहरूले स्थानीय विषयबस्तुलाई समावेश गरेर स्थानीय स्तरमै निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिने पाठ्यक्रम नै स्थानीय पाठ्यक्रम हो । स्थानीय पाठ्यक्रमले स्थानीय स्तरमा लुप्त रूपमा रहेका स्थानीय कला संस्कृति भाषा भेषभुषा तथा परम्पराहरूको पहिचान र उजागर गर्दै प्रवर्द्धन एवम् परिमार्जन गर्नको लागि प्रमुख भूमिका खेल्दछ । शिक्षण सिकाइको निर्धारक र समग्र शैक्षिक कार्यक्रमको मार्गनिर्देशन गर्ने सम्पूर्ण योजनाको एकीकृत स्वरूप भनेर पनि पाठ्यक्रमलाई परिभाषित गर्ने गरेको पाइन्छ । सिकारुको आवश्यकता, अभिभावकको चाहनालाई सम्बोधन गर्दै स्थानीय परिवेशको जगमा टेकेर स्थानीय स्रोत, साधन र सम्भावनालाई आधार बनाइ रैथाने ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिको विकासको लागि स्थानीय सरोकारवालाहरूको संलग्नतामा तयार गरिने पाठ्यक्रम स्थानीय पाठ्यक्रम हो । स्थानीय पाठ्यक्रम स्थानीय परिवेश सापेक्ष हुन्छ । यसले स्थानीय भूगोललाई समेट्छ । स्थानीय भाषा, संस्कृति, मूल्यमान्यता र संस्कारलाई आफ्नो विषयवस्तु बनाउँछ । स्थानीय जातजाति कला, धर्म, प्रचलन र सभ्यतालाई प्रतिविम्बन गर्छ । स्थानीय सरोकारवालाहरूलाई समेट्छ ।

पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले विद्यालय तहको पाठ्यक्रम विकास गर्दा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेश, राष्ट्रिय आवश्यकता र स्थानीय विषयवस्तु तथा आवश्यकतालाई समेटेरी पाठ्यक्रम विकास गर्दछ । नेपाल एक बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक तथा भौगोलिक विविधतायुक्त मुलुक भएकोले सबै स्थानका आवश्यकता र विषयवस्तुलाई राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले समेट्न सक्दैन । तसर्थ स्थानमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गर्दा राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले समेट्न नसकेका स्थानीय भाषा, कला, संस्कृति, प्रविधि, पेसा, व्यवसाय, सम्पदा, वातावरण संरक्षण र विकास, स्थानीय स्तरमा आइपर्ने विपद् व्यवस्थापन जस्ता पक्षलाई सम्बोधन गरी स्थानीय ज्ञान, सिप, सिर्जनाहरूको पहिचान, विकास, संरक्षण, व्यवस्थापन, संवर्धन र प्रवर्धन गर्न आधारभूत तहको एउटा विषयको रूपमा स्थानीय विषय वा मातृभाषाको पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तह र विद्यालयलाई दिइएको छ । पाठ्यक्रम विकासमा भौगोलिक, ऐतिहासिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, आर्थिक आदि पक्षले प्रत्यक्ष प्रभाव पारेको हुन्छ । यी विविध पक्षहरूको आधारमा स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गर्दा स्थानीय विषयवस्तु, स्थानीय आवश्यकता र स्थानीय विज्ञहरूको सहभागितामा पाठ्यक्रम विकास गर्ने चरणहरू अवलम्बन गर्दै दुधौली नगरपालिकाले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल गरी पाठ्यक्रम विज्ञको प्राविधिक सहयोगमा यो पाठ्यक्रम विकास गरिएको हो ।

मुलुकमा संघीयता प्रणाली लागू भइसकेपछि माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको अधिकार संविधानतः स्थानीय तहको भएकोले स्थानीय तहले आफ्नो स्थानीय परिवेश र स्थानीय आवश्यकताको जगमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्न

सक्ने प्रावधान रहेको छ । यस कुरालाई राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०६३, संशोधित राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७१, स्थानीय पाठ्यक्रम स्रोत तथा प्रशिक्षण सामग्री, २०७१, स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मागदर्शन, २०७६ एवम् राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले निर्दिष्ट गरेका प्रावधानहरूको आधारमा स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिमा आधारित विषयवस्तुको चयन, व्यवस्थापन र कार्यान्वयन गर्न स्थानीय विज्ञता, आवश्यकता तथा स्थानीय तहकै प्राविधिक तथा आर्थिक स्रोत परिचालन गरी **यो दुधौली: हाम्रो पहिचान** नामक स्थानीय पाठ्यक्रम (१-५) विकास गरिएको छ । यो पाठ्यक्रम निर्माण गर्नुको मुख्य उद्देश्य स्थानीय विषयवस्तु, स्थानीय आवश्यकताहरू पहिचान गरी विद्यार्थीहरूमा स्थानीय ज्ञान, सिप, अभिवृत्तिको विकास गर्ने, श्रमको सम्मान गर्ने भावनाको विकासको साथै स्थानीय भाषा, कला, संस्कृति, मूल्य मान्यता, प्रविधि, पेसा, व्यवसाय, वातावरण संरक्षण तथा प्रवर्धन गर्ने रहेको छ । यस पाठ्यक्रममा विशेषतः हाम्रो सामाजिक तथा प्राकृतिक सम्पदा, हाम्रो भाषा, संस्कृति, कला र रहनसहन, हाम्रो राम्रो बानी, सरसफाइ र खानपिन, खेलकुद योग र ध्यान, खेतिपाती, व्यापार र व्यवसाय, स्थानीय प्रविधि र सीप, जोखिम, प्रकोप र विपद जस्ता जस्ता मुख्य विषय क्षेत्रहरू समावेश गरिएको छ ।

स्थानीय ज्ञान, सिप, सिर्जना तथा मूल्य मान्यताको विकास गर्नको लागि अनुभव आदानप्रदान, परियोजना तथा प्रयोगात्मक क्रियाकलाप र सिकाइ अनुभवहरूको प्रतिविम्बन जस्ता विधि र प्रक्रियाबाट सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने पक्षलाई जोड दिइएको छ । विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले विभिन्न माध्यमबाट आर्जन र विकास गरेका ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिलाई घर, विद्यालय तथा समुदायमा प्रयोग गर्ने खालका क्रियाकलापहरूलाई जोड दिई निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका साधनहरूको माध्यमबाट उनीहरूको सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको लेखाजोखा गरी सिकाइ सुनिश्चित गरिने कुरालाई जोड दिइएको छ । आधारभूत तह (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम (एकीकृत पाठ्यक्रम) ले गरेको प्रावधानअन्तर्गत कक्षा १ देखि ३ सम्म सिकाइका लागि मूल्याङ्कन र सिकाइ उपलब्धिमा आधारित मूल्याङ्कन र कक्षा ४ देखि ५ सम्म आन्तरिक मूल्याङ्कनको लागि ५० प्रतिशत भार र बाह्य मूल्याङ्कनको लागि ५० प्रतिशत भार कायम गरी विद्यार्थीहरूले हासिल गरेका समग्र उपलब्धिलाई निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको रूपमा अभिलेख गरी लेटर ग्रेडिङ पद्धतिअनुसार विद्यार्थीले हासिल गरेको नतिजा प्रदान गरिने कुरालाई यस पाठ्यक्रमले समेटेको छ ।

२ राष्ट्रिय उद्देश्य र आधारभूत तहका सक्षमताहरू:

क) विद्यालय शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरू निम्न छन ।

१. प्रत्येक व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्ने
२. राष्ट्र र राष्ट्रियताप्रति निष्ठावान्, सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रका मूल्य मान्यताप्रति प्रतिबद्ध, स्वाभिमानी, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधतालाई सम्मान गर्ने, चरित्रवान्, नैतिकवान् एवम् जिम्मेवार नागरिक तयार गर्ने
३. श्रमप्रति सम्मान एवम् सकारात्मक सोच भएका, रोजगार तथा स्वरोजगारउन्मुख, उत्पादनमुखी, उद्यमशील र सिपयुक्त नागरिक तयार गर्ने
४. व्यक्तिको सामाजिकीकरणमा सहयोग गर्दै सामाजिक सद्भाव तथा सहिष्णुता र राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्न सहयोग पुर्याउने

५. प्राकृतिक तथा राष्ट्रिय सम्पदा र पर्यावरणको संरक्षण, संवर्धन र सदुपयोग गर्दै दिगो विकासमा योगदान गर्ने सचेत नागरिक तयार गर्ने
६. प्रत्येक व्यक्तिमा शान्ति, मानव अधिकार, समानता, समावेशिता र सामाजिक न्यायका मान्यताअनुरूपको आचरण विकास गरी समतामूलक, समावेशी, न्यायपूर्ण र समाजवादउन्मुख राष्ट्र निर्माणमा मदत गर्ने
७. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी, आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोग गर्न सक्ने विश्वपरिवेश सुहाउँदो दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने
८. वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिप, सिद्धान्त तथा प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्ने वैज्ञानिक सुझबुझ भएका तथा अनुसन्धानमुखी जनशक्ति तयार गर्ने
९. रचनात्मक तथा समालोचनात्मक चिन्तन गर्ने, जीवनोपयोगी सिप भएका सहिष्णु र भाषिक सक्षमतामा निपुण नागरिक तयार गर्ने
१०. नेपाली मौलिक कला, संस्कृति, सौन्दर्य, आदर्श तथा वैशिष्ट्यहरूको संरक्षण, संवर्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित भएका नेपालको इतिहास, भूगोलको ज्ञान भएका, नेपाली पहिचान र जीवनशैलीप्रति गौरव गर्ने नागरिक तयार गर्ने
११. जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक एवम् मानव सिर्जित प्रकोपप्रति सचेत रही सम्भावित जोखिम न्यूनीकरण तथा विपत् व्यवस्थापन गर्न सक्षम नागरिक तयार गर्ने
१२. सामाजिक न्यायमा आधारित समृद्ध राष्ट्र निर्माणका निम्ति आवश्यक मानव संसाधनको विकास गर्ने

ख) विद्यालय शिक्षा अन्तरगत आधारभूत तहका उद्देश्य (सक्षमताहरू) निम्न छन ।

आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ – ८) का सक्षमताहरू आधारभूत शिक्षाले विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षाका माध्यमद्वारा बालबालिकामा अन्तर्निहित प्रतिभाको विकास गर्नुपर्छ । यसको मूल उद्देश्य राष्ट्र प्रेम र लोकतन्त्रमा विश्वास गरी राष्ट्रियताको संरक्षण र संवर्धन गर्ने, अधिकार र कर्तव्यको पालनासहित स्वतन्त्रताको सम्मान गर्ने, सामाजिक र प्राकृतिक वातावरणप्रति सचेत भई मानवीय मूल्य र मान्यता अनुकूल व्यवहार गर्ने कर्तव्यनिष्ठ नागरिक उत्पादन गर्नु हो । यस तहको शिक्षा ग्रहण गरिसकेका बालबालिकाहरू आफ्ना विचार आदानप्रदान एवम् दैनिक जीवनमा आइपने व्यावहारिक समस्या समाधान गर्न सक्षम, स्वावलम्बी, परिश्रमी, वैज्ञानिक सुझबुझ भएका, स्वास्थ्यप्रति सचेत र नैतिकवान् हुने छन् । आधारभूत शिक्षाका सक्षमता देहायबमोजिम हुने छन् ।

- १ देशप्रेम र राष्ट्रिय एकताको भावनाबाट ओतप्रोत एवम् लोकतान्त्रिक मूल्य, मान्यता र संस्कारको विकास व्यवहारमा प्रदर्शन
- २ भाषिक तथा सञ्चार सिपको विकास र व्यावहारिक, सिर्जनात्मक एवम् सान्दर्भिक प्रयोग
- ३ सूचना र विचारहरूको आदानप्रदान, विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग
- ४ तार्किक तथा व्यावहारिक गणितीय ज्ञान, सिप एवम् अभिवृत्ति विकास र प्रयोग
- ५ वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिद्धान्त र नियमप्रतिको जिज्ञासा एवम् बोध र व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग
- ६ मानवमूल्य र मान्यता एवम् सामाजिक गुणको विकास तथा नागरिक कर्तव्यप्रति सजग
- ७ जनसङ्ख्या, वातावरण संरक्षण र दिगो विकासबिचको अन्तरसम्बन्धको बोध र व्यवस्थापनमा सहयोग

- ८ शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर जीवनशैली र जीवनोपयोगी सिप (Life skills) को विकास
- ९ स्थानीय, आधुनिक पेसा, व्यवसाय र प्रविधि एवम् श्रमप्रति सम्मान तथा व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills) को प्रयोग
- ११ नेपाली कला, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण तथा संवर्धन एवम् सिर्जनशीलताको विकास र प्रयोग
- १२ राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेशसँग परिचित भई विविधता, विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्व बोध तथा स्वीकार
- १३ दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्याहरूको पहिचान, विश्लेषण तथा समाधान

(ग) आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) का सक्षमताहरू: आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) को उद्देश्य बालबालिकालाई औपचारिक शिक्षासँग परिचित गराउने र आधारभूत साक्षरता, गणितीय ज्ञान र सिप तथा जीवनोपयोगी सिपहरूका साथै व्यक्तिगत स्वास्थ्य तथा सरसफाइसम्बन्धी बानीको विकास गर्ने अवसर प्रदान गर्ने हुने छ। उनीहरू आफू रहेको प्राकृतिक तथा सामाजिक वातावरणसँग परिचित र सचेत हुने छन्। यस तहको पाठ्यक्रम बालबालिकाको उमेरगत क्षमता एवम् रुचिलाई ध्यान दिई एकीकृत सिद्धान्तअनुसार विकास गरिने छ। आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) का सक्षमता देहायबमोजिम हुने छन्

- १ आधारभूत भाषिक तथा सञ्चार सिपको विकास र प्रयोग
- २ आधारभूत गणितीय अवधारणा र सिपको विकास र प्रयोग
- ३ अनुशासन, सदाचार र स्वावलम्बन जस्ता सामाजिक एवम् चारित्रिक गुणको विकास
- ४ विज्ञान, वातावरण, सूचना प्रविधिसम्बन्धी आधारभूत ज्ञानको विकास
- ५ शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर बानी र जीवनोपयोगी सिप (Life Skills) को विकास
- ६ कला तथा सौन्दर्यप्रति अभिरुचि र सिर्जनात्मकताको विकास
- ७ आफ्नो परिवेशसँग परिचित भई विभिन्न जातजाति, धर्म, भाषा, संस्कृति, क्षेत्रप्रति सम्मान र समभावको विकास

(घ) आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) का सक्षमताहरू: आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) का सक्षमताहरू निम्नानुसार हुने छन्

- १ देशप्रेमको भावना एवम् लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यता र संस्कारको विकास
- २ आधारभूत भाषिक तथा सञ्चार सिपको विकास र व्यावहारिक प्रयोग
- ३ आधारभूत गणितीय अवधारणा र सिपको विकास र प्रयोग
- ४ नैतिकता, अनुशासन, सदाचार र स्वावलम्बन जस्ता सामाजिक मूल्य मान्यता एवम् चारित्रिक गुणको विकास
- ५ विज्ञान, वातावरण, सूचना प्रविधिसम्बन्धी आधारभूत ज्ञान र सिपको विकास
- ६ शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर बानी, सरसफाइ र जीवनोपयोगी सिप (Life Skills) तथा व्यवहार कुशल सिप (Soft Skills) को विकास
- ७ कला तथा सौन्दर्यप्रति अभिरुचि, सिर्जनात्मक र समालोचनात्मक सिपको विकास
- ८ आफ्नो परिवेशसँग परिचित भई विभिन्न जातजाति, धर्म, भाषा, संस्कृति, क्षेत्रप्रति सम्मान र समभावको विकास

३ आधारभूत तहको पाठ्यक्रमको विद्यमान संरचना: राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले कक्षा १-८ लाई आधारभूत तह मानेको छ । यस स्थानीय तहले हाल कक्षा १-५ को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरेको हुँदा सोही बमोजिम पाठ्यघण्टा र कार्यघण्टा विभाजन गरिएको छ ।

i. आधारभूत तह कक्षा १-३

क्र सं	तहगत	कार्यघण्टा (Cr. Hrs)	वार्षिक कार्यघण्टा	कै
कक्षा १-३		२६	८३२	
१	भाषिक सीप विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप (नेपाली)	५	१६०	
२	भाषिक सीप विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप (अंग्रेजी)	४	१२८	
३	गणितीय सीप विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८	
४	विज्ञान स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षा सम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८	
५	सामाजिक अध्ययन चारित्रिक विकास तथा सिर्जनात्मक कला सम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८	
६	मातृभाषिक सीप । स्थानीय विषयवस्तु सम्बन्धी क्रियाकलाप	५	१६०	

ii. आधारभूत तह कक्षा ४-५

क्र सं	तहगत	कार्यघण्टा (Cr. Hrs)	वार्षिक कार्यघण्टा	कै
कक्षा ४-५		३२	१०२४	
	नेपाली	५	१६०	
	अंग्रेजी	५	१६०	
	गणित	५	१६०	
	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०	
	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मुल्य	५	१६०	
	स्वास्थ्य शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला	३	९६	
	मातृभाषा । स्थानीय विषय	४	१२८	

iii. आधारभूत तह कक्षा ६-८

क्रम संख्या	तहगत	कार्यघण्टा (Cr. Hrs)	वार्षिक कार्यघण्टा	कै
	कक्षा ६-८	३२	१०२४	
१	नेपाली	५	१६०	
२	अंग्रेजी	५	१६०	
३	गणित	५	१६०	
४	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०	
५	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मुल्य	५	१६०	
६	स्वास्थ्य शारिरीक तथा सिर्जनात्मक कला	३	९६	
७	मातृभाषा । स्थानीय विषय	४	१२८	

४ स्थानीय पाठ्यक्रम सम्बन्धी व्यवस्था र संरचना:

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले स्थानीय विषय तथा मातृभाषा भनि कक्षा १-३ मा साप्ताहिक ५ कार्यघण्टाको दरले वार्षिक १६० कार्यघण्टा र कक्षा ४-५ र कक्षा ६-८ मा साप्ताहिक ४ कार्यघण्टाका दरले वार्षिक १२८ कार्यघण्टा बराबरको शिक्षणसिकाइ गर्नु पर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । यस्को संरचनागत व्यवस्था यसप्रकार रहेको पाईन्छ ।

क्र स	कक्षागत विवरण	कार्यघण्टा (Cr. Hrs)	वार्षिक कार्यघण्टा	कैफियत
१	१-३	५	१६०	
२	४-५	४	१२८	
३	६-८	४	१२८	

५ पाठ्यक्रम विकासमा अवलम्बन गरिएका सिद्धान्त र आवश्यकता: यस स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको क्रममा तल उल्लेखित सिद्धान्तहरु अवलम्बन गरिएको छ ।

- क) सक्षमताको सिद्धान्त
- ख) स्थानीय आवश्यकताको सिद्धान्त
- ग) बालकेन्द्रित सिद्धान्त
- घ) सहभागिमुलक अपनत्वको सिद्धान्त
- ङ) लचिलोपना र विविधताको सिद्धान्त
- च) सूचना सञ्चार र प्रविधिको सिद्धान्त

- छ) सुरक्षाको सिद्धान्त
- ज) मनोरञ्जनको सिद्धान्त
- झ) जीवनोपयोगि तथा कार्यमुलक सिद्धान्त
- ञ) सर्वाङ्गिण विकासको सिद्धान्त
- ट) समावेशी सिद्धान्त
- ठ) विकासात्मक सिद्धान्त
- ड) स्वतन्त्रताको सिद्धान्त

उल्लिखित आधारहरूमा आधारित भई पाठ्यक्रम विकासका सैद्धान्तिक आधार तथा नीति लाई अंगिकार गरेको छ भने स्थानीय पाठ्यक्रमका आवश्यकतालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ ।

क) दुधौली नगरपालिकाका क्षेत्रभित्रको स्थानीय आवश्यकता र सामाजिक परिवेश अनुरूपको पाठ्यवस्तुलाई प्रोत्साहित गर्न,

ख) दुधौली नगरपालिका भित्र रहेका मुख्य वातावरणीय, भौगोलिक, धार्मिक, ऐतिहासिक, पर्यटकीय, सांस्कृतिक एवम् प्राकृतिक सम्पदाको बारेमा परिचित गराउन

ग) दुधौली नगरपालिकाका स्थानीय व्यक्ति समूह वा समाजको आवश्यकता बुझी तिनलाई पूरा गर्न,

घ) स्थानीय विभिन्न जातजाति, धर्म, संस्कृति, परम्परा, मान्यता चाडपर्व, मठमन्दिर, स्थान विशेष, कला कौशल उद्योग, व्यवसाय, स्थानीय स्रोतको उचित सम्मान र परिचालन गरी संरक्षण र संवर्द्धन गर्न,

ङ) स्थानीय गीत, संगीत, वाद्यवादनसंग परिचित हुन,

च) स्थानीय नेतृत्व र संरचना, पोषण, खानपीन, नैतिक मुल्य शिक्षा र सरसफाइबारे सिकारुलाई सूचित गराउन ,

छ) स्थानीय स्तरमा उपलब्ध जडिवुटी सँग परिचित हुदै त्यसको सामान्य उपयोग गराउन , ज) शिक्षालाई श्रम, सीप र उत्पादन सँग जोड्दै जीविकोपार्जनमा सक्षमता अभिवृद्धि गर्न,

झ) स्थानीय परम्परागत ज्ञान, सीपको खोजी र सम्बर्द्धन गर्न

ञ) सूचना प्रविधिको आधारभूत सिपको विकास गर्न,

ट) विपत व्यवस्थापन तथा सुरक्षित विद्यालयको अवधारणाबारे स्पष्ट हुन तथा सो सम्बन्धी आवश्यक ज्ञान, सीप र अभिवृत्ति आर्जन गर्न ।

२ दुधौली: हाम्रो पहिचान (स्थानीय पाठ्यक्रम) को परिचय

दुधौली नगरपालिकामा अध्ययनरत कक्षा १-५ का बालबालिकाहरूले आफ्नो बस्तुस्थिति, स्थानीय परिवेशको बारेमा आवश्यक जानकारी पाउन सक्नु, स्थानीय कला, संस्कृति, कृषि, जीविकोपार्जन, प्राकृतिक, भौगोलिक, सांस्कृतिक, जातिगत, भाषिक अवस्थाबारे समुचित सूचना प्राप्त गर्न सक्नु भनेर यो पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको हो। स्थानीय ज्ञान, सिप, प्रविधि, मूल्यमान्यता, संस्कार, सभ्यता र संस्कृतिप्रति सुसूचित गराउँदै बालबालिकाहरूलाई स्थानीय स्रोत-साधनको पहिचान र परिचालन गर्न सहयोग पुगोस भन्ने उद्देश्यले पनि यो पाठ्यक्रम तयार गरिएको हो। बालबालिकाहरूलाई स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई उपयोग गर्दै आत्मनिर्भर हुन र जीविकोपार्जनमा सहयोग पुग्ने अपेक्षाका साथ निर्माण गरिएको यस पाठ्यक्रमले दुधौलीको समग्र बस्तुस्थितिको बारेमा समुचित जानकारी समेत दिनेछ। पाठ्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा सिकाइ सामाग्रीको प्रयोग, कक्षा शिक्षण र मूल्याङ्कन प्रकृत्यालाई प्रभावकारी बनाउन यस पाठ्यक्रममा सहजीकरण प्रकृत्या र विद्यार्थी मूल्याङ्कन रणनीति समेत समावेश गरिएको छ।

२.१ तहगत सक्षमताहरू: “दुधौली: हाम्रो पहिचान” नामक यस स्थानीय पाठ्यक्रमले समग्र दुधौली नगरपालिकाको परिवेशमा विद्यमान वातावरण, संस्कार, संस्कृति, जातजाती तथा समग्र वस्तुस्थितिसंग सिकारु परिचित हुन सक्नु भन्ने उद्देश्य राखेको छ। स्थानीय पेसा, ब्यावसाय, प्रविधि, सम्पदा लगायत विविध पक्षहरूबारे सिकारुलाई सक्षमता हासिल गर्ने तहगत उद्देश्य पनि राखेको छ। समग्रमा दुधौली: हाम्रो पहिचानले समेटेको तहगत सक्षमतालाई निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ:

आधारभूत तह (कक्षा १-५) का सक्षमताहरू:

- i. दुधौलीको भौगोलिक र राजनैतिक अवस्थाको सामान्य जानकारी प्राप्त गर्न
- ii. दुधौली नगरपालिकाको प्राकृतिक स्रोत साधनहरूको पहिचान गर्न
- iii. दुधौली नगरपालिकामा बोलिने भाषा, भेषभुषा, संस्कृति, कला र प्रेरणादायी व्यक्तिहरूको पहिचान गरी तिनीहरूप्रति सम्मान व्यक्त गर्न
- iv. असल बानीहरू निर्माण गर्दै स्वास्थ्य जीवन जिउने सिप प्राप्त गर्न
- v. स्थानीय खेलहरूको परिचय दिदै ती खेलहरू खेल्न र योग ध्यानको परिचय दिदै निर्दिष्ट योग र ध्यानको अभ्यास गर्न
- vi. दुधौली नगरपालिकामा प्रयोगमा आएका स्थानीय प्रविधि र सिपको पहिचान गरी तिनको संरक्षण र प्रयोग गर्न
- vii. दुधौली नगरपालिकाभित्र उत्पादन हुने कृषि उत्पादनको जानकारी लिएर तिनको बजारीकरणको अवस्था पहिचान गर्न
- viii. दुधौली नगरपालिकाका व्यापारिक केन्द्रहरूको पहिचान गर्न
- ix. जोखिम, प्रकोप र विपदका बारेमा जानकार हुदै बच्ने उपायहरूको सिप प्राप्त गर्न

२.२ विषय क्षेत्र तथा पाठ्यघण्टा (Credit Hour) निर्धारण

कक्षा तथा तह	साप्ताहिक पाठ्यघण्टा (Weekly Credit Hour)	वार्षिक पाठ्यघण्टा (Annual Credit Hour)
कक्षा १-३	५	१६०
कक्षा ४-५	४	१२८

क्र स	विषय क्षेत्र	पाठ्यघण्टा (विषय क्षेत्र गत र कक्षागत)				
		कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५
१	हाम्रो सामाजिक र प्राकृतिक सम्पदा	२५	२५	२५	२०	२०
२	हाम्रो भाषा, संस्कृति, कला र रहनसहन	२५	२५	२५	२०	२०
३	हाम्रो राम्रो बानी सरसफाई र खानपिन	२५	२५	२५	२०	२०
४	खेलकुद, योग र ध्यान	२०	२०	२०	१६	१६
५	खेतिपाती, व्यापार र ब्यबसाय	२५	२५	२५	२०	२०
६	स्थानीय प्रबिधि र सीप	२०	२०	२०	१६	१६
७	जोखिम, प्रकोप र विपद	२०	२०	२०	१६	१६
कुल वार्षिक पाठ्यघण्टा		१६०	१६०	१६०	१२८	१२८

नोट: वर्ष भरि पठनपाठन हुने दिन १९२ दिनलाई हप्तामा परिणत गर्दा ३२ हप्ता हुन जाने हुदा सोही अनुसार ३२ हप्तालाई १ पाठ्यघण्टा बनाइएकोले पठनपाठन सञ्चालनका लागि उपयोग भएको ३२ कार्यघण्टाको समयावधिलाई १ पाठ्यघण्टा (Credit hour) मानिएको छ ।

३ कक्षागत सिकाइ उपलब्धीहरु

क) दुधौली: हाम्रो पहिचानको कक्षा १ देखि ३ का अन्त्यमा हासिल हुने सिकाइ उपलब्धिहरु

विषय क्षेत्रहरु	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
हाम्रो सामाजिक र प्राकृतिक सम्पदा	<ol style="list-style-type: none"> आफ्नो परिचय बताउन परिवारमा भएका सदस्यहरूको नाम र नाता बताउन आफ्नो गाउँको नाम र ठेगाना बताउन 	<ol style="list-style-type: none"> आफ्नो वडा नं. र वडा अध्यक्षको नाम बताउन आफ्नो नजिकका टोलहरूको नाम बताउन आफ्नो वडामा भएका खोलानाला, डाँडाकाँडाको नाम बताउन आफ्नो वडामा भएका राजमार्गको नाम वा बाटाघाटाको नाम बताउन 	<ol style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाको सीमामा भएका वडाहरूको सङ्ख्या बताउन आफ्नो वडाको सीमाना बताउन छिमेकी वडामा भएका खोलानाला, डाँडाकाँडाको नाम बताउन आफ्नो वडामा भएका प्राकृतिक स्रोतहरूको सूची बनाउन
हाम्रो भाषा संस्कृति कला र रहनसहन	<ol style="list-style-type: none"> आफ्नो घर परिवारमा बोलिने भाषाको नाम बताउन आफ्नो असल चालचलन बताउन घर तथा छिमेकमा बिभिन्न अवसरमा बजाईने बाजाहरूको नाम बताउन र बाजाको आवाज सुनेर बाजा पहिचान गर्न 	<ol style="list-style-type: none"> आफ्नो टोल छिमेकमा बोलिने भाषाहरूको नाम बताउन आफ्नो टोल तथा समुदायको राम्रा व्यवहारहरू बताउन छिमेकमा बासोवास गर्ने जातजातिले मनाउने मुख्य चाड पर्वको नामको सूची बनाउन छिमेकमा बसोबास गर्ने छिमेकीले लगाउने पोषाक तथा गहनाको नाम भन्न 	<ol style="list-style-type: none"> वडाभित्र बोलिने मुख्यभाषाहरूको नामको सूची वनाउन वडाभित्र बसोबास गर्ने मुख्य जातजातीको नाम बताउन वडाभित्र बसोबास गर्ने मुख्य जातजातीले मनाउने मुख्य चाड पर्व तथा खाने परिकारको नाम बताउन स्थानीय लोक नृत्यहरूको नाम बताउन जातीय र क्षेत्रीय आधारमा नृत्यको पहिचान गरी सामान्य परिचय बताउन
हाम्रो राम्रो बानी सरसफाई र खानपिन	<ol style="list-style-type: none"> हाम्रो राम्रा बानीहरू बताउन ब्यक्तिगत सरसफाईको लागि आवश्यक पर्ने सामग्रीहरूको नाम भन्न आफ्नो घरमा पाक्ने खानहरूको नाम भन्न 	<ol style="list-style-type: none"> आफ्नो राम्रो बानीको सूची बनाउन व्यक्तिगत सरसफाईको महत्त्व भन्दै सरसफाई गर्न दैनिक रुपमा गरिने सरसफाईको सूची बनाउन आफ्नो घर र बिद्यालयको सरसफाइमा सहभागी हुन 	<ol style="list-style-type: none"> राम्रो बानीको महत्त्व बताउन दिवा खाजाको आवश्यकता र महत्त्व भन्न शारीरिक सरसफाई गर्ने तरिका र अभ्यास गर्न व्यक्तिगत सामग्रीहरूको सुरक्षा र प्रयोग गर्न

		<p>५. आफूलाई मिठो लाग्ने र नमिठो लाग्ने खानको सूची बनाउन</p> <p>६. पत्रु खाना (जङ्क फुड) को सूची बनाउन</p>	<p>५. स्थानीय परिकारहरु (बगिया, घुन्धी, सिठुवा, गंगटा, गुन्दुक, तामा, सिन्की) आदिको परिकार बनाउन आवश्यक सामग्रीहरुको नाम भन्न</p> <p>६. खिचडी पकाउन आवश्यक सामग्रीहरुको नाम भन्न र खिचडी बनाउने बिधि भन्न</p>
खेलकुद योग र ध्यान	<p>१. स्थानीय खेलहरु खुट्टी, गट्टा, चुंगी र पुतली खेलहरु पहिचान गरी खेल्ने अभ्यास गर्न</p> <p>२. बालुवामा चित्र कोर्ने अभ्यास गर्न</p>	<p>१. स्थानीय खेल खेल्ने अभ्यास गर्न र महत्व भन्न</p> <p>२. बिभिन्न ब्यायामहरु अभ्यास गर्न</p>	<p>१. स्थानीय खेलको उपयोगिता बताउन र अभ्यास गर्न</p> <p>२. साधारण योग आसन र प्राणायामहरुको अभ्यास गर्न</p> <p>३. योग गर्नपूर्व ध्यान दिने कुराहरु भन्न</p>
खेतिपाती, व्यापार र ब्यबसाय	<p>१. आफ्नो परिवारले गर्ने मुख्य पेशाको नाम भन्न</p> <p>२. आफ्नो घरमा वर्षभरी उत्पादन हुने बालिनाली तथा फलफुलको नाम भन्न</p>	<p>१. आफ्नो समुदायमा भएका व्यक्तिहरुले गर्ने पेशा तथा ब्यबसायको नाम भन्न</p> <p>२. आफ्नो घर र समुदायमा वर्षभरि उत्पादन गर्न सकिने तरकारी तथा फलफुलको नाम भन्न र सामान्य चित्र कोर्ने</p>	<p>१. घर तथा स्थानीय स्तरमा हुने खेतिपाती ,ब्यापार र ब्यबसायको परिचय दिन</p> <p>२. समुदायमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफुल पहिचान गर्न र सामान्य चित्र कोर्ने</p>
स्थानीय प्रविधि र सीप	<p>१. आफ्नो घरमा प्रयोग हुने सामग्रीहरुको नाम बताउन</p> <p>२. परिवारका सदस्यहरुले गर्ने काममा प्रयोग हुने औजारको पहिचान गर्न र नाम बताउन</p>	<p>१. समुदायमा प्रयोग हुने स्थानीय सामग्रीहरुको परिचय बताउन</p> <p>२. समुदायको व्यक्तिहरुले स्थानीय प्रविधिको प्रयोग गरी गर्ने कामहरुका बारेमा बताउन</p>	<p>१. स्थानीय प्रविधि र सीपको प्रयोगबाट निर्माण गर्न सकिने सामग्रीहरुको परिचय दिन</p> <p>२. स्थानीय प्रविधि र सीपको प्रयोगबाट निर्माण गर्न सकिने सामग्रीहरुको निर्माण प्रक्रिया बताउन</p>
जोखिम, प्रकोप र विपद	<p>१ घरपरिवारमा र बिद्यालयमा भएको घटनाहरुको बारेमा बताउन</p> <p>२ सम्भावित जोखिमप्रकोप ,हरुको नाम बताउन (बाढी, आगलागी, डढेलो, सर्पदंश, सडक दुर्घटना, चट्याङ्ग, हात्ती आतङ्क)</p>	<p>१ घर तथा बिद्यालय हाता भित्रको सुरक्षित तथा असुरक्षित क्षेत्रको पहिचान गर्न</p> <p>२ स्थानीय स्तरमा भइ रहेका दुर्घटनाहरुको परिचय दिन</p>	<p>१. स्थानीय तहमा भएको वनजंगल क्षेत्रमा हुने आगलागी तथा डढेलो सम्बन्धि परिचय दिन</p> <p>२. आगलागी तथा डढेलोका कारणहरु र समाधानका उपायहरु पहिचान गर्न</p> <p>३. स्थानीय तहमा देखिएका विपद का घटनाहरुको सूची बनाउन</p>

४ दुधौली: हाम्रो पहिचानको कक्षा ४ देखि ५ का अन्त्यमा हासिल हुने सिकाइ उपलब्धिहरू

विषय क्षेत्रहरू	कक्षा ४	कक्षा ५
हाम्रो सामाजिक र प्राकृतिक सम्पदा	<ol style="list-style-type: none"> दुधौली नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था र (क्षेत्रफल, सिमाना) स्थानीय तहको प्रमुख र उपप्रमुखको नाम बताउन आफ्नो स्थानीय तहको नक्साको अध्ययन गरी ठाउँको नाम र चौहद्दी बताउन आफ्नो स्थानीय तहको भौगोलिक बनावटको बारेमा बताउन आफ्नो स्थानीय तहभित्रका प्रमुख प्राकृतिक संपदाको सूचि बनाउन छिमेकि स्थानीय तहहरूको नामहरूको सूचि बनाउन छिमेकि स्थानीय तहहरू र हाम्रो स्थानीय तहहरूमा भएका समान प्राकृतिक स्रोतहरूको नाम बनाउन 	<ol style="list-style-type: none"> स्थानीय तहको प्राकृतिक सम्पदाको बर्गीकरण गरी विशेषताहरूको सूची बनाउन आफ्नो स्थानीय तहको वडा बिभाजनसहितको नक्सा अध्ययन गरी वडाहरू चिन्न छिमेकि स्थानीय तहहरूको सामान्य परिचय दिन छिमेकि स्थानीय प्राकृतिक सम्पदाले हाम्रो स्थानीय तहलाई पारेको प्रभाव बताउन स्थानीय प्राकृतिक सम्पदाको उपयोग र यसले मानव जीवनमा पार्ने प्रभाव बताउन
हाम्रो भाषा संस्कृति कला र रहनसहन	<ol style="list-style-type: none"> दुधौली नगरपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जातजातिले बोल्ने मातृभाषाको पहिचान गरि ति भाषाहरूको नाम सुची बनाई परिचय बताउन दुधौली नगरपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जातजातिहरूको परम्परागत पहिरनको परिचय दिई तिनको सम्मान गर्न दुधौली नगरपालिकाभित्र भएका धार्मिक स्थलहरूको सामान्य परिचय दिई तिनको संरक्षण गर्न स्थानीय स्तरमा मनाइने विभिन्न पर्वहरूको सूची बनाई ती पर्वहरूको विशेषता बताउन दुधौलीका सहिदहरूको सामान्य परिचय दिई सहिदहरूप्रति सम्मान प्रकट गर्न 	<ol style="list-style-type: none"> दुधौली नगरपालिकाभित्र बोलिने दनुवारी, तामाङ्ग, मगर जस्ता भाषाहरूको नाम बताई ती भाषाहरूको उत्पत्ति र भाषिक विशेषताहरूको सूची तयार पार्न दुधौली नगरपालिकाभित्रका विभिन्न समुदायको भेषभुषा, जात्रा, पर्व, रहनसहन मेलाको पहिचान गरी तिनको सम्मान गर्न दुधौलीको समुदायमा भएका लोक गीतहरूको सामान्य परिचय दिई तिनको संरक्षण गर्न स्थानीय प्रेरणादायी व्यक्तित्वको पहिचान र योगदानको खोजी गरी प्रस्तुत गर्न
हाम्रो राम्रो बानी	<ol style="list-style-type: none"> स्वस्थ र अस्वस्थ खानाको पहिचान र फरक छुटाउन दिवा खाजामा खाइने खानाहरू स्वाथ र अस्वस्थ कस्ता छन भनी छुट्याउन आफुले लगाउने पोसाक हरुको सरसफाइ र जतन गर्न 	<ol style="list-style-type: none"> प्रकृतिक खाना र कृत्रिम खानाको सेवन गर्न बिधालयको दिवा खाजामा स्वस्थ खाजा मात्र खाने बानीको विकास गर्ने

सरसफाई र खानपिन	<ul style="list-style-type: none"> ४. कक्षाकोठा र व्यक्तिगत कोठा को सरसफाई गर्न ५. शौचालय सरसफाईमा सहभागी हुन ६. स्थानीय परिकारहरू बगिया, घुन्धी, सिठुवा, गुन्दुक, तामा, सिन्की) बनाउने बिधि भन्न र अभ्यास गर्न ७. स्थानीय परिकारहरूको फाइदा बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> ३. व्यक्तिगत रूपमा प्रयोग गरिने सामग्रीहरूको सरसफाई गरी प्रयोग गर्ने ४. कक्षा कोठा, शौचालय लगायत बिद्यालय तथा आफ्नो घर सरसफाई गर्दा हुने फाइदा भन्न र सफाइमा सकिय सहभागी हुन ५. स्थानीय परिकारहरू बगिया, घूगी, सिठुवा, गुन्दुक, तामा, सिन्की) बनाउने बिधि भन्न र अभ्यास गर्न ६. स्थानीय परिकारहरूको फाइदा बताउन
खेलकुद योग र ध्यान	<ul style="list-style-type: none"> १. स्थानीय खेलहरू (चुङ्गी, खुट्टी, सुरा, बाघचाल) को अभ्यास गर्न २. पूर्णभुजन आसनको परिचय दिन र ठिक तरिकाबाट सिप प्रदर्शन गर्न ३. कर्णपीडा आसन परिचय दिन र ठिक तरिकाबाट सिप प्रदर्शन गर्न ४. बक्र आसनको परिचय दिन र ठिक तरिकाबाट सिप प्रदर्शन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> १. स्थानीय खेलहरू (चुङ्गी, खुट्टी, सुरा, बाघचाल) को अभ्यास गर्न २. प्राणायामको परिचय र महत्व बताउन ३. शीतकारी प्राणायामको परिचय दिन र ठिक तरिकाबाट सिप प्रदर्शन गर्न ४. उज्जायी प्राणायामको परिचय दिन र ठिक तरिकाबाट सिप प्रदर्शन गर्न ५. ध्यानको परिचय र महत्व बताउन ६. नटराज ध्यानको परिचय दिन र ठिक तरिकाबाट सिप प्रदर्शन गर्न
खेतिपाती, व्यापार र ब्यबसाय	<ul style="list-style-type: none"> १. नगरभित्र उत्पादन हुने कृषिजन्य उत्पादनको पहिचान गर्न २. खेतीपाती, ब्यापार र व्यवसायमा आवश्यक पर्ने औजार तथा सामाग्रीको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> १. नगरभित्रका नगदे बाली, खाद्य बाली र मौसमी फलफूलको परिचय तथा पहिचान गर्न २. नगरपालिका भित्रका व्यापारिक केन्द्रहरूको नाम भनी परिचय दिन स्थानीय उत्पादनको बजारीकरणका फाइदाहरू र समस्याहरू बताउन
स्थानीय प्रविधि र सीप	<ul style="list-style-type: none"> १. स्थानीय प्रविधिबाट निर्माण भएका सामाग्रीहरूको प्रयोगको महत्व बताउन २. आदर सत्कार तथा सहयोगी भावनाको बिकास गर्न र महत्त्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> १. स्थानीय प्रविधिबाट निर्माण भएका सामाग्रीहरूको प्रयोग गर्ने तरीकाहरू बताउन २. माछा मार्ने सीपको परिचय दिन
जोखिम, प्रकोप र विपद	<ul style="list-style-type: none"> १. स्थानीय तहमा भएको खहरे -खोलामा बाढी आउनका कारणहरू बताउन २. हात्ती तथा अन्य बन्धु जन्तुको आतंकबाट जोगिने सावधानीका उपायहरू बताउन स्थानीयस्तरमा विपद आइपर्ने कारणहरू भन्न 	<ul style="list-style-type: none"> १. समुदायमा हुने जोखिम, प्रकोप र विपदको परिचय दिन र सावधानी अपनाउन २. सर्पदंश र कीटदंश सम्बन्धि सामान्य जानकारी दिन र सावधानी अपनाउन ३. सडक दुर्घटनाका कारणहरू बताउन र सडक दुर्घटना घटाउने उपायहरू बताउन

५ विषयवस्तुको कक्षागत क्षेत्र तथा क्रम

विषयक्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५
हाम्रो सामाजिक र प्राकृतिक सम्पदा	१. म र मेरो परिवार २. हाम्रो वासस्थान र गाउँघर	१. हाम्रो वडाको चिनारी २. हाम्रो वडाको विशेषता	१. हाम्रो छिमेकी वडाको संक्षिप्त चिनारी, २. हाम्रो वडाको प्राकृतिक स्रोत र साधन	१. नगरपालिकाको सामान्य चिनारी २. नगरपालिकाभित्रका वडाहरूको परिचय, ३. नगरपालिकाभित्रका प्राकृतिक स्रोतहरूको चिनारी ४. दुधौलीका सहिदहरू	१. नगरपालिकाको चिनारी र प्राकृतिक विशेषता २. छिमेकी स्थानीय तहको सामान्य अवस्थाको चिनारी ३. दुधौली र छिमेकी पालिकाहरूको प्राकृतिकसम्पदाहरूको अन्तरसम्बन्ध ४. दुधौलीका सहिदहरूको परिचय
हाम्रो भाषा संस्कृति कला र रहनसहन	१. म र मेरो घरमा बोलिने भाषा २. मेरो चालचलन ३. हाम्रा बाजागाजा	१. म र मेरो छिमेकीले बोल्ने भाषा २. हाम्रा असल चालचलन ३. आफ्नो टोल भित्रका जातजातीको रहनसहन	१. वडाभित्र बोलिने मुख्य भाषाहरूको सामान्य परिचय २. वडाभित्रका जातजातिहरूको सामान्य परिचय ३. वडाभित्रका जातजातिहरूको मौलिक संस्कृतिको परिचय ४. हाम्रा लोक नाचहरू	१. वडाभित्र रहेका जातीय भाषाहरूको सामान्य परिचय २. परम्परागत पहिरन ३. नगरपालिकाभित्रको धार्मिक स्थलहरू ४. स्थानीय मुख्य पर्वहरू	१. दुधौली नगरपालिकाभित्र बोलिने मुख्य भाषाहरूको सामान्य परिचय २. स्थानीय सामाजिक मूल्य मान्यता ३. हाम्रा लोक गीतहरू ४. स्थानीय प्रेरणादायी व्यक्तित्वहरू
हाम्रो राम्रो बानी, सरसफाई र खानपिन	१. हाम्रो राम्रो बानी २. व्यक्तिगत सरसफाई ३. घरमा पाक्ने खानाहरू	१. आफ्नो राम्रो बानीहरू २. व्यक्तिगत सरसफाई ३. घर र विद्यालयको सरसफाई ४. मिठो लाग्ने खाना र जंकफुड (पत्रु खाना)	१. हाम्रा खानाहरू २. व्यक्तिगत सरसफाई ३. बिधालयमा दिवा खाजा ४. हाम्रा परिकारहरू	१. स्वस्थ र अस्वस्थ खानाहरू २. बिध्यलायामा दिब खाजा ३. घर र विद्यालयको सरसफाइ ४. शौचालय सरसफाइ ५. हाम्रा परिकारहरू	१. प्राकृतिक र अप्राकृतिक खाना २. बिधालयमा दिवा खाजा ३. व्यक्तिगत सरसफाइ ४. कक्षाकोठा सरसफाइ, ५. घर र विद्यालयको शौचालय सरसफाइ ६. स्थानीय परिकारहरू
खेलकुद, योग र ध्यान	१. स्थानीय खेलहरूको पहिचान	१. स्थानीय खेलहरू २. चुंगी, गट्टा, खुट्टी,	१. स्थानीय खेलहरू २. बिटो, चुंगी, गट्टा खुट्टी	१. स्थाने खेलहरू	१. स्थानीय खेलहरू २. बिटो, चुंगी, गट्टा, खुट्टी, बाघचल

	२. टालाटूली बटुली खेलहरू ३. बालुवामा चित्रहरू	शारीरिक ब्यायामहरू	३. योगको परिचय	२. बिटो, चुंगी, गट्टा, खुट्टी बाघचल ३. भूजङ्ग आसन, कर्णपीडा आसन र बक्रासन	३. प्राणायामको परिचय र महत्त्व (शितकारी प्राणायाम, उज्जायी प्राणायाम) ४. ध्यानको परिचय र महत्त्व (नटराज)
खेतिपाती, व्यापार र ब्यबसाय	१. आफ्नो परिवारले गर्ने मुख्य कामको नाम २. आफ्नो घरमा वर्षभरी उत्पादन हुने बालिनाली तथा फलफुलको नाम	१. आफ्नो समुदायमा भएका व्यक्तिहरूले गर्ने पेशा तथा ब्यबसायको नाम २. आफ्नो घर र समुदायमा वर्षभरि उत्पादन गर्न सकिने तरकारी तथा फलफुलको नाम र सामान्य चित्र	१. घर तथा स्थानीय भित्र हुने खेतिपाति, व्यापार र ब्यबसायको परिचय २. समुदायमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफुल पहिचान र सामान्य चित्र	१. नगर भित्र उत्पादन हुने कृषिजन्य उत्पादनको पहिचान २. खेतीपाती ब्यापार र व्यवसायमा आवश्यक पर्ने औजार तथा सामग्रीको पहिचान	१. नगरभित्रका नगदे बाली, खाद्य बाली र मौसमी फलफूल २. नगरपालिका भित्रका व्यापारिक केन्द्रहरू ३. स्थानीय उत्पादनको बजारीकरण
स्थानीय प्रविधि र सीप	१. आफ्नो घरमा प्रयोग हुने सामग्रीहरूकोनाम २. परिवारका सदस्यहरूले गर्ने काममा प्रयोग हुने औजारहरूको नाम	१. समुदायमा प्रयोग हुने स्थानीय सामग्रीहरूको परिचय २. समुदायको व्यक्तिहरूद्वारा गरिएको कामको बारेमा	१. स्थानीय प्रविधि र सीपको प्रयोगबाट निर्माण गर्न सकिने सामग्रीहरूको परिचय र निर्माण प्रक्रिया	१. स्थानीय प्रविधिबाट निर्माण भएका सामग्रीहरूको प्रयोगको महत्त्व २. आदर सत्कार तथा सहयोगी भावना	१. स्थानीय प्रविधिबाट निर्माण भएका सामग्रीहरूको प्रयोग २. माछा मार्ने सीपको बिकास
जोखिम, प्रकोप र विपद	१. घरपरिवारमा र बिद्यालयमा भएको घटनाहरू २. सम्भावित जोखिम र प्रकोपहरूको नाम	१. घर तथा बिद्यालय हाता भित्रको सुरक्षित तथा असुरक्षित क्षेत्रको पहिचान २. स्थानीय स्तरमा भइ रहेका दुर्घटनाहरू	१. स्थानीय वनजंगल क्षेत्रमा हुने आगलागी तथा डडेलो २. स्थानीय तहमा घट्नसक्ने विपदका घटनाहरू	१. स्थानीय खहरे -खोलामा बाढी २. हात्ती तथा बन्य जन्तुको आतंक ३. स्थानीय स्तरमा प्रकोप वा विपद हुने कारणहरू	१. सर्पदंस सम्बन्धि सामान्य जानकारी २. सडक दुर्घटना ३. कीटदंश ४. समुदायमा हुने जोखिम, प्रकोप र विपदको परिचय

६ विषयवस्तुको विस्तृतीकरणः

कक्षा: १

विषय क्षेत्र	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	शैक्षिक सामाग्री	मूल्याङ्कनका प्रक्रिया	पाठ्यभार (घण्टा)
हाम्रो सामाजिक र प्राकृतिक सम्पदा	१ म र मेरो परिवार २ हाम्रो वासस्थान र गाउँघर	१ आफ्नो व्यक्तिगत परिचय (नाम, थर, उमेर र काम आदि) र पारिवारिक नातागोता, सम्बन्ध (आमाबाबु, काका, हजुरबुबा हजुरआमा दाजुभाइ) २ आफ्नो वतन नगरपालिका, वडा, न. टोल आदि	१ शिक्षकले पहिले आफ्नो नाम थर ठेगाना काम सहितको परिचय दिदै नमुना प्रदर्शन गरेर विद्यार्थीलाई पनि आलोपालो आफ्नो नाम थर ठेगाना काम सहितको परिचय भन्न लगाउने २ परिचय सम्बन्धी अभिनय गर्न लगाउने ३ आफ्नो परिवारमा भएका सबै सदस्यहरूको नाम, नाता र काम भन्न लगाउने ४ नातासम्बन्धको अवधारणा प्रष्ट पार्न चित्रको प्रयोग गरी चिन्न र अभिनय गर्न लगाउने	१ नातासम्बन्ध बुझाउने तालिका र चित्र २ विभिन्न पेशा झल्कने चित्र ३ पारिवारिक तस्बिर	१ विद्यार्थीले आफ्नो परिचय दिदा नाम, परिवार र वासस्थानलाई समावेश गरे नगरेको अवलोकन गर्ने । २ विद्यार्थीले आत्मविश्वास तथा स्पष्टताका साथ प्रस्तुति गरेनगरेको अवलोकन गर्ने ३ छलफल, कुराकानी तथा भूमिका अभिनयमा देखाइएको सक्रियता कार्यसम्पादन गरेको आधारमा मापन गर्ने। ४ सहकार्यत्मक व्यवहारका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने । ५ नगरपालिकाको नाम वडा संख्या तथा आफु वस्ने वडा र टोलको नाम भने नभनेको एकीन गरी सिकाई उपलब्धिको मापन गर्ने ।	२५
हाम्रो भाषा संस्कृति	१ म र मेरो घरमा बोलिने	१ आफ्नो परिवारमा बोलिने भाषा (मातृभाषा र सम्पर्कभाषा)	१ तिम्रो घरमा कुन भाषा बोल्छौ र साथीभाई भेट्दा वा विद्यालयमा कुन भाषा	१ विभिन्न भाषाका अडियो क्लिपहरू र नाम	१ बालबालिकाले बोल्ने भाषाहरूको नाम भन्न लगाउने २ अर्को भाषा बोल्ने साथीसँग कुन भाषा	

कला र रहनसहन	भाषा २ चालचलन ३ मेरो बानी ४ हाम्रा बाजागाजा	२ चालचलन असल बानीहरू (सहयोग गर्ने मिलेर बस्ने, आदर सत्कार गर्ने, सफासुग्ध रहने, अनुशासनमा रहने आदि) ३ घर तथा छिमेकमा विभिन्न अवसरमा बजाइने बाजाहरूको नाम (डम्फु, पञ्चेबाजा, मुरली, मादल, बाँसुरी आदि)	बोल्छौ भन्ने प्रश्न गर्दै उसको मातृभाषा र सम्पर्क भाषाको पहिचान गर्न लगाउने २ मानिसका असल बानीहरू पहिचान गराउदै असल बानी बसाल्न प्रेरित गर्ने ३ घर तथा छिमेकमा विभिन्न अवसरमा बजाइने बाजाहरू (डम्फु, पञ्चेबाजा, मुरली, मादल, बाँसुरी आदि) नाम भन्न लगाई बाजाका आवाजहरू सुनाएर उक्त बाजाको नाम चिन्न लगाउने	लेखिएको चार्ट २ असल बानी झल्कने चित्र, पोष्टर र भिडियहरू आदि ३ स्थानीय स्तरमा पाइने बाजाहरूका चित्रहरू	बोल्छौ भनी प्रश्नोत्तर गराउने ३ हामीले के के गर्नु पर्छ भनि असल वानिहरूको बारेमा प्रश्नोत्तर गर्ने ४ विधार्थीहरूको बानिहरूको अवलोकन गरि असल बानिको मापन गर्ने ५ विभिन्न बाजाहारु वा बाजाका चित्र देखाएर वा आवाज सुनाएर कुन बाजा हो भनि प्रश्न गर्ने ।
हाम्रो राम्रो बानी, सरसफाई र खानपिन	१ हाम्रो राम्रो बानी २ व्यक्तिगत सरसफाई ३ घरमा पाकने खाना हरु	१ हाम्रो राम्रो बानहरू २ व्यक्तिगतसरसफाइको लागि आवश्यक समाग्रीहरू ३ ब्रस,काइँयो साबुन , आदिको प्रयोग ४ खानाहरूको प्रकार र बानीहरू	१ हाम्रा राम्रा बानीहरूको के के हुन (विद्यार्थीहरूसंग छलफल गरि बोर्डमा सूचिकृत गर्ने) र भन्न लगाउने २ व्यक्तिगत सरसफाईका सामाग्रीहरू ब्रस, रुमाल, मन्जन आदिको प्रयोग र छलफल गरी बोर्डमा लेखेर भन्न लगाउने । ३ आफ्नो घरमा पाकने विभिन्न परिकारहरूको नाम	१ राम्रो बानी देखिने पोस्टरहरू २ सामाग्रीहरू ब्रस ,कायो , ,मन्जन रुमाल आदीको प्रयोगगर्ने ३ घरमा पाकने केहि खानाहरू समाग्रीको रुपमा प्रयोग गर्ने	१ आफ्नोराम्रो बानीहरू बताउन लगाउने २ आफुले प्रयोग गरेको अबलोकन गर्ने ३ खानाहरू के के हुन बताउन लगाउने

			विद्यार्थीहरूसँग छलफल गरि बोर्डमा लेख्न लगाउने		
खेलकुद र योग ध्यान	१ स्थानीय खेलहरूको पहिचान गर्न २ टालाटूली बटुली लहरू ३ बालुवामा चित्र खेलहरू	१ खुट्टी खेल गट्टा, खेल चुंगी, खेलको परिचय २ पुरानो कपडाहरूको पुतली प्रयोग गरि बेहुला बेहुली खेल खेल्न ३ बालुवामा साधारण चित्रहरू	१ खुट्टी, चुङ्गी, गट्टा खेल प्रदर्शन गरेर २ पुरानो कपडाहरूको पुतली प्रयोग गरि बेहुला बेहुली खेल शिक्षकको निर्देशनमा खेल्न लगायार ३ विद्यार्थीहरू लाई बालुवा भएको ठाउमा लगेर शिक्षक निर्देशनमा साधारण चित्रहरू कोर्न लगाउने	१ ढुंगाका साना टुक्राहरू (गट्टा) २ चुंगी ३ कपडाका पुतलीहरू ४ बालुवा	१ खेल अबलोकन गरेर २ चित्र अबलोकन गरेर
खेतिपाती, व्यापार र ब्यबसाय	आफ्नो घर परिवारले गर्ने मुख्य काम र बर्ष भरि उत्पादन हुने बाली नाली तथा फलफूल	१. आफ्नो परिवारका सदस्यहरूले गर्ने मुख्य काम (शिक्षक, किसान, कर्मचारी, डकमी, सिकमी, नाईं) २. आफ्नो घरमा वर्षभरिमा उत्पादन हुने बालीनाली तथा फलफूलको नाम, धान मक खाद्यान्न दलहन तेलहन गहुँ, आँप, लिची, सयपत्री, नगदे बाली	१. विद्यार्थीहरूलाई पालैपालो आफ्नो परिवारका सदस्यहरूले गर्ने मुख्य पेसाको नाम भन्न लगाउने २. आफ्नो घरमा वर्ष भरिमा उत्पादन हुने अन्नबाली, तरकारी तथा फलफूल वा अन्य कुन कुन हुने गर्दछ ? भन्ने प्रश्न घरपरिवारका मान्छेसँग सोधपुछ गरी भोलिपल्ट कक्षामा मौखिक प्रस्तुति गर्न लगाउने ३. एकअर्का बीच सोधपुछ गरी जानकारी लिन लगाउने	१ आफ्नो घर परिवारले गर्ने मुख्य काम र बर्ष भरि उत्पादन हुने बाली नाली तथा फलफूल सम्बन्धी छुट्टाछुट्टै चित्र, चार्ट, तालिका, सूची, पोस्टर, भिडिओ आदि	३. विद्यार्थीहरूलाई पालैपालो आफ्नो परिवारका सदस्यहरूले गर्ने मुख्य काम भन्नलगाएर ४. आफ्नो घरमा वर्ष भरिमा उत्पादन हुने अन्नबाली तरकारी, तथा फलफूल वा अन्यको नाम भन्न लगाएर

			४. ती बालीहरु खाद्यान्न दलहन तेलहन नगदे बाली कुन कुन भनी छलफल गराई निष्कर्ष दिने ।			
स्थानीय प्रविधि र सीप	घर परिवारमा प्रयोग हुने सामाग्री तथा परिवारका सदस्यहरुले गर्ने काम	१. आफ्नो घरमा प्रयोग हुने सामाग्रीहरुको नाम हलो, कोदालो, डोको, नाम्लो) २. परिवारका सदस्यहरुले प्रयोग गर्ने निम्न कामहरुमा प्रयोग हुने औजारहरु (शिक्षक, किसान, कर्मचारी, डकमी, सिकमी, नाई, श्रमिक, कुल्ली)	१. आफ्नो घरमा प्रयोग हुने सामाग्रीहरुको नाम छलफल बिधिबाट भन्न लगाउने २. परिवारका सदस्यहरुले कुन कुन कामहरु गर्नुहुन्छ ? सूची बनाउन लगाउने ३. काममा प्रयोग हुने सामग्रीहरुको वर्गीकरण गर्न लगाउने र काम अनुसारको सामानको सूची बनाउन लगाउने । ४. एकले अर्कोलाई प्रश्न गर्न लगाइ प्रयोग हुने सामाग्री तथा कामको बारेमा बुझ्न लगाउने	१ घर परिवारमा प्रयोग हुने सामाग्री तथा परिवारका सदस्यहरुले गर्ने काम सम्बन्धि छुट्टा छुट्टै चार्ट, चित्र, तालिकासूची, पोस्टर, भिडिओआदि...	१. आफ्नो घरमा प्रयोग हुने सामाग्री हरुको नाम भन्न लगाएर २. परिवारका सदस्यहरुले गर्ने कामहरु भन्न लगाएर	
जोखिम, प्रकोप र विपद	घरपरिवार र बिद्यालयमा हुनसक्ने घटना, जोखिम र प्रकोपको नाम	१. सम्भावित जोखिम प्रकोपहरुको नाम २. घरपरिवारमा हुने आगलागी ग्यास विस्फोट टायल खपडा झर्ने सर्पदश कीटदश (बाढी, खहरे, आगलागी, डढेलो, सर्पको टोकाई, सडक, दुर्घटना, चट्याङ्ग, हात्तीआतंक) ३. प्राकृतिक जोखिम (भुँड्चालो, बाढीपहिरो, डँडेलो)	१. सम्भावित जोखिम, प्रकोपहरुको नाम छलफल गरी सूचि बनाउन लगाउने ।	१ चार्ट, चित्र, तालिका सूचि, पोष्टर भिडियो आदि ।	१. सम्भावित जोखिम, प्रकोपहरुको नाम भन्न लगाएर २. घरपरिवार र बिद्यालयमा हुन सक्ने दुर्घटनाहरुको नाम भन्न लगाएर	

कक्षा: २

क्षेत्र	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	शैक्षिक सामग्री	मूल्याङ्कनका प्रक्रिया	पाठ्यभार (घण्टा)
हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा	१ हाम्रो वडाको चिनारी २ हाम्रो वडाको विशेषता	१. आफ्नो वडाको नं, वडाकेन्द्र र वडाध्यक्षको नाम, २. वडामा भएका टोलहरूको नाम ३. वडामा भएका खोलानाला ,डाँडाकाँडाको नाम ४. आफ्नो वडामा भएका राजमार्गको नाम वा बाटाघाटाको नाम	१. आफु बसेको वडा नं बताउँदै वडा अध्यक्षको नाम सहित बताईदिने र उनीहरूलाई भन्न लगाउने । २. विधार्थिहरूलाई वडाभित्रका टोलहरूको नाम भन्न लगाई छलफल गर्न लगाउने । ३. विधार्थिहरूलाई वडाभित्रका खोलानाला ,डाँडाकाँडाको नाम भन्न लगाई छलफल गर्न लगाउने । ४. आफ्नो वडामा भएका राजमार्गको नाम वा बाटाघाटाको नाम के के छन छलफल गर्न लगाई भन्न लगाउने ।	१. वडा छुट्टिएको नगरपालिकाको नक्सा २. गाँउ टोलको नामको सुची ३. आफ्नो वडाध्यको चित्र ४. वडा भित्रको खोला नाला, डाँडा काँडाको सुचि भएको तालिका ५. वडा भित्रका स्थानीय बाटाघाटा र राजमार्गको नामको सुची	१. प्रश्नोत्तर गर्दै वडा नं र वडाध्यक्षको नाम भन्न लगाउने । २. छलफल तथा अन्तरक्रिया गर्दै वडा भित्रका खोलानाला ,डाँडाकाँडाको नाम भन्न लगाउने । ३. स्थानीय वडामा भएका बाटाघाटा तथा राजमार्गको अवलोकन गराई चिनारी गराउने ।	
हाम्रो भाषा संस्कृति कला र रहनसहन	१)म र मेरो छिमेकीले बोल्ने भाषा २) हाम्रा असल चालचलन	१. आफ्नो परिवार र छिमेकमा बोलिने भाषा (मातृभाषा र सम्पर्कभाषा) २. असल चालचलन (सहयोग गर्ने , मिलेर बस्ने , आदर	१. तिमीघरमा कुन भाषा बोल्छौ र साथीभाई भेट्दा वा विद्यालयमा कुन भाषा बोल्छौ भन्ने प्रश्न गर्दै उसले दिएको उत्तरका आधारमा उसको मातृभाषा र सम्पर्क भाषाको पहिचान गर्न लगाउने	१. विभिन्न भाषाका अडियो क्लिपहरू , भाषाको नाम लेखिएको चार्ट २. असल बानी झल्कने चित्र ,	१. बालबालिकाको छिमेकमा बोलिने भाषाहरूको नाम सोध्ने २. आफूले बोल्ने भाषा र अर्को भाषा बोल्ने	

<p>३) आफ्नो टोलभित्रका जातजातीको रहनसहन</p>	<p>सत्कार गर्ने ,सफासुगधर रहने ,अनुशासनमा रहने आदि)</p> <p>३. हाम्रा असल चालचलन (बोलीमा नम्रता,सफासुगार,साँचो बोल्नु ,नैतिकवान् हुनु)</p> <p>४. घर तथा छिमेकमा बिभिन्न जात जातिले लगाउने जातिगत पहिरन,खानपान,प्रथा प्रचलन,जन्म मृत्यु संस्कारका नामहरु</p>	<p>२. मानिसका असल चालचलन पहिचान गराउदै असल चालचलन भन्न लगाएर असल बानी बसाल्न प्रेरित गर्ने</p> <p>३. हामीले हाम्रो परिवार तथा छिमेकमा आफु भन्दा ठुला र सानालाई गरिने आदार सत्कारहरुको अभिनय गर्दै छलफल गराउने</p> <p>४. सफा सुगर हुँदाको फाईदाहरु बताउँदै सफा सुगर रहने तरिका माथि छलफल गराउने ।</p> <p>५. आफ्नो घर तथा छिमेकमा बस्ने महिला तथा पुरुषहरुले लगाउने फरक फरक पहिरनका बारेमा छलफल गराई पहिरन सम्बन्धि चीनारी गराउने ।</p> <p>६. आफ्नो घर तथा छिमेकमा खाने ,लगाउने , बिभिन्न पर्व तथा संस्कारहरुमा गरिने कर्मको बारेमा छलफल गराउने र ती संस्कारका नामहरु उल्लेख गर्ने</p>	<p>पोस्टर, भिडियोहरु आदि</p> <p>३. नैतिकाता तथा शिष्टता झल्किने अडियो तथा भिडीयोहरु ।</p> <p>४. बिभिन्न जातिगत पहिरनका चित्रहरु</p> <p>५. सामाजिक संस्कार झल्किने चित्रहरु।</p>	<p>साथीसँग कुराकानी गरिने भाषा के के हुन भनी प्रश्नोत्तर गराउने</p> <p>३. हामीले के के गर्नु पर्छ भनि असल बानीहरुको बारेमा प्रश्नोत्तर गर्ने</p> <p>४. विधार्थीहरुको बानीहरुको अवलोकन गरी असल बानीको मापन गर्ने</p> <p>५. बिभिन्न जातीय पहिचान झल्किने चित्रहरु देखाउँदै जातजातिको पहिचान गर्न लगाउने ।</p> <p>६. बीभिन्न जातनुसार जन्म मृत्यु संस्कारमा तिमि र तिम्रो परिवारले के के गर्नु हुन्छ भन्ने प्रश्नोत्तर गर्ने ।</p>	
---	---	--	---	---	--

<p>हाम्रो राम्रो बानी सरसफाइ र खानपिन</p>	<p>१. हाम्रो राम्रो बानी २. व्यक्तिगतसरसफाई ३. शरीरको सरसफाई गर्ने तरिका र अभ्यास ४. घर र विद्यालयको सरसफाई मिठो लाग्नेखाना र जंगफुड</p>	<p>१. राम्रो बानीको सूची २. व्यक्तिगतसरसफाईकोमहत्त्व ३. सरसफाईका सामग्री ब्रस, साबुन रुमालको महत्त्व ४. शरीरको सरसफाइ नुहाउने कपडा सरसफाइ राख्ने तरिका ५. हात मुख धुने नुहाउने , कपडा धुने नड काटने घर र विद्यालयको सरसफाई कक्षा कोठाको सरसफाई ६. आफुलाई मिठो लाग्ने र नलाग्ने खानाहरु ७. पत्रु खानाहरुको सुची</p>	<p>१. विद्यार्थीहरुलाई आफुलाई राम्रो लाग्ने बानी के के हो भनी छलफल गरी सूची बनाउने र राम्रो बानीहरुको बिषयमा व्याख्या गर्ने २. व्यक्तिगत सामग्रीको पयोग बाट के फाईदा हुन्छ अन्तक्रिया गराई भन्न लगाउने ३. शारीरिक सरसफाइ गरेको चित्र देखाई शारीरिक अडगहरुको सफा गर्ने विधि र महत्त्व भन्न लगाउने र भनिदिने ४. हात धुने , गोडा धुने, कपडा धुने, नड काटने अभ्यास गराउने ५. व्यक्तिगत सरसफाई किन गर्नु पर्छ , सरसफाई गर्दा के हुन्छ भनी छलफल गराई व्यक्तिगत सरसफाईको महत्त्वलाई बुँदागत रुमपा विद्यार्थीहरु माझ सुची बनाएर प्रस्तुत गर्ने ६. विद्यार्थीहरुलाई नै सोधेर कुन कुन खाना मिठोलाग्छ सोधपुछ गरेर सुचीबनाउने र विद्यार्थीहरु लाई भन्न लगाउने ७. जंगफुड भनेको केहो कस्तो खानालाई जंग फुड भनिन्छ भनी व्याख्या गरी केही जंग फुड</p>	<p>१. राम्रो बानीहरुको सूचि २. मिठो नमिठो लाग्ने खाना हरूको सूचि ३. जंग फुड हरूको चित्र ४. ब्रस, साबुन रुमाल, शरिर सफा गरेको चित्र, पोष्टर आदि</p>	<p>१. राम्रो बानीहरु के के हुन बताउन लगाउने २. मिठो नमिठो खानाहरु बारेमा भन्न लगाउने ३. जंगफुडहरुको चित्र देखाई चिन्न लगाउने ४. शरिरका अडगहरु हात खुटा, दाँत सफा गर्ने तरिका भन्न लगाउने ५. शरिरका कुनै दुई अड्ग सफा गरेर देखाउन लगाउने</p>	
---	--	--	---	--	---	--

			देखाउदै जंग फुडको नाम भन्न लगाउन			
खेलकुद र योग ध्यान	स्थानीय खेल चुंगीखुट्टी ,गट्टा , साधारण शारीरिक ब्यायामहरू	१. चुंगी खेलको परिचय र अभ्यास २. गट्टा खेलको परिचय र अभ्यास ३. खुट्टीखेलको परिचय र अभ्यास ४. साधारण शारीरिक ब्यायाम	१. चुंगी खेलको परिचय दिने र खेलको प्रदर्शन गरी अभ्यास गराउने २. गट्टा खेलको परिचय दिने र खेलको प्रदर्शन गरी अभ्यास गराउने ३. खुट्टी खेलको परिचय दिने र खेलको प्रदर्शन गरि अभ्यास गराउने ४. साधारण शारीरिक ब्यायाम प्रदर्शन गरी अभ्यास गराउने	रबरका चुंगीहरू हुंगाका ससाना गट्टाहरू खपडाका गोला टुक्राहरू	खेल अबलोकन गरेर शारीरिक ब्यायामहरू अवलोकन गरेर	
खेतिपा ती, व्यापार र ब्यबसाय	१. आफ्नो समुदायमा भएका व्यक्तिहरूले गर्ने पेशा तथा ब्यबसाय २. वर्षभरि उत्पादन गर्न सकिने तरकारी तथा फलफुल	१. आफ्नो समुदायमा भएका व्यक्तिहरूले गर्ने पेशा तथा ब्यबसाय (शिक्षण,वकालात,कर्मचारी,ड कर्मी सिकर्मी ,नाई ,ब्यापार) २. वर्षभरि उत्पादन गर्न सकिने तरकारी तथा फलफुल ,आलु)बन्दा,काउली,टमाटर,रा यो ,खुर्सानी,फर्सि,आँप,लिची,कट हर(१. आफ्नो समुदायमा भएका व्यक्तिहरूले गर्ने पेशा तथा व्यवसाय ,तरकारी र फलफूलको नाम कक्षामा बिद्यार्थीहरूलाई पालैपालो भन्न लगाई सहजीकरण गरी नामको सुची तयार पार्न लगाउने २. समुदायमा गई अबलम्बन गरेका पेशा तथा ब्यबसायको नाम संकलन गर्न लगाउने ३. समुदायमा रहेका घरपरिवारले उत्पादन गर्ने तरकारी तथा फलफूलको बारेमा बुझ्न लगाउने	बिषयबस्तु सम्बन्धि छुट्टाछुट्टै चित्र,चार्ट , तालिका,सूची , पोस्टर ,भिडिओ आदि...	१. आफ्नो समुदायमा भएका व्यक्तिहरूले गर्ने पेशा तथा ब्यबसायको नाम भन्न लेख्न, र चित्र कोर्न लगाउने २. वर्षभरि उत्पादन गर्न सकिने तरकारी तथा फलफुलको नाम भन्न लेख्न, र चित्र कोर्न लगाउने	

स्थानीय प्रविधि र सीप	<p>१. समुदायमा प्रयोग हुने स्थानीय सामाग्रीहरूको परिचय</p> <p>२. व्यक्तिहरूद्वारा गरिएको काम</p>	<p>१. समुदायमा प्रयोग हुने स्थानीय सामाग्रीहरू र कामहरूको परिचय (हलो ,जाँतो ,ढिकी,भकारी ,माछा मार्ने जाल ,खोंगा,बल्छी ,तान सिलौटो)</p> <p>२. समुदायका व्यक्तिहरूद्वारा गरिएको कामको नाम (किसानी, शिक्षण कर्मचारी ,डकर्मी ,सिकर्मी ,नाइँ , कृषि, पशुपालन, माछापालन, मोही पार्ने, दुग्ध दोहुने सिप आदि)</p>	<p>१. समुदायमा प्रयोग हुने स्थानीय सामाग्रीहरूको परिचय र व्यक्तिहरूद्वारा गरिएको कामको नामलाई कक्षाकोठामा बिद्यार्थीहरूलाई समुहमा बिभाजन गरी भन्न लगाउने</p> <p>२. गाउँघरमा गई कामको अवलोकन गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने</p>	<p>१. बिषयबस्तुसँग सम्बन्धि छुट्टाछुट्टै चित्र,चार्ट ,तालिका ,सूची ,पोस्टर , भिडिओआदि</p>	<p>१. समुदायमा प्रयोग हुने स्थानीयसामाग्रीहरूको परिचय भन्न लगाउने</p> <p>२. समुदायको व्यक्तिहरूद्वारा गरिएको कामको बारेमा बताउन लगाउने</p>	
जोखिम, प्रकोप र विपद	समुदाय मा हुने जोखिम, प्रकोप र विपदका दुर्घटनाहरू	<p>१. घर तथा विद्यालयमा रहेका सुरक्षित र असुरक्षित क्षेत्रहरू</p> <p>२. स्थानीय दुर्घटनाहरू (सडक दुर्घटना, आगलागी, सर्पदंश ,कीटदंश)</p>	<p>१. जोखिम , प्रकोप र विपद सम्बन्धि भिडियो वा चित्रात्मक, प्रस्तुति गरेर विपदका नामहरू भन्न लगाउने र आफुले थप सहजीकरण गर्ने</p> <p>२. बाढी,खहरे,आगलागी ,डढेलो, सर्पको टोकाई सडक, दुर्घटना , हात्ती आतंक, चट्यांग जस्ता प्रकोपको बास्तबिक घटना हरु प्रस्तुत गर्ने</p>	चित्र भिडियो, पोस्टर,	प्रस्तुत गरेका घटनाहरू कस्ता खाल घटना हुन् भनेर प्रश्नोत्तर गर्ने	

कक्षा: ३

क्षेत्र	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	शैक्षिक सामग्री	मूल्याङ्कनका प्रक्रिया	पाठ्यभार (घण्टा)
हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा	<p>१. हाम्रो छिमेकी वडाको संक्षिप्तचिनारी,</p> <p>२. हाम्रो वडाको प्राकृतिक स्रोत र साधन</p>	<p>१. आफ्नो वडाको सीमाना, छिमेकी वडाहरूको सङ्ख्या र वडाकेन्द्र ,</p> <p>२. छिमेकी वडामा भएका प्रमुख टोलहरूको नाम,</p> <p>३. छिमेकी वडामा भएका खोलानाला ,डाँडाकाँडाको नाम</p> <p>४. आफ्नो वडामा भएका प्राकृतिक स्रोतसाधनहरू (नदी, वनजङ्गल, झरना, खानी, वनस्पति, जडीबुटी, जमिन आदि)</p>	<p>१. दुधौली नगरपालिकाको नक्साका माध्यमबाट आफू बसेको वडाको सीमा पहिचान गर्न लगाउने र वरिपरी अरू कुनकुन वडाहरू छन् भन्न लगाई शिक्षकले सहजीकरण गर्ने</p> <p>२. आफ्नो वडा र छिमेकी वादाहरूको वडाकेन्द्रहरू रहेको स्थानको पहिचान गर्न छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने</p> <p>३. आफ्नो छिमेकी वडामा रहेका प्रमुख टोलहरूको नाम छलफल विधिबाट भन्ने र भन्न लगाएर सूची निर्माण गर्ने</p> <p>४. आफ्नो छिमेकी वडामा रहेका प्रमुख खोलानाला ,डाँडाकाँडाहरूको नाम छलफल विधिबाट भन्ने र भन्न लगाएर सूची निर्माण गर्ने</p> <p>५. आफ्नो वडामा भएका प्राकृतिक स्रोतसाधनहरू (नदी, वनजङ्गल, झरना, खानी, वनस्पति, जडीबुटी, जमिन आदि</p>	<p>१. दुधौली नगरपालिकाको वडा विभाजनसहितको नक्सा</p> <p>२. वडाकेन्द्रहरूको तालिका</p> <p>३. दुधौली नगरपालिकाको पोर्टफोलियो</p> <p>४. लेख रचनाहरू</p>	<p>१. वडाको सीमा , वडाकेन्द्र र छिमेकी वडाहरूको सङ्ख्याको मूल्यांकन गर्न प्रश्नोत्तर गर्ने</p> <p>२. वडाकार्यालय रहेको स्थान र वडाका टोलहरूको बारेमा सूची बनाउन लगाउने र कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने</p> <p>३. छिमेकी वडाहरूमा रहेका प्रमुख खोलानाला ,डाँडाकाँडाहरूको नाम भन्न लगाउने र सूची निर्माण गर्न लगाएर उपलब्धि मापन गर्ने</p>	

			<p>) को अवलोकन ,अध्ययन भ्रमण , क्षेत्र कार्य गराएर उक्त स्रोतहरूको पहिचान गराउने र सूची बनाउन लगाउने</p>		<p>४. आफ्नो वडामा भएका प्राकृतिक स्रोतसाधनहरू (नदी, वनजङ्गल, झरना, खानी, वनस्पति, जडीबुटी, जमिन आदि) को अवलोकन ,अध्ययन भ्रमण , क्षेत्र कार्य गराएर छोटो प्रतिबेदन निर्माण गराई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने</p>
<p>हाम्रो भाषा संस्कृति कला र रहनसहन</p>	<p>१. वडाभित्र बोलिने मुख्य भाषाहरूको सामान्य परिचय २. आफ्नो वडाभित्रका जातजातिहरूको सामान्य परिचय ३. आफ्नो वडाभित्रका जातजातिहरूको मौलिक</p>	<p>१. वडाभित्र बोलिने मुख्य भाषाहरू (नेपाली, दनुवारी, तामांग, मगर, माझी, हायु, गुरुङ आदि) भाषाको परिचय २. आफ्नो वडाभित्रका जातजातिहरू (क्षेत्रीबाहुन, दनुवार, तामांग, मगर, माझी, हायु, गुरुङ, सुनुवार, राई मुसहर, कामी, दमाई</p>	<p>१. वडाभित्र बोलिने मुख्य भाषाहरूको नाम विद्यार्थीहरूलाई छलफलको माध्यमबाट भन्न लगाउने, उक्त भाषाहरूको सूची बनाउन लगाउने र ती भाषाहरूको सामान्य परिचय छलफल विधिबाट गराउने २. आफ्नो वडाभित्रका जातजातिहरू (क्षेत्रीबाहुन, दनुवार, तामांग, मगर,</p>	<p>१. बिभिन्न जातजातिको पहिचान झल्कने चित्र, पोस्टर, आदि २. जातीय विशिष्टता झल्कने अडियो तथा भिडीयोहरू</p>	<p>१. बिभिन्न जातजातिको चित्र देखाई उक्त जातले बोल्ने भाषा के हो भनि प्रश्न सोध्ने। २. भाषा, चाढपर्व, परम्परागत पेशा, धर्म, खानपिनका आधारमा जातहरूको</p>

<p>संस्कृतिको परिचय</p> <p>४. हाम्रा लोक नाचहरू</p>	<p>,डोमआदि) को सामान्य परिचय</p> <p>३. आफ्नो वडाभित्र जातजातिहरू (क्षेत्रीबाहुन, दनुवार,तामांग,मगर,माझी,हायु, गुरुङ,सुनुवार,राई मुसहर , कामी,दमाई ,डोमआदि) को भेषभुषा,धर्म,खानपिन, मुख्य चाढपर्वहरू</p> <p>४. स्थानीय नाचहरू (बढ्की नाच , खैँजडी नाच , तामाङ सेले मारुनी सङ्गीनी तीज नाच)</p>	<p>माझी,हायु,गुरुङ,सुनुवार,राई मुसहर , कामी,दमाई ,डोम आदि) को पहिरन,भाषा, चाढपर्व ,परम्परागत पेशा, ,धर्म,खानपिनका आधारमा अवलोकन , सर्वेक्षण ,अन्तर्वार्ता,क्षेत्र भ्रमणका माध्यमबाट उक्त जातहरूको सामान्य परिचय पहिचान गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने</p> <p>३. स्थानीय स्तरमा प्रचलित लोक नाचहरू (बढ्की नाच , खैँजडी नाच तामाङ सेले मारुनी सङ्गीनी तीज नाच .) आदिको अध्ययन भ्रमण तथा श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयोगबाट ती नाचहरूसंग परिचित गराउने वा उक्त नृत्य जानेका शिक्षक तथा विद्यार्थीहरूबाट नै नृत्य प्रस्तुत गराएर ती नाचहरूसंग परिचित गराउने</p>	<p>३. सामाजिक संस्कार झल्किने चित्रहरू ।</p>	<p>पहिचान गरी सुचि बनाउन लगाउने ।</p> <p>३. बिभिन्न जातजातिहरू (क्षेत्रीबाहुन,दनुवार ,तामांग,मगर,माझी ,हायु,गुरुङ,सुनुवार, राई मुसहर , कामी,दमाई ,डोम आदि) को भेषभुषा,धर्म,खान पिन, मुख्य चाढपर्वहरू झल्किने चित्र तथा भिडियो देखाई जात अनुसारको मैलिक संस्कृति पाहिचान गर्न लगाउने ।</p> <p>४. बढ्की नाच , खैँजडी नाच तामाङ सेले मारुनी सङ्गीनी तीज नाच) जस्ता नाँचहरू कुन जातिले नाच्दछन, कहिले</p>	
---	---	--	--	--	--

					,कसरी,कहाँ नाच्छन जस्ता प्रश्नहरु सोधी मूल्यांकन गर्ने ।	
हाम्रो राम्रो बानी , सरसफाई र खानपिन	१. हाम्रो राम्रो बानी २. व्यक्तिगत सरसफाई ३. विद्यालयको दिवा खाजा ४. हाम्रो खानाको स्थानीय परिकार	१. हाम्रो राम्रो बानीको महत्त्व २. सरसफाईका सामग्री ब्रस, सावुन रुमालको ३. शरिरको उपयोग सरसफाई नुहाउने कपडा सरसफाई गर्ने तरिका ४. हत मुख धुने नुहाउने ,कपडा धुने नड काटने ५. दिवा खाजाको आवश्यकता र महत्त्व ६. स्थानीय परिकारहरु वगिया, घगी, सिठुवा ,तामा, सिन्कीआदि परिकार बनाउन चाहिने सामग्रीहरु खिचडि पकाउन अवश्यक सामग्रीहरुको नाम र विधि भन्न ७. विटोको परिचय र अभ्यास ८. चुगीको परिचय र अभ्यास ९. गट्टाको परिचय र अभ्यास १०. खुट्टी परिचय र अभ्यास ११. योगको परिचय	१. हाम्रा राम्रा बानीहरुको के के हुन विद्यार्थीहरु संग छलफल गरि बोर्डमा सुचिकृत गर्ने र भन्न लगाउने २. व्यक्तिगत सरसफाईका सामग्रीहरु ब्रस ,मन्जन , आ,रुमालदिको प्रयोग र छलफल गरि बोर्डमा लेखेर भने ३. आफ्नो घरमा पाकने बिभिन्न परिकारहरुको नाम बिद्यार्थीहरु छलफल गरि बोर्डमा लेखने ४. दिवा खाजाको परिचय दिदै यसको आवश्यकता र महत्त्व बताउने ५. वगिया, घुगी, सिठुवा ,तामा, सिन्की बनाउन के के सामग्रीहरु चाहिन्छ छलफल गरि सुचि तयार गर्ने लगाउने ६. खिचडी पकाउन अवश्यक सामग्रीहरुको छलफल गरी सुचि तयार गर्न लगाउन	१. राम्रो बानी देखिने पोस्टरहरु २. घरमा पाकने केहि खानहरु ३. विद्यालय दिवा खाजा व्यवस्थापन सहयोगी पुस्तिका ४. स्थानीय सामग्री बनाउन आवश्यक सामग्रीको चार्ट , चित्र	१. आफ्नोराम्रो बानीहरुबताउन लगाउने २. प्रयोग गरेकोअबलोकन गर्ने ३. खानाहरु के के हुन बताउन लगाउने ४. दिवा खाजाको आवश्यकता र महत्त्व भन्न लगाउने ५. स्थानीय परिकार सामग्री हरुको नाम भन्न लगाउने ६. खिचडि पकाउन अवश्यक सामग्रीहरुको सुचि तयार गर्ने लगाउने	

		योग गर्नु पूर्व ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	७. शारीरिक सरसफाइमा प्रयोग गरिने सामग्रीहरुको सुरक्षा कसरी गर्ने कुरा छलफल गराउने र ती सामग्रीहरुके प्रयोग विधिको अभ्यास गराउने			
खेलकुद र योग ध्यान	१. स्थानीय खेल चुंगीखुट्टी , गट्टा , २. साधारण शारीरिक ब्यायाम योगको परिचय अभ्यास	१. विटोको परिचय र अभ्यास २. चुगीको परिचय र अभ्यास ३. गट्टाको परिचय र अभ्यास ४. खुट्टी परिचय र अभ्यास ५. योगको परिचय योग गर्नु पूर्व ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	१. विटोको परिचय दिने र विटो खेलको अभ्यास गराउने २. चुगीको खेलको परिचय दिन अभ्यास गराउने ३. खुट्टी खेलको परिचय दिने अभ्यास गराउने ४. गट्टा खेलको परिचय दिने अभ्यास गराउने ५. विभिन्न योग गरेका भिडियो र चित्र देखाइ परिचय दिने र योग गर्नु पूर्व के के कुराहरुमा ध्यान दिनुपर्छ छलफल गराई शिक्षकको निर्देशनमा सूची तयार गर्ने ६. साधारण पद्मासन सुखासन शवासन आदि आसनको प्रदर्शन विधिबाट अभ्यास गराउने	रबर चुंगी, ढुंगाका ससाना टुक्रा हरु खपडा का गोलो टुक्रा योग आसान गरेको चित्रहरु भिडियो हरु	१. खेल अबलोकन गरेर २. चित्र अबलोकन गरेर ३. योगको परिचया भन्न लगाउने ४. विभिन्न योग गरेको चित्रहरु देखाई योग गरेको चिन्न लगाउने ५. योग गर्नु पूर्व ध्यान दिनु पर्ने कुराहरुको सूचि वनाउन लगाउने	

<p>खेतिपाती, व्यापार र ब्यबसाय</p>	<p>१. घर तथा स्थानीय क्षेत्रभित्र हुने खेतिपाती, ब्यापार र ब्यबसायको परिचय २. समुदायमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफुलको पहिचान</p>	<p>१. घर तथा स्थानीय क्षेत्रभित्र हुने खेतिपाती ब्यापार, र ब्यबसायको परिचय (धान, मकै, गहु, कोदो, फापर, विभिन्न पसलहरु, माछा पालन, गाई पालन, कुखुरा पालन) २. समुदायमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफुल पहिचान (काउली, आलु, बन्दा, टमाटार, आँप, लिची, केरा, कटहर, अम्बा)</p>	<p>१. घर तथा स्थानीय क्षेत्र भित्र हुने खेतिपाती, ब्यापार र ब्यबसायको परिचयसहित कक्षाकोठामा बिद्यार्थीहरुलाई पालैपालोसँग प्रस्तुत गर्न लगाउने २. खाद्यान्न तेलहन दलहन र नगदे बालीका कृषि उत्पादनलाई वर्गीकरण गर्न लगाउने ३. नगरक्षेत्रभित्र उत्पादित वस्तुहरुसँग सम्बन्धित र आयातमा आधारित व्यापारव्यवसायके परिचय छलफल विधिबाट गराउने ४. समुदायमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफुलको पहिचान गर्न र सामान्य चित्र कोर्न समुहमा विभाजन गरी प्रस्तुत गराउने</p>	<p>बिषयबस्तु सम्बन्धि छुट्टाछुट्टै चित्र, चार्ट, तालिका, सूची, पोस्टर, भिडिओ आदि...</p>	<p>१. घर तथा स्थानीय क्षेत्रभित्र हुने खेतिपाती, ब्यापार र ब्यबसायको नाम परिचय सहितको भन्न लगाएर २. समुदायमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफुलको पहिचान भन्न लगाएर</p>	
<p>स्थानीय प्रविधि र सीप</p>	<p>स्थानीय प्रविधि र सीपको प्रयोगबाट निर्माण गर्न सकिने सामाग्रीहरुको परिचय</p>	<p>१. स्थानीय प्रविधि र सीपको प्रयोगबाट निर्माण गर्न सकिने सामाग्रीहरुको परिचय (हलो, जुवा, कुटो, कोदालो, जाल, गुन्द्री, मान्द्रो, चटाइ, ढकिया, डालो, दाम्ले) बन्ने २. सफासुग्घर बस्ने, आदर र माया गर्ने जस्ता सीप बिकास कार्य(</p>	<p>स्थानीय प्रविधि र सीपको प्रयोगबाट निर्माण गर्न सकिने सामाग्रीहरुको परिचय दिने र ती सामग्रीहरुको निर्माण प्रक्रियाको सामान्य परिचय प्रदर्शन विधिबाट गराउने</p>	<p>बिषयबस्तु सम्बन्धि छुट्टाछुट्टै चित्र, चार्ट, तालिका, सूची, पोस्टर, भिडिओ आदि...</p>	<p>१. स्थानीय प्रविधि र सीपको प्रयोगबाट निर्माण गर्न सकिने सामाग्रीहरुको परिचय दिन लगाएर २. स्थानीय सिपबाट निर्मित सामानको</p>	

		हातमुख धुन ,नुहाउन,नड काट्नु,ठूलालाई आदर र सानालाई माया गर्ने बानीको बिकास)			प्रदर्शन गरी नाम बताउन लगाउने	
जोखिम, प्रकोप र विपद	बन जंगल मा हुने आगलागी ढडेलो र विपद , प्रकोप का कारण	१. वनजंगल क्षेत्रमा हुने आगलागी तथा डडेलो सम्बन्धी जानकारी २. आगलागी तथा डडेलोमा कारणहरु ३. आगलागी तथा डडेलो समाधानका उपायहरु	बन जंगल मा भएको आगलागीढडेलो ,को भिडियो , चित्रात्मक प्रस्तुति गरेर यसो हुनुको कारण , यस बाट पर्ने असर र समाधान का उपाएहरुको बारेमा छलफल गर्ने	चित्र भिडियो,पोस्टर	बन जंगलमा हुने आगलागी ढडेलोको कारण, असर र समाधान के के हुन् सक्छ ?	

कक्षा : ४

क्षेत्र	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	शैक्षिक सामग्री	मूल्याङ्कनका प्रक्रिया	पाठ्यभार (घण्टा)
हाम्रोदुधौली र प्राकृतिक सम्पदा	१) दुधौली नगरपालिकाको सामान्य चिनारी २) दुधौली नगरपालिकाभित्रकावडाहरुकोपरिचय, ३) दुधौली नगरपालिकाभित्रकाप्राकृतिकश्रोतहरुकोचिनारी	१. दुधौली नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था (सिमाना,क्षेत्रफल) २. स्थानीय तहको प्रमुख र उपप्रमुखको नाम ३. आफ्नो स्थनिय तहको नक्सा ४. आफ्नो स्थनिय तहको भौगोलिक बनावट (जमिन,नदी झरना	१. नेपाल र सिन्धुली जिल्लाको नक्सामा दुधौली नगरपालिका पत्ता लगाउन लगाउने २. नगरपालिकाको नक्सामा सीमामा रहेका प्रचलित स्थान खोजी गर्न लगाउने । ३. दुधौली नगरपालिकालाई अन्य पालिकासँग छुट्याउने नदी पर्वत आदिके पहिचान गर्न लगाउने	१. नेपालको नक्सा २. दुधौली नगरपालिकाको वडाविभाजनसहितको नक्सा ३. दुधौली नगरपालिका	१. नेपाल र सिन्धुली जिल्लाको नक्शामा दुधौली नगरपालिका पहिचान गर्न लगाएर २. नगरपालिकाको नक्सामा नगरपालिकाको चौहद्दी पहिचान गर्न लगाएर वडाहरू पहिचान गर्न लगाएर .	

		<p>,जङ्गल,पहाडको अवस्थिति)</p> <p>५. आफ्नो स्थानिय तहभित्रका प्रमुख प्राकृतिक संपदाहरू</p> <p>६. छिमेकि स्थानीय तहहरूको नाम (कमलामाई न.पा. , कटारी न.पा. ,फिक्कल गा.पा., तिनापाटन गा.पा.)</p> <p>७. छिमेकी स्थानीय तहहरू र हाम्रो स्थानीय तहहरूमा भएका समान प्राकृतिक स्रोतहरू (कमला,अरुणठाकुर ,ककुरठाकुर नदीहरू, चुरे र महाभारत पर्वत , चुनढुङ्गा खानी) को पहिचान र परिचय</p>	<p>४. विभिन्न वडाहरू नक्सामा प्रदर्शन गर्ने</p> <p>५. दुधौली नगरपालिकाको क्षेत्रफल तथा सिमानाको चार्ट प्रदर्शन गर्दै क्षेत्रफल र सिमानाको बारेमा छलफल गर्ने</p> <p>६. नगरपालिकाभित्रको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुष) को तथ्याङ्क प्रस्तुत गर्दैकक्षामा छलफल गर्ने .</p> <p>७. दुधौली नगरपालिकाको नक्सा प्रदर्शन गरी वडाहरूको अवस्थिति, वडाको सङ्ख्या र वडा कार्यालयको ठेगाना भन्ने</p> <p>८. दुधौली नगरपालिकाको भौगोलिक नक्साका आधारमा दुधौलीका प्राकृतिक सम्पदाहरूको पहिचान गर्न छलफलबाट सूची बनाउने</p> <p>९. दुधौली नगरपालिकासँग सिमाना जोडिएका स्थानीय तहहरू पहिचान गर्न सिन्धुली जिल्ला र नेपालको नक्सा प्रयोग गरी सूची बनाउने</p> <p>१०. दुधौलीको कुनकुन वडासँग कुन कुन स्थानीय तह जोडिएका छन् भन्ने कुराको पहिचान खोज विधिबाट गर्ने</p>	<p>काको पोर्टफोलियो</p> <p>४. प्राकृतिक स्रोतसाधन हरूको सूची भएको चार्ट</p>	<p>३. दुधौली नगरकापालिकाको क्षेत्रफल तथा सिमाना भन्न लगाएर</p> <p>४. वडाहरूको अवस्थिति, वडाको सङ्ख्या र वडा कार्यालयको ठेगाना भन्न लगाएर</p> <p>५. नगरपालिकाभित्रको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुषको भन्न लगाएर</p> <p>६. नगरपालिकाको सिमानामा रहेका स्थानीय तहहरूको सूची निर्माण गर्न लगाएर</p> <p>७. परियोजना कार्यका माध्यमबाट दुधौली नगरपालिकाका प्रमुख प्राकृतिक स्रोतहरू खोजीगर्न लगाउने</p> <p>८. प्राकृतिक स्रोतहरूको उपयोग कुनकुन काममा भएको छ भन्न लगाएर परियोजना कार्य गर्न लगाएर</p>	
--	--	--	--	---	--	--

			<p>११. दुधौली नगरपालिकाका प्रमुख प्राकृतिक स्रोतहरू केके हुन् भन्ने प्रश्न गर्दै विद्यार्थीहरू बाट नै उत्तर खोजीगर्न लगाउने र विद्यार्थीले पहिचान गर्न नसकेमा कमला, अरुणठाकुर, ककुरठाकुर नदीहरू, चुरे र महाभारत पर्वत, चुनढुङ्गा खानी आदिको सूची बनाइदिने</p> <p>१२. ती प्राकृतिक सम्पदाको प्रयोग उपयोग के कसरी भएको छ भनेर छलफल गर्ने</p>			
हाम्रो भाषा संस्कृति कला र रहनसहन	<p>१. वडाभित्र रहेका जातीय भाषाहरूको सामान्य परिचय</p> <p>२. वडाभित्रको परम्परागत कला</p> <p>३. नगरपालिकाभित्रको धार्मिक स्थलहरू</p> <p>४. नगरपालिकाभित्रको मुख्य पर्वहरू</p> <p>५. दुधौलीका सहिदहरू</p>	<p>१. वडा भित्र बसोबास गर्ने जातजातिले बोल्ने मातृभाषाहरू (दनुवार, तामांग, मगर, राई, माझी हायु थामी) को पहिचान, सूची र परिचय</p> <p>२. नगरपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जातजातिहरू (दनुवार, तामांग, मगर, राई, माझी हायु थामी) को परम्परागत पहिरन</p> <p>३. नगरपालिकाभित्र भएका धार्मिक स्थलहरू (</p>	<p>१. वडाभित्र बोलिने मुख्य भाषाहरूको नाम विद्यार्थीहरूलाई छलफलको माध्यमबाट भन्न लगाउने, उक्त भाषाहरूको सूची बनाउन लगाउने र ती भाषाहरूको सामान्य परिचय छलफल विधिबाट गराउने</p> <p>२. नगरपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जातजातिहरू (दनुवार, तामांग, मगर, राई, माझी हायु थामी) को परम्परागत पहिरन अध्ययन भ्रमण, क्षेत्र कार्य भिडियो प्रदर्शन परियोजना कार्यका माध्यमबाट परिचित गराउने</p>	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय भाषाहरूको सूची • भाषाभाषीहरूको फोटो र भाषा बोलेको भिडियो • स्थानीय चित्रकलाका नमूनाहरू 	<p>१. वडाभित्र बोलिने मुख्य भाषाहरूको सूची बनाउन लगाउने</p> <p>२. ती भाषाहरूको सामान्य परिचय भन्न वा लेख्न लगाउने</p> <p>३. दनुवार, तामांग, मगर, राई, माझी, हायु, थामी जातिको परम्परागत चित्रकलाको परिचय भन्न र लेख्न लगाउने</p> <p>४. मधुगङ्गा, जाल्पादेवी, किरातेश्वर, ठाकुरगुफा, मोरै पानी, सर्पे ढुङ्गा,</p>	

		<p>मधुगङ्गा, जाल्पादेवी, किरातेश्वर, ठाकुरगुफा, मौरे पानी, सर्पे ढुङ्गा, सिकारी ढुङ्गा)</p> <p>४. नगरपालिकाभित्र मनाइने विभिन्न पर्वहरू (ठुली एकादशी, माघी, कोशी पूजा, उधौली, उभौली, ल्होसार, भूमि पूजा, छठ, होली, तीज) र ती पर्वहरूको विशेषता</p> <p>५. दुधौलीका सहिदहरू</p>	<p>३. नगरपालिकाभित्र भएका धार्मिक स्थलहरू (मधुगङ्गा, जाल्पादेवी, किरातेश्वर, ठाकुरगुफा, मौरे पानी, सर्पे ढुङ्गा, सिकारी ढुङ्गा) जस्ता ठाउँको अवलोकन भ्रमण गराउने वा चित्र र भिडियोका माध्यमबाट छलफल गराई ती स्थानहरूको परिचय दिने र विशेषताहरूको सूची बनाउन लगाउने</p> <p>४. नगरपालिकाभित्र मनाइने विभिन्न पर्वहरू (ठुली एकादशी, माघी, कोशी पूजा, उधौली उभौली, ल्होसार, भूमि पूजा, छठ, होली, तीज) को अवलोकन भ्रमण गराउने, परियोजना कार्य गराउने र ती पर्वहरूको मौलिक विशेषताको सुची बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने</p> <p>५. दुधौलीका सहिदहरूको चित्र प्रदर्शन गर्दै उनीहरूको योगदानको सामान्य परिचयको छलफल गराउने उनीहरू कहाँ कहिले र कसरी सहिद बनेका हुन् भन्ने उल्लेख गर्दै छलफल गराउने ।</p> <p>६. सहिद परिवारको अवस्था बताउन खोजी गर्न लगाउने ।</p>	<p>दुधौली नगरपालिका मा रहेका धार्मिक स्थलहरूको पोस्टर</p> <p>•स्थानीय जातीय पर्वहरूको सूची</p>	<p>सिकारी ढुङ्गा जस्ता ठाउँको परिचय भन्न र लेख्न लगाउने साथै विशेषताहरूको सूची बनाउन लगाउने</p> <p>५. ठुली एकादशी, माघी, कोशी पूजा, उधौली उभौली, ल्होसार, भूमि पूजा, छठ, होली, तीज) को अवलोकन भ्रमण गराउने र परियोजना कार्य गराउने</p> <p>६. पर्वहरूको मौलिक विशेषताको सुची बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने</p> <p>७. आफ्नो स्थानीय तहका सहिदको नामको सूची बनाउन लगाउने र प्रस्तुत गर्न लगाउने के कारणले सहिद बनेका हुन् भन्ने बारेमा खोज्न लगाइ परियोजना कार्य गर्न लगाउने</p> <p>८. सहिदको परिवारको बारेमा जानकारी लिन लगाउने ।</p>	
--	--	---	--	--	---	--

<p>हाम्रो राम्रो बानी , सरसफाई र खानपिन</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. स्वस्थ र अस्वस्थ भोजनहरू २. विद्यालयको दिवा खाजाहरू ३. आफूले लगाउने पोसाकहरूको सरसफाई र जतन ४. घर विद्यालयको सरसफाई ५. शौचालय सरसफाई ६. हाम्रो खानाका परिकार (वगिया, घुगी, सिठुवा, गुन्द्रुक , तामा,सिन्की) 	<ol style="list-style-type: none"> १. स्वस्थकर वनेका खानाहरू २. शरिरलाई शक्ति दिने वृद्धि गर्ने र रक्षा गर्ने खानाका प्रकारहरू ३. विद्यालयको दिवा खाजामा प्रयोग हुने परिकारहरू (छोला चिउरा, गहुँको हलुवा तरकारी गेडागुडी मिक्स ,भुटेको चिउरा अण्डा ,भुटेको मकै र तरकारी ,भुटेको भात र तरकारी,पुरी तरकारी, पानी रोटी, पोसिलो जाउलो , चामलको खिर र तरकारी ,कुखुराको मासु र चिउरा) ४. आफूले लगाउने पोसाकहरूको सरसफाई र जतन ५. घर र विद्यालयको सरसफाईको आवश्यकताको ६. शौचालय सरसफाईमा सहभागीता ७. हाम्रो स्थानीय खानाको परिकार (वगिया, घुगी, सिठुवा, गुन्द्रुक 	<ol style="list-style-type: none"> १. स्वस्थकर वनेका खानाहरू कस्तो खानालाई भनिन्छ छलफल गरि सुचीकृत गर्ने २. कुन कुन खानामा कार्वोहाडेड, भिटामिन पोर्टिन पाईनछ छलफल गराउने र सुचीकृत गराउने ३. विद्यालयको दिवा खाजामा पयोग हुने सामग्रीहरूको सूची बनाउने ४. विद्यालय दिवा खाजा व्यवस्थापन सहयोगी पुस्तिकमा उल्लेख भए अनुसार वताउने ५. विद्यार्थीहरूले लगाको पोसकहरू को अवलोकन एक अर्कामा गर्न लगाई पोसाकहरू सरसफाई र जतन भए नभएको छुट्याउन लगाउने ६. घर र विद्यालयको सरसफाईको अभ्यास गराउने ७. शौचालय सरसफाईमा गर्न लगाउने समूह कार्य गर्न लगाउने ८. हाम्रो स्थानीय खानाको परिकारहरू (वगिया, घुगी, सिठुवा, गुन्द्रुक ,तामा,सिन्कि) बनाउने विधिहरू अभ्यास गराउने ९. स्थानीय परिकारहरूबाट के के फाइदा हुन्छ छलफल गराउने 	<ol style="list-style-type: none"> १. राम्रो खाना रनरामरोम रोखाना का पोस्टरहरू २. चार्टहरूको ३. विद्यालय दिवा खाजा व्यवस्थाप नसहयोगी पुस्तिका ४. नमूना पोसाकको चित्र ५. घर विद्यालय सरसफाई गरेको भिडियो चित्रहरू ६. स्थानीय परिकार बनाउने विधि 	<ol style="list-style-type: none"> १. स्वस्थकर वनेका खानाहरू पहिचान गर्ने लगाउने २. शरिरलाई शक्ति दिने वृद्धि गर्ने र रक्षा गर्ने खानाका प्रकारहरू को नाम वताउन लगाउने ३. विद्यालयको दिवा खाजामा प्रयोग हुने परिकार हरू (छोला चिउरा, गहुँको हलुवा, तरकारी गेडागुडी मिक्स, भुटेको चिउरा ,अण्डाभुटेको ,मकै र तरकारी ,भुटेको भात र तरकारी,पुरी तरकारी, पानी रोटी,पोसिलो जाउलो, चामलको खिर र तरकारी,कुखुराको मासु र चिउरा) वताउन लगाउने र बनाउन प्रयोगात्मक अभ्यास गर्न लगाउने ४. आफूले लगाउने पोसाकहरूको सरसफाई र जतनको एक अर्काको 	
---	---	--	--	--	--	--

		स्तामा,सिन्कि) वनाउने विधिहरु ८. स्थानीय परिकारका फाइदाहरु		हरुको शिक्षक निर्मित चार्ट	अबलोकन गरि भन्न लगाउने	
खेलकुद र योग ध्यान	१. स्थानीय खेल चुंगीखुट्टी ,गट्टा , २. साधरण शारीरिक ब्याम ३. योगकोपरिचय अभ्यास	१. विटोको परिचय र अभ्यास २. चुगीको परिचय र अभ्यास ३. गट्टाको परिचय र अभ्यास ४. खुट्टी परिचय र अभ्यास ५. योगको परिचय ६. योग गर्नु पूर्व ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	१. विटोको परिचय दिने र विटो खेलको अभ्यास गराउने २. चुगीको खेलको परिचय दिन अभ्यास गराउने ३. खुट्टी खेलको परिचय दिने अभ्यास गराउने ४. गट्टा खेलको परिचय दिने अभ्यास गराउने ५. विभिन्न योग गरेका भिडियो र चित्र देखाइ परिचय दिने र याग गर्नु पुर्व के के कुराहरुमा ध्यान दिनु पर्छ छलफल गराई आफ्नो निर्देशनमा सुचि तयार गर्ने ६. भुजंगासन कर्णपीडासन र बक्रासनको अभ्यास गरेर देखाउने र गर्न लगाउने	१. रबर चुंगी, २. हुँगाका ससाना टुक्रा हरु ३. खपडा का गोलो टुक्रा ४. योग आसान गरेको चित्रहरु भिडियो हरु	१. खेल अबलोकन गरेर २. चित्र अबलोकन गरेर ३. योगको परिचया भन्न लगाउने ४. विभिन्न योग गरेको चित्रहरु देखाई योग गरेको भिडियो बाट चिन्न लगाउने ५. योग गर्नु पुर्व ध्यान दिनु पर्ने कुराहरुको सूचि वनाउन लगाउने ६. विभिन्न योगासन गर्न लगाएर	
खेतिपाती, व्यापार र व्यवसाय	४. क्षेत्र र क्रमबाट कपी गर्ने	५. कृषिजन्यउत्पादनमाधान , मकै ,गहु, कोदो, फापर तोरी अदुवा र औजार- सामाग्रीहरुमा हलो ,जुवा , डोको ,नाम्लो, खुर्पा,हसिया (को पहिचान दिन	६. नगरभित्र कृषि उत्पादन हुने क्षेत्रमा लगि अबलोकन गराउने र सो बस्तुको पहिचान गराउने ७. बिद्यार्थीहरुलाई समुहमा विभाजन गरी खेतीपाती ,ब्यापार र व्यवसायमा प्रयोग हुने औजार तथा	बिषयबस्तु सम्बन्धि छुट्टाछुट्टैचित्र, चार्ट,तालि का,सूची , पोस्टर ,	८. कृषिजन्यबालीनालीको परिचय तथा पहिचान भन्न सकेमा खेतिपाती ,व्यापार र व्यवसायमा प्रयोग हुने सामाग्री तथा औजारको	

		कचिया खुर्पीको पहिचान	सामाग्रीको बारेमा छलफल गराई पहिचान दिने ती सामग्रीहरूको पहिचान गर्ने र परिचय बताउने	भिडिओ... आदि	बारेमा भन्न वा पहिचान गर्न सकेमा	
स्थानीय प्रविधि र सीप	१. स्थानीय प्रविधिबाट निर्माण भएका सामाग्रीहरूको प्रयोग २. मानवीय सीप आदर सत्कार तथा सहयोगी भावनाको विकास	१. स्थानीय प्रविधिबाट निर्माण भएका सामाग्री (खोंगा बल्छी पासो जालहलो, कुटो, कोदालो, खुर्पा, भकारी, हसिया) को प्रयोग, महत्व र उपयोगिता २. आदर सत्कार सहयोगी भावना	१. हलो, कोदालो, हसिया, खुर्पा, भकारीको ठोस सामाग्री देखाई किन र के कामका लागि प्रयोग गर्न सकिन्छ भनी छलफल गर्ने २. ठुलालाई गर्ने आदर सत्कार तथा सहयोगी भावनाको विकास गर्न कक्षामा अभिनय वा भूमिका बिधिबाट सिकाउने	बिषयबस्तु सम्बन्धि छुट्टाछुट्टै चित्र, चार्ट, तालिका, सूची, पोस्टर, भिडिओ आदि	१. सामाग्रीको प्रयोगको महत्व भन्न लगाएर २. स्थानीय सामग्रीको प्रयोग गर्न लगाएर ३. आदर सत्कार र सहयोगको महत्व बताउन लगाएर ४. आदर सत्कार र सहयोग गर्ने बानीको विकास भए नभएको अवलोकन गरेर	
जोखिम, प्रकोप र विपद	१. स्थानीय खहरे - खोलामा बाढी २. हात्ती तथा बन्य जन्तुको आतंक ३. स्थानीय स्तरमा प्रकोप वा विपद हुने कारणहरू	१. स्थानीय स्तरमा खहरेखोलामा बाढी आउना को कारण २. बन्यजन्तु, को आतंक र जोगिने सावधानीका उपाएहरू ३. स्थानीय स्तरमा प्रकोप वा विपद हुने कारणहरू	१. भिडियो, पोस्टर, चित्र, छलफल, प्रत्यक्ष अनुभव बाट खहरे खोला, स्थानीय, बढ्नु को कारण स्तर बाट गर्न सकिने रोकथाम को बारेमा बिद्यार्थी संग छलफल गर्ने र सूची बनाउने २. बन्यजन्तु को आक्रमण र बच्ने उपाय को बारेमा छलफल गर्ने र समुदाय स्तरबाट के गर्न सकिन्छ भनी निचोड निकाल्ने। विपद् आइपर्ने कारणहरू छलफल विधिबाट खोजी गरी सूचीकृत गर्ने	चित्र, पोस्टर, भिडियो,	१. खहरे, खोला बढ्नु को कारण, रोकथाम को उपायहरू केके हुन् भनी सूची बनाउन लगाउने २. बन्यजन्तु हाती, को आक्रमण को कारण, र बच्ने उपाय केके हुन् भनी सूची बनाउन लगाउने विपद् आइपर्ने कारणहरू सूचीकृत गर्न लगाउने	

कक्षा :- पाँच

क्षेत्र	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	शैक्षिक सामग्री	मूल्याङ्कनका प्रक्रिया	पाठ्यभार (घण्टा)
हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा	१. दुधौली नगरपालिकाको चिनारी र प्राकृतिक विशेषता २. दुधौली नगरपालिकाका छिमेकि गा.पा.र न.पा.को सामान्य अवस्थाको चिनारी ३. दुधौली नगरपालिकाका छिमेकि गा.पा.र न.पा.को प्राकृतीक सम्पदाको अन्तरसम्बन्ध र उपयोग र संरक्षण	१. स्थानीय तहको नक्सा तथा सिमानाहरु(चारै दिशाको नाम) २. स्थानीय तहका पदाधिकारीको नामवली (मेयर, उपमेयर, सदस्यहरु) ३. छिमेकी स्थानीय तहहरुको नाम(तीनपाटन गा. पा., फिक्कल गा.पा., कमालामाई न.पा., कटारी नगरपालिका(उदयपुर), कर्जनहा नगरपालिका (सिराहा), सिमाना तथा प्रमुख र अध्यक्षको नामहरु ४. दुधौली नगरपालिका भित्रका प्राकृतिक सम्पदाहरुको नाम (कमला नदी, अरुण-ककुर खोला, चुनढुङ्गा खानी, चुरे जंगल , माहाभारत	१. स्थानीय तहको नक्सा देखाई दुधौली नगरपालिकाको चारैतिरका सिमानाहरुको स्थानको नाम स्पष्ट पार्न प्रदर्शन विधि प्रयोग गर्ने । २. स्थानीय तहको नक्शा वडा बिभाजन सहित देखाई नक्सा कोर्ने अभ्यास गराउने। ३. छलफलबिधिको प्रयोग गर्दै स्थानीय तहका पदाधिकारिहरुको नामावली संकलन गरि सुचिबानाई प्रस्तुत गर्न लगाउने। ४. छिमेकि स्थानीय तहहरुको नाम, स्थानीय तहका प्रमुखहरुको नाम , मुख्य प्राकृतीक सम्पदाहरुको नाम अन्तरक्रियाको माध्यमबाट भन्न लगाई चार्टमा प्रस्तुत गर्न लगाउने ।	१. स्थानीय तहको नक्शा २. स्थानीय तहका पदाधिकारीहरुको नामावली भएको चार्ट ३. छिमेकी स्थानीय तहको सिमाना लेखीएको नक्शा ४. बन जङ्गल खोला नाला पाहाडका चित्रहरु ५. छिमेकि स्थानीय तहका नाम र प्रमुखको नामावलीको तालिका ६. प्राकृतिक सम्पदा झल्किने डकुमेन्टी, भिडियोहरु	१. स्थानीय तहको नक्सा देखाई सिमानाहरु भन्न र लेख्न लगाउने लगाउने २. स्थानीय तहको वडाबिभाजन सहितको नक्शा बनाउन लगाउने ३. छिमेकि स्थानीय तहहरुको नाम तालिकामा देखाउन लगाउने । ४. आफ्नो स्थानीय तहका पदाधिकारि तथा छिमेकि स्थानीय तहहरुको नाम र प्रमुखहरुको नामावली तालिकामा देखाउन लगाउने । ५. स्थानीय प्राकृतिक सम्पदाको सुची बनाई प्रश्नोत्तर विधिबाट मुल्याङन गर्ने । ६. छिमेकि स्थानीय तहहरुमा भएका प्रमुख प्राकृतिक	

		<p>शृंखला, धनिडाँडा, गेरु छाँगा, जटिबुटी,)</p> <p>५. छिमेकी स्थानीय तहका प्रमुख प्राकृतिक सम्पदाको नामको सुची (फीक्कलको कोशि नदी, चनौटे डाँडा (सिन्धुलिको अग्लो चुचुरो), तिनपाटनको बनजङ्गल हाम्रा सिमाना सँग जोडीएका, कमलामाई हुदै आउने कमाला नदी, सिन्धुली गढी)</p> <p>६. प्राकृतिक सम्पदाको उपयोगको अवस्था (नदी सिचाँई, बनजङ्गलबाट प्राप्त घाँस दाऊराको प्रयोग, जटिबूटी संकलन बिक्री वितरण)</p> <p>७. प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण तथा प्रबर्धनका लागि गरिने प्रयास(नदी नियन्त्रणका प्रयासहरु, बृक्षरोपण, प्राकृतिक सम्पदाको सुरक्षित र सन्तुलित उपयोगको तौर तरिकाहरु)</p>	<p>५. दुधौलि नगरपालिकाभित्र रहेका प्राकृतिक सम्पदाको नामहरुको तालिका बनाई प्रस्तुत गर्न लगाउने जसको लागि अवलोकन, क्षेत्र भ्रमण परियोजना कार्य जस्ता विधिहरु प्रयोग गारि परिचित गराउने।</p> <p>६. प्राकृतिक सम्पदाको समुचित उपयोग कसरि गर्न सकिन्छ भन्ने बिभिन्न चित्र तथा भिडियोहरु देखाई छलफल तथा अन्तरकृया विधिको प्रयोग गर्दै स्पष्ट पार्ने।</p> <p>७. प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षणको लागि अपनाउन सकिने विविध उपायहरुको बारेमा चित्रात्मक प्रस्तुति समुहकार्य गर्न लगाई प्रस्तुत गर्न लगाउने र उक्त कार्यको लागि पृष्ठपोषण प्रधान गर्ने।</p>	<p>७. प्राकृतिक सम्पदाको उपयोग र संरक्षणमा अपनाउने उपायहरु लेखिएको पेल्ई कार्ड</p>	<p>सम्पदाको नामहरु तालिकामा प्रस्तुत गर्न लगाउने।</p> <p>७. प्राकृतिक सम्पदाको समुचित उपयोग कसरि गर्न सकिन्छ भन्ने बिभिन्न चित्र तथा प्ले कार्ड बनाउन लगाउने।</p> <p>८. प्राकृतिक सम्पदाको उचित संरक्षण कसरि गर्न सकिन्छ भन्ने भिडियोहरु देखाई प्रश्नोत्तर छलफल गराउने</p> <p>९. अन्य स्थानिय तह तथा दुधौली नगरपालिकाको प्राकृतिक सम्पदाको सम्बन्धको बारेमा समुहगत छलफलगराई निष्कर्ष प्रस्तुत गर्न लगाउने।</p>	
--	--	---	---	--	--	--

<p>भाषा संस्कृति कला र रहनसहन</p>	<p>५. दुधौली नगरपालिकाभित्र बोलिने मुख्य भाषाहरूको सामान्य परिचय ६. स्थानीय सामाजिक मूल्य मान्यता ७. हाम्रा लोक गीतहरू स्थानीय प्रेरणादायी व्यक्तित्वहरू</p>	<p>१. दुधौली नगरपालिकाभित्र बोलिने प्रमुख भाषाका नाम र ती भाषा बोलिने क्षेत्रहरू, र भाषिक विशेषता २. सम्पर्क भाषाको प्रयोगका कारणहरू ३. दुधौली नगरपालिकाभित्रका नागरिकहरूका जीवन शैली र सामाजिक अवस्था ४. नगरपालिकाभित्रका नागरिकहरूले मनाउने चाड पर्वहरू र सामाजिक मूल्य मान्यताहरू ५. नगरभित्र रहेका प्रचलित लोक गीतहरू(जातिगत रूपमा) लोक गीतको परम्परा र वर्तमान अवस्था ६. नगरपालिकाभित्र रहेका विभिन्न क्षेत्रमा रहेका कलाकारहरू(साहित्य, सङ्गीत, नृत्य, अभिनय आदि) का सामान्य</p>	<p>१. दुधौली नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र बोलिने भाषा हरुको सूची निर्धारण गरी ती भाषाहरूको सामान्य परिचय (बोलिने जाति, बसोबासको क्षेत्र भाषाको उत्पति भाषिक विशेषता जनसंख्या आदि) को बारेमा छलफल गरी निष्कर्ष निकालने २. दुई वा दुईभन्दा बढी फरक भाषी विद्यार्थीहरूलाई दुबैले बुझ्ने नेपाली भाषा बोल्न अभिनय गराएर सम्पर्क भाषाको महत्व र प्रयोगका कारणहरू पहिचान गराउने ३. दुधौली नगरपालिका भित्रका मानिसहरूको जीवन शैली र सामाजिक अवस्थाको जानकारीगराउन स्थानीय गाउँमा भ्रमण गराई सो सम्बन्धी छोटोप्रतिवेदन लेखेर कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने ४. नगरपालिकाभित्र मनाइने चाडपर्वहरू(दशैं तिहार छठ बद्की एकादशी माघी आदि) का बारेमा समूहबनाइ छलफल</p>	<p>१. नगरपालिकाको भूगोल झल्किने नक्शा, २. नगरपालिकाको जनगणनाको तथ्यांक चार्ट ३. भाषा र जात उल्लेख भएको चार्ट ४. लोक भाषा, भाषा र संस्कृति झल्किनेअडियो भीडियो रेकर्ड ५. जातिगत पहिरन लगाएका तस्बिरहरू ६. दुधौली नगरपालिका भित्रका कालाकारहरूका तस्बिर, ७. विभिन्न मेलापर्वका तस्बिरहरू</p>	<p>१. दुधौली नगरपालिकाभित्रका प्रमुख भाषा र ती भाषाका भाषिक विशेषता र उत्पतिका विषयमा प्रश्नउत्तर गर्ने २. हामीले अन्य जाति र भाषाको संस्कार भेषभुषा जात्रा आदिको किन र कसरी सम्मान गर्न सक्छौं पालैपालो आफ्नो विचार राख्न लगाउने ३. नगरपालिका भित्रका कलाकारहरूको नाम दिएर उनका योगदानका विषयमा चर्चा गर्न लगाउने ४. हामी हाम्रा लोकगीतलाई कसरी संरक्षण गर्न सक्छौं भनी प्रश्न उत्तर गराउने ५. स्थानीय प्रेरणादायी व्यक्तिहरूको चित्र देखाएर क्षेत्र विधा र योगदान भन्न लगाउने</p>	
-----------------------------------	--	--	---	--	---	--

		<p>चिनारी स्थानीय प्रेरक व्यक्तित्वहरु</p> <p>७. स्थानीय सहिदहरुको चिनारी</p>	<p>गराउने र समूह-समूहमा निष्कर्ष प्रस्तुत गर्न लगाउने</p> <p>५. सामाजिक मूल्यमान्यता र परम्पराको बारेमा विद्यार्थीहरुलाई पालैपालो आफ्नो घरपरिवारको परम्परामाथि छलफल गराई एक अर्कामा सम्मान गर्न प्रेरित गर्ने</p> <p>६. विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो वरपर भएका लोकगीतहरु सुनाउन लगाउने अन्य लोक गीतहरुका अडियो सुनाएर लोकगीतका बारेमा छलफल गराउने</p> <p>७. साहित्य ,संगीत,नृत्य,आदि क्षेत्रमा लागेका स्थानीय मानिसहरुको उदाहरण दिएर उक्त क्षेत्रमा लाग्ने प्रेरणा दिने</p> <p>८. दुधौली नगरपालिका भित्रका विभिन्न क्षेत्रका कलाकार हरुका फोटोहरु देखाइ उनीहरु कुन क्षेत्रका मानिहरु हुन् र के योगदान रहेका छन् भनेर कक्षामा छलफल गराउने</p>		
--	--	---	--	--	--

<p>हाम्रो राम्रो बानी , सरसफाई र खानपिन</p>	<p>१. प्राकृतिक र अप्राकृतिक खाना २. बिधालयमा दिवा खाजा ३. कक्षा कोठा घर र विद्यालयको शौचालय सरसफाई ४. स्थानीय परिकारहरू</p>	<p>१. प्रकृतिक गुण भएका खानाहरूको महत्व २. अप्राकृतिक खानाले पुराउने हानी ३. प्रकृतिक र कृत्रिम खानाको फरक ४. बिधालयमा दिवा खाजाका परिकार हरुको स्वस्थता ५. कक्षा कोठा शौचालय घर तथा आफ्नो सरसफाई गर्दा हुने फाइदाहरू र अभ्यास ६. स्थानीय परिकारहरूको फाइदा ७. स्थानीय परिकारहरू बगिया, घूगी, सिठुवा, गुन्दुक, तामा, सिन्की बनाउने बिधि</p>	<p>१. प्राकृतिक खाना र कृत्रिम खानाको चार्टहरू देखाई छलफल गराउने । २. कृत्रिम खानाले हानि पुराउने बारे छलफल गरि सुचि बनाउने । ३. दिवा खाजामा प्रयोग हुने परिकारहरू स्वस्थ भएको नभएको पहिचान गर्न लगाउने र स्वस्थ परिकारको गुणहरू बारे छलफल गर्न लगाउने ४. कक्षा कोठा घर शौचालय सफा गर्दा हुने फाइदाहरू बारे छलफल गराउने ५. स्थानीय परिकारहरू बनाउने बिधिको चार्ट प्रयोग गरि अभ्यास गराउने ६. स्थानीय परिकारहरूको छलफल गरि सुची वनाउन लगाउने । ७. स्थानीय र पत्रु खानाको भिन्नता बताउने</p>	<p>१. प्राकृतिक खाना र कृत्रिम खानाको चार्टहरू २. स्वस्थकार खानाको चार्टहरूको प्रयोग ३. विद्यालय दिवा खाजा व्यवस्थापन सहयोगी पुस्तिका ४. विद्यालयको दिवा खाजाको स्वस्थता गुण प्रयोग भएको चार्ट ५. नमूना पोसाकको चित्र ६. घर विद्यालयको सरसफाई गरेको भिडियो चित्रहरू ७. स्थानीय खाना परिकार बनाउने विधि हरुको शिक्षक निर्मित चार्ट</p>	<p>१. स्वस्थकर वनेका खानाहरू चिन्ह लगाउने । २. स्वस्थकार खानाको पहिचाहन गर्न लगाउने । ३. कक्षा कोठा शौचालय घर तथा आफ्नो सरसफाइ गर्न लगाई अवलोकन गर्ने । ४. स्थानीय परिकारहरू बगिया, घूगी, सिठुवा, गुन्दुक, तामा, सिन्की, बनाउन चाहिने सामग्रीहरू भन्न लगाउने कम्तिमा एउटा परिकार बनाउन लगाउने । ५. स्थानीय परिकारको फाइदा बताउन लगाउने । ६. स्थानीय खाना र जंकफुडको बिचमा अन्तर बताउन लगाउने</p>	
<p>खेलकुद र योग ध्यान</p>	<p>१. स्थानिया खेल हरु बिटो ,चुंगी,</p>	<p>१. स्थानिया खेलहरू विटो खेल, चुङ्गी खेल, गट्टा खेल, खुट्टी</p>	<p>१. स्थानिया खेलहरू बिटो ,चुंगी, गट्टा, खुट्टी बाकचलको</p>	<p>१. रबरको बल चुङ्गी, ढुंगाका ससाना</p>	<p>१. खेलन लगाउने र अबलोकन गर्ने गराउने</p>	

	<p>गङ्गा, खुट्टी बाकचल</p> <p>२. प्राणायाम परिचय र महत्त्व शित कारी प्राणायाम</p> <p>३. उज्जायी प्राणायाम</p> <p>४. ध्यानको परिचय महत्त्व नटराज ध्यान</p>	<p>खेल र बाघचाल आदि खेलहरूको) परिचय र अभ्यास</p> <p>२. प्रणयमको परिचय र महत्त्व (शितकारी प्राणायामको अभ्यास)</p> <p>३. ध्यानको परिचय र अभ्यास (नटराज ध्यानको परिचय र अभ्यास)</p>	<p>परिचय भन्ने र आभ्यास गर्न लगाउने</p> <p>२. प्रणयमको भिडियो सामग्री प्रदर्शन गर्ने र उक्त भिडियो बाट सिकेका महत्त्वपूर्ण बुदाहरूलाई टिपोट गरी यसको महत्त्व भन्न लागउने ।</p> <p>३. शितकारी उज्जाई प्राणायामहरूको प्रदर्शन गरी अभ्यास गर्न लगाउने ।</p> <p>४. नटराज ध्यानको भिडियो सामग्री प्रदर्शन गरी ध्यानको महत्त्व बताउने</p> <p>५. भिडियो सामग्री बाट प्रदर्शन गरी अभ्यास गराउने</p>	<p>टुक्राहरु र खपडाको टुक्राहरु</p> <p>२. प्राणायामका भिडियोहरु र ध्यानको भिडियोहरु</p> <p>३. नटराज ध्यानको भिडियो सामग्री</p>	<p>२. प्राणायामको परिचय र महत्त्व भन्न लगाउने</p> <p>३. शितकारी र उज्जाई प्राणायाम गर्न लगाई अबलोकन गर्ने</p> <p>४. नटराज ध्यान गर्न लगाई अबलोकन गर्ने</p>	
<p>खेतिपाती, व्यापार र ब्यबसाय</p>	<p>१. नगर भित्रका नगदे वाली ,खाद्य बालीको परिचय तथा पहिचान</p> <p>२. मौसमी फलफूलको परिचय तथा पहिचान</p> <p>३. नगरपालिका भित्रका</p>	<p>१. नगरभित्रका नगदे बाली अदुवा, बेसार, तोरी, तीलको परिचय तथा पहिचान</p> <p>२. खाद्यबाली धान, मकै, गहुँ, कोदोको परिचय तथा पहिचान</p> <p>३. नगरपालिका भित्रका व्यापारिक केन्द्र दुधौली बजार , डकाहाबजार, सिथौली बजार</p>	<p>१. नगदेबालीको छलफल विधिबाट सूची तयार पार्न लगाउने र परिचय तथा पहिचानको बारेमा कक्षा अन्तरक्रिया गराउने</p> <p>२. खाद्यबाली भित्र के के पर्दछ सूची तयार गरी परिचय तथा पहिचानका क्रियाकलाप गराउने</p> <p>३. नगरभित्रका व्यापारिक केन्द्र तथा खरिद गर्ने स्थलहरूमा कुन</p>	<p>स्थानिय तहमा रहेका बजारहरु</p>	<p>१. नगदेबालीको सूची तयार पारी परिचय र पहिचान भन्न लगाउने</p> <p>२. खाद्यबालीको सूची तयार पारी परिचय र पहिचान भन्न लगाउने</p> <p>३. नगरपालिकाभित्र रहेका व्यापारिक केन्द्र तथा स्थल हरुको बारेमा परिचय दिन लगाउने</p>	

	व्यपारिक केन्द्रहरू र खरिद गर्ने स्थलहरूको परिचय	भालुवाही बजार, जगाडी बजार, शनिवारे बजारको परिचय ४. स्थानीय बजारको बजारीकरण फाइदा र समस्याहरू	कुन दिन बजार लाग्छ ? जनकारीका साथै अबलोकन , परिचय स्थलगत भ्रमण विधिबाट गराउने ४. स्थानीय उत्पादनका फाइदा छलफल विधिबाट सूची तयार पार्ने शिक्षकले सहजीकरण गर्ने			
स्थानीय प्रविधि र सीप	१. स्थानीय प्रविधिबाट निर्माण भएका सामाग्रीहरूको प्रयोग गर्ने तरीकाहरू २. माछा मार्ने सीप	१. स्थानीय प्रविधिबाट निर्माण भएका सामाग्रीहरू (हलो , जुवा , माछा मार्ने जाल , भकारी , कुलो, पैनी, आरन , पानीघट्ट) प्रयोग गर्ने तरीकाहरू २. माछा मार्ने सीप अन्तर्गत जाल हान्ने, दुवाली छेक्ने, भरुवा बनाउने , बल्छी खेल्ने जस्ता सीपको परिचय	१. स्थानीय प्रविधिबाट निर्माण गर्न सकिने सामाग्रीहरूको सूची तयार पार्न लगाई प्रयोग गर्ने तरीकाहरूको छलफल गराउने २. माछा मार्ने सिपहरूको लागि चाहिने सामाग्रीहरूको सूची छलफल विधिबाट तयार पार्न लगाउने ३. स्थगत भ्रमणको व्यवस्था मिलाई माछा मार्ने सीपको बारेमा अबलोकन गर्न लगाउने उपयोगिता भन्ने र भन्न लगाउने ४. कुलोपैनी पानीघट्ट आरनबाट उत्पादित फलामे सामानहरूको नाम र परिचयका बारेमा छलफल गराउने	आबस्यक ठोस वस्तुहरू चित्र, पोष्टर, भिडियो	१. स्थानीय प्रविधिबाट निर्माण गर्न सकिने सामाग्रीहरू के के हुन् ? सूची तयार पार्न लगाउने २. सामाग्रीहरूको प्रयोग गर्ने तरीका भन्न लगाउने ३. माछामार्ने सीपहरू के के हुन् ? तरीकाहरू लेख्न र भन्न लगाउने	
जोखिम, प्रकोप र विपद	१. दंशसर्प कीटदंश र सडक	१. सर्पदंश कीटदंश सम्बन्धि सामान्य	१. सर्पदंश कीटदंश सम्बन्धि सामान्य जानकारी र सडक दुर्घटना ट्राफिक, नियम को	चित्र पति, भिडियो, पोष्टर आदि	घर तथा बिद्यालय को सुरक्षित र असुरक्षित क्षेत्र कुनहो ?	

	<p>दुर्घटनाजन्य विपद्</p> <p>२. समुदायमा हुने जोखिम, प्रकोप र विपद्को परिचय</p>	<p>जानकारी र सडक दुर्घटना ट्राफिक, नियम</p> <p>२. समुदायमा हुने जोखिम बाढी पहिरो आगलागी डँडेलो वन्यजन्तुको आक्रमण चट्याङ करेन्ट</p> <p>३. जोखिम, प्रकोप र विपद्को सामान्य जानकारी</p>	<p>बारेमा भिडियो पोस्टर, चित्रात्मक, प्रस्तुति र बिद्यार्थीहरु को अनुभव र दुर्घटनाहरु बाट सिकेका कुरा हरु लाई सुची बनाई प्रस्तुति गर्न लगाउने</p> <p>२. सर्पदंश कीटदंशबाट सावधानी अपनाउन गरिने कामको सूची बनाउन लगाउने र सावधानी अवनान गर्नपर्ने कामको सूची बनाउन लगाउने र कक्षाम प्रस्तुत गर्ने</p> <p>३. जोखिम, प्रकोप र विपद्को सामान्य जानकारी छलफलविधिबाट दिने</p>		<p>सर्प ले टोके के गर्ने ? दुर्घटना भनेको के हो ? नियम किन मान्नु पर्छ? आगलागी डँडेलो वन्यजन्तुको आक्रमण कीटदंश सर्पदंश करेन्टबाट हुने क्षति र सानधानीका उपाएहरु भन्न लगाएर 1</p>	
--	---	---	---	--	---	--

७ सिकाइ सहजीकरण प्रकृया:

सिकाइ सहजीकरणमा ध्यान दिनुपर्ने केही महत्वपूर्ण पक्षहरूलाई निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ:

१ **विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धी:** स्थानीय पाठ्यक्रममा उल्लेख गरिएको तथा कक्षागता, एकाइगत तथा पाठगत विषयवस्तु तथा अपेक्षित सिकाइ उपलब्धीसँग मेलखाने सिकाइ सहजीकरण विधि छनौट र प्रयोगमा समुचित ध्यान दिनुपर्दछ । उदाहरणका लागि स्थानीय सीप र प्रविधि सम्बन्धमा शिक्षण सिकाइ गर्दा सिकारुलाई ब्याख्यान या विश्लेषणात्मक विधिबाट सहजीकरण गर्दा अपेक्षित सीप विकास गर्न सकिन्छ । यसको लागि त प्रयोगात्मक, अभ्यासात्मक तथा प्रदर्शन जस्ता विधिहरू आवश्यक हुन्छ ।

२ **बालमनोविज्ञान:** पाठ्यपुस्तक तथा कार्यपुस्तकद्वारा चित्रात्मक प्रस्तुतिबाट सिकिरहेका विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय पाठ्यक्रमविना कुनै पाठ्यपुस्तक या कार्यपुस्तकबाट पढ्नु पर्दा असहजताको अनुभूति हुनसक्छ । यस्तो अवस्थामा सर्वप्रथम त सिकारुको दैनिक जीवन तथा स्थानीय परिवेश अनुकूलको स्थानीय विषय शिक्षण गर्दा सिकारुको उमेर, रुचि, व्याक्तिक क्षमता, पूर्वज्ञान, प्रवृत्ति आदिलाई ध्यान दिई सोही बमोजिमका सिकाइ सहजीकरण विधि उपयोगमा ल्याउनुपर्ने हुन्छ ।

३ **स्रोत साधनको उपलब्धता:** स्थानीय विषयको सिकाइ सहजीकरण गर्दा शिक्षण विधि तथा रणनीति छनौटको सन्दर्भमा आर्थिक, मानवीय, भौतिक एवम् स्थानीयताको दृष्टिकोणले उपयुक्त हुने र स्थानीय स्तरमा उपलब्ध स्रोत साधनको सहजतापूर्वक प्रयोग गर्न सकिने हिसावले छनौट गर्नु पर्दछ ।

४ **विद्यालय वातावरण र शिक्षण सिकाइ परिस्थिति:** विद्यालयको वातावरण, विद्यार्थी तथा विद्यार्थी आउने समुदायको पृष्ठभूमिमा परिस्थिति सापेक्ष शिक्षण विधि तथा प्रविधिहरूको छनौट र उपयोगलाई ध्यान दिई शिक्षण सिकाइको योजना निर्माण गर्न पर्ने हुन्छ । विद्यालयमा के कस्ता शैक्षिक सामग्रीहरू उपलब्ध छन् ? स्थानीय स्तरबाट थप सामग्रीहरू के कसरी उपलब्ध गराउन सकिन्छ ? शिक्षण सिकाइको लागि हाम्रो लागि कस्तो परिस्थिति विद्यमान छ ? जस्ता कुराहरूको सही र सार्थक विश्लेषण गरी शिक्षण विधिको छनौट र प्रयोग गर्न सके स्थानीय विषयको सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया सहजरूपमा सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।

५ **शिक्षकको योग्यता, क्षमता, र रुचि:** स्थानीय विषय केवल पाठ्यक्रम र विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीद्वारा पठनपाठन गर्न पर्ने भएकोले शिक्षक योग्य भएर मात्र पुग्दैन । शिक्षकले आत्मविश्वासका साथ आवश्यक विधि तथा प्रविधि र शिक्षण सामग्रीको व्यवस्थापन गर्न पनि सक्रिय हुनु पर्छ । लगनशील र पेसाप्रति वफादार शिक्षकले मात्र इमान्दारपूर्वक आवश्यक स्रोत सामग्रीको व्यवस्थापन गरेर स्थानीय विषय पठनपाठन गर्न सक्ने भएकोले शिक्षकको क्षमता र आत्मविश्वास विकास गर्न स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम तथा शिक्षण विधिको बारेमा यथोचित तालिमको व्यवस्था गर्न पर्ने हुन्छ ।

६ **स्थानीय परिवेश, सन्दर्भ र प्रसंग:** स्थानीय पाठ्यक्रममा उल्लिखित विषयवस्तु स्वभावले नै स्थानीय परिवेश, स्थानीय सन्दर्भ र प्रसंग सापेक्ष हुन्छ । विषयवस्तुको स्वरूप र अपेक्षित सिकाइ उपलब्धीलाई स्थानीय परिवेशसंग संयोजित गर्दै स्थानीय वातावरण अनुकूल शिक्षण विधि र प्रविधिको छनौट गरी सिकाइ सहजीकरण गर्न सकिने भएकोले स्थानीय परिवेश र सन्दर्भलाई पनि विशेष ध्यान दिन आवश्यक हुन्छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रम व्यवहारिक पाठ्यक्रम भएकाले सहजीकरण क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा विद्यार्थीहरूको पूर्व अनुभव, पूर्व ज्ञान, स्थानीय विषयस्तुको अवधारणा तथा रहनसहन, भेषभूषा, धर्म, संस्कृति, परम्परा, जीवनलाई सरल र सार्थक बनाउने तरिकाहरूमा विशेष ध्यान दिन आवश्यक हुन्छ। विशेषतः गरेर सिक् (Learning by Doing) अथवा अनुभव बाट सिक् (Learning by Experience) को सिद्धान्त अनुसार सिकाई सहजीकरण क्रियाकलापलाई अर्थपूर्ण, रुचिकर र प्रभावकारी बनाउन विषयवस्तुको प्रकृति अनुसारको शिक्षण विधिको छनौट र प्रयोग गर्नुपर्दछ। शिक्षण विधिको छनौट गर्दा विद्यार्थीहरूको रुचि, उमेर, क्षमता, स्तर आदिलाई ध्यान दिइ विद्यार्थीलाई नै सहभागी गराएर विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण विधि प्रयोग गरी बढीभन्दा बढी ज्ञान र सीप विकास गराउनु पर्दछ। शिक्षकले सहयोगीको भूमिका निर्वाह गरी विद्यार्थीलाई स्थानीय विषय क्षेत्रमा केन्द्रित भइ परियोजना कार्या (Project Work) का रूपमा सान्दर्भिक क्षेत्रको स्थलगत अध्ययन भ्रमण, सामाग्री संकलन, अध्ययन तथा विश्लेषण, सिकाई व्यवहारमा प्रदर्शन जस्ता पक्षमा जोड दिन आवश्यक हुन्छ। विद्यार्थीका पूर्व अनुभव, अवधारण तथा रहनसहनले स्थानीय विषय सम्बद्ध सहजीकरण क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्दा निक्कै प्रभाव पार्ने हुनाले यसतर्फ सजग हुनु पर्दछ। यो प्रयोगात्मक विषय भएकोले प्रदर्शन, अवलोकन र उपयोगलाई विशेष प्राथमिकता दिनुपर्दछ। सैद्धान्तिक विषयवस्तुको प्रस्तुति पश्चात विद्यार्थीहरूलाई यथासम्भव उदारहण, स्थलगत अध्ययन भ्रमण एवम् प्रयोगात्मक कार्य गर्न दिनु पर्छ। शिक्षणलाई प्रभावकारी दीगो बनाउन सहजीकरणको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। सहजीकरण प्रक्रियाले विद्यार्थीमा समझदारी, क्रियात्मक सोचाई तथा प्रयोगात्मक सीप र अभिवृत्तिको विकास गराउदछ। त्यसैले कुनै एकाइ वा थिमको लागि विषयवस्तुको प्रकृति हेरेर खास शिक्षण विधिको छनौट गर्नु पर्दछ।

स्थानीय पाठ्यक्रम स्थानीय वस्तुस्थितिको सापेक्षतामा तयार गरिने पाठ्यक्रम हो र यस्का विषयवस्तुको सिकाइ सहजीकरणको लागि शिक्षणको विधि तथा क्रियाकलाप यही नै हुन्छ र हुनुपर्छ भन्ने हुँदैन तथापी सिकाइ सहजीकरणलाई प्रभावकारी र गुणस्तरीय बनाउन निम्न विधिहरू प्रयोग तथा क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सकिन्छ:

क) छलफल प्रश्नोत्तर: विभिन्न विषयहरूमा छलफल गर्नका लागि के के बुँदामा छलफल गर्ने हो र छलफल पश्चात् के कस्ता प्रश्नहरू सोध्ने हो त्यसको पूर्व तयारी गरेर छलफल सञ्चालन गर्नुपर्छ। उदाहरणका लागि स्थानीय तहमा उत्पादन गरिने तरकारीका बारेमा छलफल गरी प्रश्नोत्तर गर्ने हो भने तलका जस्ता बुँदाहरूमा छलफल गर्न सकिन्छ:

तिम्रो परिवारका सदस्यहरूले के के गर्न हुन्छ ? आफूभन्दा ठूलालाई तिम्री के गछौं ?

तिम्रो घरका सदस्यहरूको नाम बताउ ।

ख) छलफल विधिका प्रकारहरू:

- गुञ्जसत्र
- समुह छलफल
- मस्तिस्क झङ्कार

- प्यानेल छलफल
- विज्ञ छलफल

ग) प्रदर्शन: शिक्षक, विद्यार्थी र सरोकारवालाहरूबाट विभिन्न सामग्रीहरू संकलन गरेर, विभिन्न कृषि मेला, उद्योग मेला, सांस्कृतिक पर्व आदिमा सहभागी गराएर गरिएको प्रदर्शन अवलोकन गर्ने, त्यस बारेमा छलफल गर्ने जस्ता क्रियाकलापहरू गर्न सकिन्छ । आवश्यकता अनुसार वास्तविक घटना या गतिविधिहरू अवलोकन गर्न लगाउने, सान्दर्भिक भिडियो क्लिप्स, फिलिम फुटेज, चित्र, तस्वीर तथा श्रव्य, दृष्य, श्रव्य । दृष्य सामग्री, मोवाइलमा रेकर्ड या भिडियो खिचेर पनि सिकारुलाई देखाउन सकिन्छ । यसो गर्दा विषयवस्तुको बारेमा थप स्पष्ट पार्न सकिन्छ ।

तिम्रो घर वरपर भएका कुनै तीन ओटा जडिवुटीको कोलाज तयार गर । तिम्रो वरपर भएको कुनै दुई मठमन्दिरको नाम लेखेर प्रदर्शन गर ।

एक हरफ पालिका गीत गाएर सुनाऊ । स्थानीय बस्तुको प्रयोग गरी कुनै एक सामग्री निर्माण गर ।

घ) सहभागिता: गरेर सिक विधि नै सहभागिता विधि हो । सहभागिता विभिन्न कार्यमा गराउन सकिन्छ । सहभागिता भएमा जिम्मेवारी बढ्छ । तसर्थ विभिन्न कार्यक्रमहरूमा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउनुपर्छ । यसो गर्दा विद्यार्थीहरूले हेरेर र गरेर धेरै कुराहरू सिक्दछन् ।

घरमा आमालाई तिमी के-के सघाउछौं? कक्षाकोठा सफा राख्न तिमीहरू के के गर्न सक्छौं गर ?

ङ) अवलोकन भ्रमण र अभ्यास: विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न कुराहरूको अवलोकन भ्रमण र अभ्यासमा सहभागी गराउनु पर्छ । नदी, नाला, धार्मिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक सम्पदा आदिको भ्रमण र अवलोकन गरेर सिकाउन सकिन्छ । अवलोकन भ्रमण पश्चात् सिकारुले सिकेका कुराहरूलाई प्रस्तुत गराउन लगाउने गर्न सकिन्छ ।

विद्यालय वरपर पाइने रुख विरुवा संकलन गरी नमुना संकलन गर र नाम लेखि टाँस ।

च) परियोजना कार्य: अभ्यास कै महत्त्वपूर्ण अंगका रूपमा हिजोआज परियोजना कार्य गर्ने गराउने गरिन्छ । यस्तो कार्य एउटा निश्चित खाका तयार पारेर सम्पन्न गर्नु पर्दछ । त्यस्तो खाका भनेको के गर्ने, किन गर्ने, कसरी गर्ने, कसले गर्ने, खर्च कति लाग्ने जस्ता कुराहरू पहिले नै सोच्नु पर्छ । परियोजना कार्यमार्फत करेसाबारी निर्माण, स्थानीय प्रविधिको प्रयोग, फलफूल एवम् तरकारी खेती, स्थानीय सामग्री निर्माण र प्रदर्शन जस्ता कार्यहरू गर्न गराउन सकिन्छ ।

छ) अभिभावकीय संलग्नता: शिक्षकले स्थानीय विषयवस्तुसंग सम्बन्धित कतिपय सिकारुको व्यवहारसँग गाँसिएका आचरण, मूल्यमान्यता, सोचाइ र व्यवहार परिवर्तन लिखित या मौखिक तवरले सहजीकरण गरेरमात्र पुग्दैन । सिकारुले घरको वातावरण, अभिभावकको सहयोग र निर्देशनबाट सिक्ने गर्दछ । यस्तो परिवेशमा सिकाइ सहजीकरणमा अभिभावकीय संलग्नतालाई पनि समुचित स्थान दिनुपर्ने हुन्छ । अभिभावकको सल्लाह, निर्देशन तथा प्रतिक्रियालाई आधार बनाएर आवश्यकता अनुसार उपचारात्मक शिक्षण पद्धतिलाई पनि उपयोग गर्न सक्नु पर्दछ ।

ज) कथाकथन वा गीत-सङ्गीत विधि: पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेको सिकाइ उपलब्धि तथा पाठ्यक्रममा समाविष्ट विषयवस्तुको जगमा रहेर सान्दर्भिक कथा, कविता, गीत तथा सङ्गीतको माध्यमले पनि सिकाइ सहजीकरण गर्न

सकिन्छ । यसो गर्दा अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि प्राप्तमा सहजता हुन्छ नै साथसाथै विषयवस्तुको धारणालाई समेत थप स्पष्ट पार्न सकिन्छ ।

झ) भूमिका निर्वाह तथा नाटकीकरण विधि: स्थानीय पाठ्यक्रममा उल्लिखित विषयवस्तुको बारेमा सिकारुलाई स्पष्ट पार्न सिकारु स्वयंलाई सिकाइ सहजीकरणको माध्यम बनाउन सकिन्छ । यसको लागि सिकारुलाई विभिन्न भूमिका निर्वाह गर्ने वातावरण दिनु पर्दछ । जस्तै अपांगतामैत्री व्यवहार प्रदर्शन गर्न यदि कक्षाकोठामा अपांगता भएका बालबालिकाहरु छैनन् भने सिकारुमध्ये कुनै एकलाई अपांगता भएको ब्यक्तिको रूपमा भूमिका निर्वाह गर्न लगाउने र अरुलाई अपांगता भएका व्यक्तिलाई सहयोग गरेको भूमिका दिने गर्न सकिन्छ । यसैगरी सकारात्मक व्यवहार प्रदर्शन, बृद्ध-बृद्धा तथा अग्रजहरुलाई सम्मान गर्ने खालको नाटक तयार गरेर पनि सिकारुलाई विषयवस्तुबारे स्पष्ट पार्न सकिन्छ ।

ज) अन्वेषण, अनुसन्धान तथा खोज विधि: विषयवस्तुको सान्दर्भिकता र अपेक्षित सिकाइ उपलब्धिको अपेक्षालाई समुचित ध्यान दिदै समस्या या प्रश्नको प्रस्तुति, गरिने क्रियाकलाप, निकालिने निसर्क र सञ्चालन गरिने अन्वेषण, अनुसन्धान तथा खोज कार्यको बारेमा सिकारुलाई आवश्यक निर्देशन दिई सो सम्बन्धी क्रियाकलापमा सहभागी गराउन सकिन्छ ।

ट) प्रविधियुक्त कक्षा: विषयवस्तुलाई थप स्पष्ट पार्दै अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गराउनका लागि आवश्यकतानुसार, मोवाइल, कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, विभिन्न प्रकृतिका सामाजिक सञ्जालहरुको समुचित प्रयोग गरी धारणाहरुको दृष्याङ्कन गर्न सकिन्छ ।

ठ) अन्य सान्दर्भिक सिकाइ सहजीकरण विधिहरु: आगमन तथा निगमन विधि, निर्माणात्मक तथा सहयोगात्मक कक्षा शिक्षण विधि, खेल विधि, परियोजना कार्य, क्षेत्र भ्रमण विधि, अन्तरक्रिया विधि, उदाहरण र प्रयोग विधि आदि सान्दर्भिक विधिहरुलाई विषयवस्तुको प्रकृति, अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि, समय, सन्दर्भ र परिवेशको आधारमा सिकाइ सहजीकरण गर्न सकिन्छ । सिकाइ सहजीकरण छनौट र प्रयोग गर्नको मुख्य ध्येय भनेकै सिकारुले निर्दिष्ट सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गर्न सकून् भन्ने नै हो ।

ड) स्व-अध्ययन: कार्यपुस्तकमा भएका विषयवस्तु सहकर्मी, शिक्षकको साथमा वसेर समेत सिक्न सकिन्छ ।

ढ) विधिहरू:

- ✓ Gig-Saw विधि – मातृसमूह र मिश्रित समूहमा छलफल,
- ✓ Deduction विधि – समस्याबाट उदाहरण तर्फ जाने,
- ✓ Induction विधि – उदाहरणबाट समस्या तर्फ जाने,
- ✓ Abduction विधि – विषयहरुबीच तादम्यता खोज्ने,
- ✓ Retro duction विधि – विगत र वर्तमानमा सिक्ने,

STEAM Pedagogy म विज्ञान, टेक्नोलोजी, इन्जिनियरिङ, कला र गणितलाई एकीकरण गरी कुनैपनि विषयवस्तुलाई समग्रमा बुझ्ने र बुझाउने शिक्षण पद्धति नै STEAM Pedagogy हो ।

STEAM Pedagogy sf] cEof;fTds k|of]u

ljifo	tl/sf
Science	vf]hL ug{, c]nf]sg ug{, r/Ofa4?kdf k4ltdf cfwfl/t sfo{
Technology	;"rgf / k lj]wsf] k of]u u/L ljifo]t' /f]rs tyf cy{k"Of{
Engineering	c]wf/OfxçnfO{ l]rq4f/f k :t't ug{, l8hfOg ug{, l]rqfTds of cg'ejhGo cfs[l]t k :t't ug
Arts	syf, sljtf, uLt, ;+uLt, /+u/f]ug, 5nkmn, Aojxf/s'zn l;k cflb4f/f ljifo]t'nfO{ snfTds ?kdf k :t't
Mathematics	ts{, tYof+s, c+s kl/dfOf cflbsf] dfWodn] ul0ftLo ;d:ofxç ;dfwfg ug{ tyf ;dfh a'em\g .

:yfgLo kf7\oqmdsf] s'g} Ps lydnfO{ Plss[t kf7\oqmdsf] s'g} Pp6f ;femf lyd;+u hf]8\g'xf];\ . pQm ;femf lyd lzlfOf ubf{ tkfO{n] agfpg] Pp6f lqmofsnfk of]hgf agfpg'xf]; / To; lyddf lj1fg, 6]Sgf]nf]hL, OlGhlgol/ª snf, / ul0ftnfO{ PsLs[t ug'xf];\ . o;/L ljifo]t'nfO{ PsLs[t u/L lzlfOf l;sfO ;xhLs/Of ubf{ l;sf?n] ljifo]t'nfO{ PsLs[t ?kdf g} a'em\g] 5g\ / o:tf] l;sfO bL3{sfnLg klg x'G5 . of] k|lqmof s]jn

७ विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली:

पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट मापदण्ड र मानक सूचकका आधारमा स्थानीय विषयवस्तुहरूलाई विद्यार्थीको सिकाई दिगो हुने गरी विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया सञ्चालन गर्नुपर्दछ । विद्यमान प्रयोगमा रहेका पाठ्यक्रम अनुरूप उदार कक्षोन्नति अवलम्बन गरी विद्यार्थीको सिकाई उपलब्धिको पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट मापदण्ड र मानक सूचकका आधारमा स्थानीय विषयवस्तुहरूलाई विद्यार्थीको सिकाई दिगो हुने गरी विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया सञ्चालन गर्नुपर्दछ । विद्यमान प्रयोगमा रहेका पाठ्यक्रम अनुरूप उदार कक्षोन्नति अवलम्बन गरी विद्यार्थीको सिकाई उपलब्धिको मानक र स्तर निर्धारण गर्नुपर्दछ ।

स्थानीय पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेका विषयवस्तुहरूको मूल्यांकन गर्न सिकारुले प्राप्त गरेका उपलब्धिहरू परियोजना कार्यमार्फत गर्न सान्दर्भिक हुन्छ । पेपर-पेन्सिल टेस्टबाट मात्र स्थानीय विषयको उपलब्धी मूल्यांकन गर्दा पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेको सिकाइ उपलब्धी प्राप्त भए, नभएको यकिन गर्न कठिन हुन्छ । तर पनि विद्यार्थी मूल्यांकन पाठ्यक्रमको एक अभिन्न अंग हो । यस अन्तर्गत विद्यार्थी मूल्याङ्कन र पाठ्यक्रम मूल्याङ्कन महत्त्वपूर्ण छन् । वर्तमान पाठ्यक्रमले कक्षा ७ सम्म विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई विशेष जोड दिएको छ । कक्षा १-३ मा निरन्तर सत प्रतिशत विद्यार्थी मूल्याङ्कन कै आधारमा, कक्षा ४-८ मा ५० प्रतिशत आन्तरिक विद्यार्थी मूल्याङ्कन र ५० प्रतिशत आवधिक परीक्षाका आधारमा मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने प्रावधान छ । तर, शैक्षिक सत्र २०७७ देखि लागू भएको कक्षा १ को एकीकृत पाठ्यक्रमले निरन्तर मूल्याङ्कनलाई समसामयिक परिमार्जन गरिसकेको छ । यसको लागि सक्षमतामा आधारित पाठ्यक्रमको अवधारणा अनुरूप विद्यार्थी मूल्यांकन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसो भनेको निश्चित समयवधिमा नभई नियमित, निरन्तर तथा कक्षा क्रियाकलापको अंगको रूपमा नै मूल्यांकनलाई प्रयोग गरिनुपर्छ भनिएको हो । स्थानीय पाठ्यक्रमको मूल्याङ्कन पनि यही आधारमा नै गर्नु पर्दछ । स्थानीय पाठ्यक्रमका विषयहरूमा विद्यार्थीहरूले पढेर भन्दा प्रत्यक्ष अवलोकन गरेर, पेसा ब्यवसायका काम गरेर एवम् स्वयम् कार्याभ्यासमा संलग्न भएर तथा सामाजिक र सामुदायिक गतिविधिमा सहभागी भएर सिक्दछन् । यस्तो सिकाइ प्रक्रियाको मूल्याङ्कन अनौपचारिक रूपमा निरन्तर गरिनु पर्दछ । यसका लागि प्रश्नोत्तर, छलफल, क्रियाकलापहरूको अवलोकन, अभिभावक वर्गको राय प्रतिक्रिया, विद्यार्थी वर्गकै साथी समूहको राय प्रतिक्रिया आदि उपयोगी हुन्छन् । विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय सिप सिकाउने कुरालाई जोड दिने पाठ्यक्रम भएमा उत्पादन प्रणालीसँग आबद्ध गरी अभिभावकहरूको आय आर्जनमा पनि सहयोग पुग्न सक्छ । पाठ्यक्रम बमोजिम स्थानीय पाठ्यक्रमको पनि आवधिक परीक्षाहरू समेत लिई तोकिएका ढाँचामा प्रगति अभिलेख र पोर्टफोलियोहरू पनि राख्नु पर्दछ । पाठ्यक्रमको समग्र मूल्याङ्कन भने पाठ्यक्रम निर्माण समूह, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक र अन्य सरोकारवालाहरू समेतको संयुक्त प्रयासमा अवलोकन, अन्तर्क्रिया र छलफलबाट गर्न सकिन्छ । यो पाठ्यक्रम स्थानीय तहमै कार्यान्वयन गरिने भएकोले यसलाई निरन्तर अद्यावधि पनि गर्दै लान आवश्यक छ । आवश्यक ठानिएका विषयवस्तुहरू थप गर्दै र आवश्यक नठानिएका विषयवस्तुहरू हटाउदै जान पनि सकिन्छ ।

स्थानीय विषयको मूल्यांकन गर्दा प्रत्येक विद्यार्थीहरूको कार्यसञ्चयीका (Portfolio) व्यवस्थित गरि राख्न आवश्यक हुन्छ । सिकारुको कक्षा कार्य, उपस्थिति, परियोजना कार्य, व्यवहार अवलोकनबाट देखिएको अपेक्षित परिवर्तन, उपलब्धि परीक्षा आदिलाई अद्यावधिक गर्दै सोही आधारमा विद्यार्थीको मूल्यांकन गरिनुपर्छ । सिकारुको

मूल्यांकनमा सिकाइ क्षेत्रमा प्राप्त भएको अपेक्षित ज्ञान, सीप, बुझाइ, व्यवहारलाई आवश्यकता अनुसार विश्लेषण, मूल्यांकन र सिर्जनालगायतका उच्च क्षमता परीक्षण गर्नाका लागि साधन तथा प्रक्रियाको अवलम्बन गर्नुपर्छ । स्थानीय विषयको सम्भावित मूल्यांकन नमूनालाई निम्नानुसार तालिकामा देखाइएको छः

क) विद्यार्थी मूल्याङ्कनको अभिलेख तथा कार्यसञ्चयिका व्यवस्थापनः विषयक्षेत्रगत रूपमा प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका फाइलमा निम्नानुसार व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छः-

- १) विषयक्षेत्रगत रूपमा प्रत्येक थिम वा विषयक्षेत्रको मूल्याङ्कन अभिलेख विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका फाइलमा सिलसिलाबद्ध गरी राख्नुपर्छ । स्थानीय पाठ्यक्रम कक्षा (१-८)- २०७८ कार्यसञ्चयिका फाइलमा विद्यार्थीको प्रगति स्पष्ट हुने सहयोग पुग्ने खालका विद्यार्थीका नमूना कार्य तथा सिर्जनाहरू समयबद्धरूपमा सिलसिला मिलाइ राख्नुपर्छ ।
- २) यसमा जुनसुकै कार्य समावेश नगरी उपलब्धि स्तर झल्काउने प्रतिनिधि कार्यहरूमा समावेश गर्नुपर्छ । यसमा यति नै कार्य समावेश गर्नुपर्छ भन्नु उपयुक्त नभए पनि विषयवस्तुको प्रत्येक क्षेत्र वा थिमबाट १ देखि ३ कार्य तथा समग्रमा विषयक्षेत्रगत रूपमा गरिने पाँचओटासम्म सिर्जनात्मक कार्य समावेश गर्नु उपयुक्त हुन सक्छ ।
- ३) कार्यसञ्चयिका फाइलमा समावेश गरिएका कार्य तथा अभिलेखहरूको समयबद्ध सूची भित्री कभरपृष्ठमा राखिनुपर्छ ।
- ४) प्रत्येक विद्यार्थीको कक्षा १ मा तयार गरिएको कार्यसञ्चयिका फाइललाई नै कक्षा ३ सम्म निरन्तर गर्नुपर्छ । शिक्षक परिवर्तन भएमा फाइल हस्तान्तरण गर्नुपर्छ ।

ख) विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिकालाई निम्नानुसार प्रयोग गर्न सकिन्छः

- १) शिक्षकले विद्यार्थीको सिकाइ प्रगतिको अनुगमन गर्न, सिकाइ योजना तथा सिकाइ सुधारको योजना बनाउन,
- २) विद्यार्थीले आफ्नो कार्य तथा सिकाइ प्रगति तथा कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा लाग्न र आफ्नो कार्य र उपलब्धिबारे आत्मविश्वास पैदा गर्न तथा थप कार्य तथा उपलब्धिका लागि प्रोत्साहित हुन,
- ३) अभिभावकले विद्यार्थीले कार्य तथा सिकाइ प्रगति तथा कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा सहयोग गर्न,
- ४) विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइको प्रमाणका रूपमा लिइ अग्रिम सिकाइ अवसर प्रदान गर्न, सबै विद्यार्थीलाई प्रोत्साहन गर्न, शिक्षक विकास तथा प्रोत्साहन कार्यको योजना गर्न र जवाफदेही व्यक्त गर्न,
- ५) विद्यालय व्यवस्थापनको विद्यालय समुदाय सुधार गरी सिकाइ वातावरण सुधार गर्न र स्तर निर्धारण गर्नु पर्दछ ।

ग) कक्षा १-३ को मूल्याङ्कन प्रक्रियाः पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्य अनुरूप विद्यार्थीले ज्ञान सीप तथा अभिवृत्ति प्राप्त गर्न सके वा सकेनन् भन्ने कुरा पत्ता लगाउने महत्वपूर्ण संयन्त्र मूल्याङ्कन हो । विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्दा सर्वप्रथम अपेक्षित उद्देश्यलाई ध्यान दिनु पर्छ र सोही बमोजिम सिकाइको सबै स्तरलाई समेटेर मूल्याङ्कनका साधनहरूको विकास गर्नु पर्छ । कक्षा १-३ मा सत प्रतिशत निरन्तर मूल्याङ्कन तथा कक्षा ४ देखि ८ सम्म ५० प्रतिशत प्रयोगात्मक मूल्याङ्कन पद्धति अपनाउने भएकोले निर्माणात्मक र निर्णयात्मक दुबै पद्धतिको अवलम्बन गर्नुपर्दछ ।

घ) निर्माणात्मक मूल्याङ्कन: स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माणात्मक मूल्याङ्कन अन्तर्गत प्रयोगात्मक मूल्याङ्कनका लागि तालिकामा उल्लेखित तरिकाहरु र साधनहरु प्रयोग गर्न सकिन्छ

क्र स	मूल्याङ्कनका तरिकाहरु	मूल्याङ्कनका साधनहरु
१	कक्षा सहभागिता	अवलोकन, रुजसूचि, रुब्रिक्स, श्रेणी मापन, मौखिक प्रश्न, फारम र घटना वर्णन
२	मौखिक कार्य	प्रश्न, चित्र, पठन सामाग्री, सन्दर्भ, घटना, श्रव्य तथा श्रुव्यदृश्य सामाग्री
३	परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य	रुजसूचि, रुब्रिक्स, श्रेणी मापन, मौखिक प्रश्न
४	लिखित कार्य	प्रश्न, छोटो परीक्षा, घटना, सन्दर्भ, पठन सामाग्री, श्रव्य तथा श्रुव्यदृश्य सामाग्री
५	कार्यसम्पादन तथा प्रदर्शन कार्य	अवलोकन, रुब्रिक्स वा श्रेणी मापन, मौखिक प्रश्न
६	सहपाठी मूल्याङ्कन	अवलोकन, रुजसूचि, श्रेणी मापन, फारम
७	स्व: मूल्याङ्कन	रुजसूचि, श्रेणी मापन, फारम
८	अभिभावकको प्रतिक्रिया	रुजसूचि, श्रेणी मापन, फारम
९	कुराकानी छलफल	अवलोकन, रुजसूचि, श्रेणी मापन, फारम

उपलब्धिस्तर

कक्षा १-३ को लागि प्रत्येक विषयक्षेत्रको सिकाई उपलब्धी विभिन्न साधनको प्रयोग गरी मूल्याङ्कन गर्ने र उपलब्धीस्तरलाई १ देखि ४ सम्म रेटिङ्ग गर्नु पर्ने हुन्छ ।

उपलब्धिस्तर	मापन	उपलब्धिस्तरको सामान्य व्याख्या
कमजोर (Below Basic)	१	मुख्य सिकाई उपलब्धी हासिल गर्न नसकेको, सबैजसो सिकाई उपलब्धीका लागि सुधारात्मक सिकाई आवश्यक भएको
सामान्य (Basic)	२	मुख्य सिकाई उपलब्धी आंशिक रुपमा हासिल गरेको तर सुधारात्मक सिकाई आवश्यक भएको
राम्रो (Proficient)	३	मुख्य सिकाई उपलब्धी धेरै जसो हासिल गरेको र सुधारात्मक सिकाई आवश्यक भएको
उच्च (Advance)	४	मुख्य सिकाई उपलब्धी तथा माथिल्लोस्तरको उपलब्धी हासिल गरेको

उपलब्धी प्रतिशत निकाल्ने तरिका

निर्धारित ढाँचाको सिकाइ उपलब्धीको अभिलेखिकरण गर्ने ।

थिमगत रुपमा मुख्य सिकाई उपलब्धीलाई विद्यार्थीको सिकाइस्तर अनुसार १ देखि ४ सम्म रेटिङ्ग गर्ने

$$\text{क्षेत्रगत वा थिमगत उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड}}{४ \times \text{मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिहरुको सङ्ख्या}} \times १००$$

कक्षाको अन्तमा सबै सिकाइ उपलब्धिमा प्राप्त उपलब्धिस्तरको अङ्कका आधारमा विद्यार्थीको विषयक्षेत्रगतसमग्र उपलब्धिस्तर निर्धारण गर्न सकिन्छ । विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नअनुसार निकाल्नुपर्छ:

$$\text{विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड}}{\text{४} \times \text{मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिहरूको सङ्ख्या}} \times 100$$

उपलब्धि प्रतिशतलाई अक्षराङ्कनसँग मिलान गरी निम्नअनुसार प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ:

क्र.स.	उपलब्धि प्रतिशत	स्तरीकृत अङ्क	अक्षरमा उपलब्धिस्तर	उपलब्धि स्तरको व्याख्या
१	९० र सोभन्दा माथि	४.०	A+	सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८० र सोभन्दा माथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्युत्तम (Excellent)
३	७० र सोभन्दा माथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट (Very Good)
४	६० र सोभन्दा माथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम (Good)
५	५० र सोभन्दा माथि ६० भन्दा कम	२.४	C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४० र सोभन्दा माथि ५० भन्दा कम	२.०	C	ग्राह्य (Acceptable)
७	३५ र सोभन्दा माथि ४० भन्दा कम	१.६	D	आधारभूत (Basic)
८	३५ भन्दा कम	-	NG	अवर्गीकृत (Not Graded)

परिशिष्ट १

:yfgLo kf7\oqmdsf] lydut lJBfyL{ d"Nof^asg kmf/fd, slff -!-#

!_ lJBfyL{sf] j}olQms ljj/Of (Port Folio) slff -!-#_

lJBfyL{sf] JolQmut ljj/Of (Port Folio)

!=! lJBfyL{sf] j}olQms tyf kfl/jfl/s ljj/Of M

xfn ;fn}
lvlrPsf]
kmf]6f]

s_ lJBfnosf] gfd M
=====
=====

v_ 7]ufgf M
=====
=====

u_ lJBfyL{sf] gfd M
=====
=====

3_ hGd Idlt M
=====
=====

a_ lJBfyL{sf] 3/sf] 7]ufgf M =====
;+s]t g+ M

r_ kfl/jfl/s ljj/Of M

c_ cdfsf] gfd M ===== k]zf M
===== ;Dks{ g+= M =====

cf_ afa'sf] gfd M ===== k]zf M
===== ;Dks{ g+= M =====

O_ jfh]sf] gfd M=====k]zf
M=====;Dks{ g+ M
=====

O{ jfHo}sf] gfd M=====k]zf
M=====;Dks{ g+ M
=====

ljj/Of	of]Uo tf	k]zf	wd{	hft	hLljt	d[To "	cleefjs ;+u gePsf] sf/Of - cfd÷a'if	dft[efif f	s}lkm ot
afj'									
cfd									

5_ afa'cfd afx]s c? s;}sf] cleefjsTj lnPsf] ePdf :yfgLo cleefjssf] M

c_ gfd ===== k]zf M

===== ;Dks{ g+= M =====

cf_ ljBfyL{;Fusf] gftf M =====

h_ ljBfno =====egf{

ldt===== slff M =====

em_ dft[efiff, 3/kl/jf/df af]lng] efiff / cGo eflifs lfdtf M

=====

`_ cl3Nnf] cg'ej M

c_ slff ! egf{ ePsf] eP k|f/IDes afnljsf; tyf lzlfssf] cg'ej eP gePsf]

=====

=====

=====

cf_ cGo slffdf egf{ ePsf] eP cGo ljBfnosf] cGo cg'ej M

=====

@= kfl/jfl/s ljj/Of M

kl/jf/ ;+Vof	lbbL jlxgL	bfh'efO{	egf{ ePsf lJBfyL{sf]	;flf/ ;+Vof	lg/lf/

#= :jf:Yo ;DaGwL ljj/OfM

siff	ldlt	tf}n -	prfO -	;/;kmfO{sf]	k ltlqmof -olb 5

s_ s'g} ljz]if /f]u ePdf ;f] af/] l6kf]6 M

=====

v_ s'g} ckf^a\utf tyf ljz]if /f]u eP ;f]sf] ljj/Of M

=====

u_ cGo s'g} ljj/Of pNn]v ug{ cfjZos eP M

=====

=====

cleefjssf] b:vtv ===== siff lzlfssf]

b:vtv=====

ldlt M===== ldlt

M=====

❖ lgdf{0ffTds÷cfGtl/s d"Nof^a\sg M d"Vo l;sfO pknlAwdf lJBfyL{sf]

l;sfO :t/ tyf Jojxf/ kl/jt{g M

dfkg ug]{ tl/sf M k|To]s l;=p= sf nflu lbOPsf] pknAwL ;"rs xfl;n eP 7Ls
-√_ lrGx geP a]l7s -x_ lrGx nufO{ ! b]lv \$;Dd c+s k|bfg ug{'xf];\ ! jf
@ pknlAw cfPsfnfO{ yk ;xfotf lbO{ pknlAw clej[l4 ug{'xf]; .

परिशिष्ट २

विद्यार्थी अभिलेखीकरण फारम (कक्षा १-३)

कक्षा :- १ विषयक्षेत्र / थिम :- हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा	आफ्नो परिचय बताउन	आफ्नो नाम बताउन							
		आफ्नो थर बताउन							
		आफ्नो उमेर बताउन							
		आफ्नो पूरा परिचय बताउन							
	परिवारमा भएका सदस्यहरूको नाम र नाता बताउन	परिवारमा भएका केही सदस्यहरूको नाता बताउन							
		परिवारमा भएका केही सदस्यहरूको नाम बताउन							
		नाताअनुसारको सम्बोधन गर्न							
		सबै प्रकारका पारिवारिक नाता र सम्बोधन गर्न							
	आफ्नो गाउँको नाम र ठेगाना बताउन	आफ्नो घर भएको टोलको नाम बताउन							
		आफ्नो वडा नं. बताउन							
		आफ्नो नगरपालिकाको नाम बताउन							
		आफ्नो पूरा ठेगाना बताउन							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
हाम्रो भाषा संस्कृति कला र रहनसहन	४. आफ्नो घर परिवारमा बोलिने भाषाको नाम बताउन	आफ्नो घरमा बोलिने बहसको नाम बताउन							
		घर र परिवारमा बोलिने भाषा फरक भए बताउन							
		मातृभाषाको नाम बताउन							
		सम्पर्क भाषाको नाम बताउन							
	५. आफ्नो असल चालचलन बताउन	साथीसङ्ग मिलेर बस्न सक्ने							
		अरुलाई आदरसत्कार गर्न सक्ने							
		सफा सुग्घर भएर बस्न सक्ने							
		अनुशासनमा बस्न सक्ने							
	६. घर तथा छिमेकमा बिभिन्न अवसरमा बजाइने बाजाहरूको नाम बताउन र बाजाको आवाज सुनेर बाजा पहिचान गर्न	समुदायमा बजाइने केही बाजाहरूको नाम भन्न							
		समुदायमा बजाइने सबै प्रकारका बाजाहरूको नाम भन्न							
		केही बाजाहरूको आवाज पहिचान गर्न							
		सबै प्रकारका बाजाहरूको आवाज पहिचान गर्न							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

कक्षा :- १

विषयक्षेत्र / थिम :- हाफ्रो राम्रो बानी सरसफाई र ,खानपिन

विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	हाफ्रो राम्रा बनिहरू बताउन	मानिसका केही राम्रा बानीहरू भन्न							
		मानिसका सबैजसो राम्रा बानीहरू भन्न							
		केही राम्रा बानीहरू व्यवहारमा देखाउन							
		सबै जसो राम्रा बानीहरू व्यवहारमा देखाउन							
	व्यक्तिगत सरसफाईको लागि आवश्यक पर्ने सामग्रीहरूको नाम भन्न	व्यक्तिगत सरसफाईका बारेमा बताउन							
		व्यक्तिगत सरसफाईका लागि चाहिने केही सामग्रीका नाम भन्न							
		व्यक्तिगत सरसफाईका लागि चाहिने सबै सामग्रीको नाम भन्न							
		व्यक्तिगत सरसफाई गरेर बस्न							
	आफ्नो घरमा पाक्ने खानाहरूको नाम भन्न	आफ्नो घरमा पाक्ने खानाहरूको नाम भन्न							
		आफ्नो घरमा पाक्ने खानाहरूको पहिचान गर्न							
		आफ्नो घरमा पाक्ने सबै प्रकारका खानाहरूको नाम भन्न							
		आफ्नो घरमा पाक्ने सबै प्रकारका खानाहरूको पहिचान गर्न							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

कक्षा :- १

विषयक्षेत्र / थिम :- खेलकुद योग र ध्यान

विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	स्थानीय खेलहरू खुट्टी ,गड्डा, चुंगी र पुतली खेलहरू पहिचान गरी खेल्ने अभ्यास गर्न	गड्डा खेल्न सक्ने							
		चुंगी खेल्न सक्ने							
		पुतली खेल खेल्न सक्ने							
		खुट्टी खेल्न सक्ने							

	बालुवामा चित्र कोर्ने अभ्यास गर्न	चित्र कोर्नेका लागि बालुवा सम्याउन सक्ने						
		बालुवामा चित्र कोर्ने धर्काहरू तान्न						
		चित्रको सामान्य आकृति कोर्ने						
		स्पष्ट चित्र कोर्ने						
शिक्षकको सही अभिभावकको सही		उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
		उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

कक्षा :- १

विषयक्षेत्र / थिम :- खेतिपातीव्यापार र ब्यबसाय ,

विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	आफ्नो परिवारले गर्ने मुख्य पेशाको नाम भन्न	घरका सदस्यले घरमा गर्ने कामहरू भन्न							
		घरका सदस्यले घरबाहिर गर्ने कामहरू भन्न							
		कामका आधारमा पेशा छुट्ट्याएर भन्न							
		घरका सदस्यहरूको फरक फरक पेशा भन्न							
	आफ्नो घरमा वर्षभरी उत्पादन हुने बालिनाली तथा फलफुलको नाम भन्न	परिवारले उत्पादन गर्ने बालीको नाम भन्न							
		परिवारले उत्पादन गर्ने फलफुलको नाम भन्न							
		खाद्यान्न र फलफुल छुट्ट्याएर छिन्न							
		सबै प्रकारका बाली र फलफुलको नाम भन्न							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

कक्षा :- १

विषयक्षेत्र / थिम :- स्थानीय प्रविधि र सीप

विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	आफ्नो घरमा प्रयोग हुने सामग्रीहरूको नाम बताउन	घरका सदस्यले घरभित्रको काममा प्रयोग गर्ने केही सामग्री पहिचान गर्न							
		घरका सदस्यले घरभित्रको काममा प्रयोग गर्ने केही सामग्रीहरूको नाम भन्न							
		घरका सदस्यले घरबाहिरको काममा प्रयोग गर्ने केही सामग्री पहिचान गर्न							
		घरका सदस्यले घरबाहिरको काममा प्रयोग गर्ने केही सामग्रीहरूको नाम भन्न							
	परिवारका सदस्यहरूले गर्ने काममा प्रयोग हुने औजारको पहिचान गर्न र नाम बताउन	घरका सदस्यले घरभित्रको काममा प्रयोग गर्ने केही औजार पहिचान गर्न							
		घरका सदस्यले घरभित्रको काममा प्रयोग गर्ने केही औजारहरूको नाम भन्न							
		घरका सदस्यले घरबाहिरको काममा प्रयोग गर्ने केही औजारहरूको नाम भन्न							

		गर्ने केही औजार पहिचान गर्ने							
		घरका सदस्यले घरबाहिरको काममा प्रयोग गर्ने केही औजारहरूको नाम भन्न							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

कक्षा :- १

विषयक्षेत्र / थिम :- जोखिम प्रकोप र विपद,

विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	घरपरिवारमा र बिद्यालयमा भएको घटनाहरूको बारेमा बताउन	घरमा घट्टने प्रकोपयुक्त केही घटनाहरू भन्न							
		घरमा घट्टने प्रकोपयुक्त सबै प्रकारका घटनाहरू भन्न							
		विद्यालयमा घट्टने प्रकोपयुक्त केही घटनाहरू भन्न							
		विद्यालयमा घट्टने प्रकोपयुक्त सबै प्रकारका घटनाहरू भन्न							
	सम्भावित जोखिम , प्रकोपहरूको नाम बताउन	प्रकोपको परिचय दिन							
		बाढी ,आगलागी र डढेलोको बारेमा बताउन							
		सर्पदंश र सडक दुर्घटनाका बारेमा बताउन							
		हात्ती आतंक र चट्याङ्का बारेमा बताउन							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

विद्यार्थी अभिलेखीकरण फारम

कक्षा :- २

विषयक्षेत्र / थिम :- हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा	आफ्नो वडा नं. र वडा अध्यक्षको नाम बताउन	आफु बसेको वडा नं. बताउन							
		आफ्नो वडाको वडा केन्द्र रहेको स्थान बताउन							
		आफ्नो वडा अध्यक्षको नाम बताउन							
		आफ्नो वडा अध्यक्षको नाम र थर दुवै बताउन							
	आफ्नो नजिकका टोलहरूको नाम बताउन	आफ्नो घर भएको टोलको वरपर रहेका अरु केही टोलहरूको मात्र नाम बताउन सक्ने							
		आफ्नो वडाभित्र रहेका केही टोलहरूको नाम भन्न सक्ने							
		आफ्नो वडाभित्र रहेका केही टोलहरूको नाम भन्न सक्ने							
		आफ्नो वडाभित्र रहेका सबै जसो टोलहरूको नाम भन्न सक्ने							
	आफ्नो वडामा भएका खोलानाला, डाँडाकाँडाको नाम बताउन	आफ्नो वडाभित्र रहेका केही खोलानालाहरूको नाम भन्न सक्ने							
		आफ्नो वडाभित्र रहेका सबै जसो खोलानालाहरूको नाम भन्न सक्ने							
		आफ्नो वडाभित्र रहेका केही डाँडाकाँडाहरूको नाम भन्न सक्ने							
		आफ्नो वडाभित्र रहेका सबै जसो डाँडाकाँडाहरूको नाम भन्न सक्ने							
	आफ्नो वडामा भएका राजमार्गको नाम वा बाटाघाटाको नाम बताउन	आफ्नो वडाभित्र रहेका केही बाटाघाटाहरूको नाम बताउन सक्ने							
		आफ्नो वडाभित्र रहेका सबै जसो बाटाघाटाहरूको नाम बताउन सक्ने							

		आफ्नो वडाभित्र राजमार्ग भए त्यो राजमार्गको नाम बताउन सक्ने							
		आफ्नो वडाभित्र राजमार्गहरू भए ती राजमार्गको नाम बताउन सक्ने							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

कक्षा :- २

विषयक्षेत्र / थिम :- हाम्रो भाषा संस्कृति र रहनसहन

विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	आफ्नो टोल छिमेकमा बोलिने भाषाहरूको नाम बताउन	आफ्नो घर परिवारमा बोलिने भाषाको नाम बताउन सक्ने							
		आफ्नो नजिकको छिमेकीले बोल्ने भाषाको नाम बताउन सक्ने							
		आफ्नो गाउँमा बस्ने मान्छेहरूले बोल्ने केही मातृभाषाहरूको नाम बताउन सक्ने							
		आफ्नो गाउँमा बस्ने मान्छेहरूले बोल्ने सम्पर्क भाषाको नाम बताउन सक्ने							
	आफ्नो टोल तथा समुदायको राम्रा व्यवहारहरू बताउन	आपसमा सहयोग गर्न र मिलेर बस्न सक्ने							
		अरुलाई आदरसत्कार गर्न सक्ने							
		सफासुग्घर रहने र साँचो बोल्न सक्ने							
		अनुशासनमा रहन सक्ने							
	छिमेकमा बासोवास गर्ने जातजातिले मनाउने मुख्य चाड पर्वको	आफ्नो घरमा मनाइने केही मुख्य चाडपर्वको सूची बनाउन सक्ने							
		आफ्नो घरमा मनाउने सबै मुख्य चाडपर्वहरूको सूची बनाउन सक्ने							

	नामको सूची बनाउन	छिमेकीहरूले मनाउने केही मुख्य चाडपर्वहरूको सूची बनाउन सक्ने							
		छिमेकीहरूले मनाउने सबै मुख्य चाडपर्वहरूको सूची बनाउन सक्ने							
	छिमेकमा बसोबास गर्ने छिमेकीले लगाउने पोशाक तथा गहनाको नाम भन्न	घरमा मानिसहरूले लगाउने पोशाकहरूको नामको सूची बनाउन सक्ने							
		घरमा मानिसहरूले लगाउने गहनाहरूको नामको सूची बनाउन सक्ने							
		छरछिमेकका मानिसहरूले लगाउने पोशाकहरूको नामको सूची बनाउन सक्ने							
		छरछिमेकका मानिसहरूले लगाउने गहनाहरूको नामको सूची बनाउन सक्ने							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

कक्षा :- २

विषयक्षेत्र / थिम :- हाम्रो राम्रो बाणी सरसफाई र खानपिन

विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	आफ्नो राम्रो बानीको सुची बनाउन	आफ्ना राम्रा बानीहरू भन्न सक्ने							
		आफ्ना राम्रा बानीहरूको सूची बनाउन सक्ने							
		साथीहरूको राम्रा बानीहरूको सूची बनाउन सक्ने							
		आफ्ना राम्रा बानीहरू व्यवहारमा देखाउन सक्ने							
व्यक्तिगत सरसफाईको महत्त्व भन्दै सरसफाई गर्न		व्यक्तिगत सरसफाईको बारेमा सामान्य जानकारी दिन सक्ने							
		सरसफाईको महत्त्व बताउन सक्ने							

		अरू साथीहरूले व्यक्तिगत सरसफाई गरे नगरेको पहिचान गर्न सक्ने							
		आफूले आफ्नो सफाई गरेर व्यवहारमा देखाउन सक्ने							
आफ्नो घर र बिद्यालयको सरसफाइमा सहभागी हुन		आफ्नो घरको सरसफाईका बारेमा बताउन सक्ने							
		आफ्नो घरको सरसफाईमा सहभागीता जनाउन सक्ने							
		विद्यालयको सरसफाईको बारेमा बताउन सक्ने							
		विद्यालयको सरसफाईमा सहभागीता जनाउन सक्ने							
आफूलाई मिठो लाग्ने र नमिठो लाग्ने खानको सुची बनाउन		आफूलाई मिठो लाग्ने खानाहरूको नाम बताउन							
		मिठो लाग्ने खानाहरूमध्ये कुनकुन स्वस्थ खाना हुन् भनी बताउन सक्ने							
		आफूलाई नमिठो लाग्ने खानाहरूको नाम बताउन							
		नमिठो लाग्ने खानाहरूमध्ये कुनकुन स्वस्थ खाना हुन् भनी बताउन सक्ने							
पत्रु खाना) (जङ्क फुड को सूची बनाउन		पत्रु खानाको परिचय दिन सक्ने							
		पत्रु खाना र अन्य खानाको भिन्नता बताउन सक्ने							
		घरमा खाइने पत्रु खानाहरूको सूची बनाउन सक्ने							
		विद्यालयमा खाइने पत्रु खानाहरूको सूची बनाउन सक्ने							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही		उपलब्धिस्तरको अंकको जोड							
		उपलब्धिस्तरको प्रतिशत							

कक्षा :- २

विषयक्षेत्र / थिम :- खेलकुद ,योग र ध्यान

विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	स्थानीय खेल खेल्ने अभ्यास गर्न र महत्व भन्न	चुंगी , गढा र खुट्टी खेलको परिचय दिन							
		चुंगी खेल कुशलतापूर्वक खेल्न							
		गढा खेल कुशलतापूर्वक खेल्न							
		खुट्टी खेल कुशलतापूर्वक खेल्न							
	बिभिन्न व्यायामहरू अभ्यास गर्न	व्यायामको बारेमा सामान्य जानकारी दिन							
		शिक्षक तथा साथीहरूले गरेको व्यायाम अनुकरण गर्ने प्रयास पर्याप्त गरेको							
		सिकाइएका व्यायामहरू आफै गर्न सक्ने							
		सिकाइएका व्यायामहरू कुशलतापूर्वक आफै गर्न सक्ने							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

कक्षा :- २

विषयक्षेत्र / थिम :- खेतीपाती ब्यापार र व्यवसाय

विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	आफ्नो समुदायमा भएका व्यक्तिहरूले गर्ने पेशा तथा व्यवसायको नाम भन्न	आफ्नो समुदायका मान्छेहरूले गर्ने केही पेशाहरूको नाम भन्न							
		आफ्नो समुदायका मान्छेहरूले गर्ने सबै जसो पेशाहरूको नाम भन्न							
		आफ्नो समुदायका मान्छेहरूले गर्ने केही व्यवसायहरूको नाम भन्न							
		आफ्नो समुदायका मान्छेहरूले गर्ने सबै जसो व्यवसायहरूको नाम भन्न							
आफ्नो घर र समुदायमा वर्षभरि उत्पादन गर्न सकिने तरकारी तथा फलफुलको नाम	आफ्नो समुदायमा वर्षभरि उत्पादन गर्न सकिने तरकारीहरूको सूची बनाउन								
	आफ्नो समुदायमा वर्षभरि उत्पादन गर्न सकिने फलफुलहरूको सूची बनाउन								

	भन्न र सामान्य चित्र कोर्न	आफ्नो समुदायमा वर्षभरि उत्पादन गर्न सकिने तरकारी र फलफुलहरूको सूची बनाउन							
		तरकारी तथा फलफुलहरूको सामान्य चित्र कोर्न सक्ने							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही		उपलब्धिस्तरको अंकको जोड							
		उपलब्धिस्तरको प्रतिशत							

कक्षा :- २

विषयक्षेत्र / थिम :- स्थानीय प्रविधि र सिप

विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	समुदायमा प्रयोग हुने स्थानीय सामाग्रीहरूको परिचय बताउन	घरभित्र स्थानीय प्रविधि प्रयोग गरी गरिने कामहरू बताउन							
		घरभित्र स्थानीय प्रविधि प्रयोग गरी गरिने कामहरू गर्न							
		घरबाहिर विभिन्न पेशामा स्थानीय प्रविधि प्रयोग गरी गरिने कामहरू बताउन							
		घरबाहिर विभिन्न पेशामा स्थानीय प्रविधि प्रयोग गरी गरिने कामहरू गर्न							
	समुदायको व्यक्तिहरूले स्थानीय प्रविधिको प्रयोग गरी गर्ने कामहरूका बारेमा बताउन	स्थानीय प्रविधि प्रयोग गरी गरिने कामहरू हेरेर पहिचान गर्न सक्ने							
		आफूले प्रयोग गर्दै आएका स्थानीय प्रविधिहरूको सूची बनाउन							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही		उपलब्धिस्तरको अंकको जोड							
		उपलब्धिस्तरको प्रतिशत							

कक्षा :- २

विषयक्षेत्र / थिम :- जोखिम प्रकोप र विपद ,

विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	घर तथा बिद्यालय हाताभित्रको सुरक्षित तथा असुरक्षित क्षेत्रको पहिचान गर्न	घरभित्र रहेका सुरक्षित क्षेत्रहरू पहिचान गर्न सक्ने							
		घरभित्र रहेका असुरक्षित क्षेत्रहरू पहिचान गर्न सक्ने							
		बिद्यालयमा रहेका सुरक्षित क्षेत्रहरू पहिचान गर्न सक्ने							
		बिद्यालयमा रहेका असुरक्षित क्षेत्रहरू पहिचान गर्न सक्ने							

	स्थानीय स्तरमा भइ रहेका दुर्घटनाहरूको परिचय दिन	स्थानीय स्तरमा भइ रहेका दुर्घटनाहरूको परिचय दिन							
		बाढी, आगलागी र डढेलोका बारेमा बताउन सक्ने							
		सर्पदंश र हात्ती आतंकका बारेमा बताउन सक्ने							
		सडक दुर्घटना र चट्याङका बारेमा बताउन सक्ने							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही		उपलब्धिस्तरको अंकको जोड							
		उपलब्धिस्तरको प्रतिशत							

विद्यार्थी अभिलेखीकरण फारम

कक्षा :- ३

विषयक्षेत्र / थिम :- हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा	आफ्नो वडाको सीमामा भएका वडाहरूको सङ्ख्या बताउन	आफु बसेको वडा नं. बताउन							
		आफ्नो वडाको वडा केन्द्र रहेको स्थान बताउन							
		आफ्नो वडासँग सीमा जोडिएका वडाहरूको सङ्ख्या बताउन							
		आफ्नो वडासँग सीमा जोडिएका वडाहरूको नम्बर बताउन							
	आफ्नो वडाको सीमाना बताउन	आफ्नो वडाको पूर्व दिशामा रहेको सीमा बताउन सक्ने							
		आफ्नो वडाको पश्चिम दिशामा रहेको सीमा बताउन सक्ने							
		आफ्नो वडाको उत्तर दिशामा रहेको सीमा बताउन सक्ने							
		आफ्नो वडाको दक्षिण दिशामा रहेको सीमा बताउन सक्ने							
	छिमेकी वडामा भएका खोलानाला, डाँडाकाँडाको नाम बताउन	छिमेकी वडाभित्र रहेका केही खोलानालाहरूको नाम भन्न सक्ने							
		छिमेकी वडाभित्र रहेका सबै जसो खोलानालाहरूको नाम भन्न सक्ने							

		छिमेकी वडाभित्र रहेका केही डाँडाकाँडाहरूको नाम भन्न सक्ने							
		छिमेकी वडाभित्र रहेका सबै जसो डाँडाकाँडाहरूको नाम भन्न सक्ने							
	आफ्नो वडामा भएका प्राकृतिक स्रोतहरूको सूची बनाउन	आफ्नो वडाभित्र रहेका केही बाटाघाटाहरूको नाम बताउन सक्ने							
		आफ्नो वडाभित्र रहेका सबै जसो बाटाघाटाहरूको नाम बताउन सक्ने							
		आफ्नो वडाभित्र राजमार्ग भए त्यो राजमार्गको नाम बताउन सक्ने							
		आफ्नो वडाभित्र राजमार्गहरू भए ती राजमार्गको नाम बताउन सक्ने							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
हाप्रो भाषा संस्कृति र रहनसहन	वडाभित्र बोलिने मुख्यभाषाहरूको नामको सूची वनाउन	आफ्नो घर परिवारले बोल्ने भाषाको नाम बताउन							
		आफ्नो छरछिमेकीले बोल्ने भाषाहरूको नाम बताउन							
		वडाभित्र बोलिने केही भाषाहरूको नाम बताउन र लेख्न							
		वडाभित्र बोलिने सबै भाषाहरूको नाम बताउन र लेख्न							
	वडाभित्र बसोबास गर्ने मुख्य जातजातीको नाम बताउन	आफ्नो घर परिवारको जात बताउन							
		आफ्नो छरछिमेकीमा भएका मानिसहरूको जातको नाम बताउन							
		वडाभित्र बस्ने मानिसहरूको केही जातहरूको नाम बताउन र लेख्न							
		वडाभित्र बस्ने मानिसहरूको सबै जातहरूको नाम बताउन र लेख्न							
	वडाभित्र बसोबास गर्ने मुख्य जातजातीले मनाउने मुख्य चाड पर्व तथा खाने परिकारको नाम बताउन	वडाभित्र बसोबास गर्ने मानिसहरूले मनाउने केही चाडपर्वहरूको नाम बताउन र लेख्न							
		वडाभित्र बसोबास गर्ने मानिसहरूले मनाउने सबै जसो चाडपर्वहरूको नाम बताउन र लेख्न							
		वडाभित्र बसोबास गर्ने मानिसहरूले खाने केही परिकारहरूको नाम बताउन र लेख्न							
		वडाभित्र बसोबास गर्ने मानिसहरूले खाने सबै जसो परिकारहरूको नाम बताउन र लेख्न							
स्थानीय लोक नृत्यहरूको नाम बताउन	लोक नृत्यका बारेमा सामान्य परिचय दिन								
	आफ्नो गाउँ टोलमा प्रचलनमा रहेका लोक नृत्यहरूको नाम बताउन सक्ने								

		आफ्नो वडा भित्र प्रचलनमा रहेका केही लोक नृत्यहरूको नाम बताउन सक्ने							
		आफ्नो वडा भित्र प्रचलनमा रहेका सबै जसो लोक नृत्यहरूको नाम बताउन सक्ने							
	जातीय र क्षेत्रीय आधारमा नृत्यको पहिचान गरी सामान्य परिचय बताउन	आफ्नो जातले मनाउने नृत्य पहिचान गर्न							
		वडाभित्र बसोवास गर्ने मानिसहरूको केही जातीय नृत्यको नाम बताई परिचय दिन							
		वडाभित्र बसोवास गर्ने मानिसहरूको सबै जातीय नृत्यको नाम बताई परिचय दिन							
		आफ्नो भौगोलिक क्षेत्रमा प्रचलनमा रहेका क्षेत्रीय नृत्यहरूको नाम बताई परिचय दिन							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

कक्षा :- ३

विषयक्षेत्र / थिम :- हाम्रो राम्रो बानी सरसफाई र खानपिन विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
हाम्रो राम्रो बानी सरसफाई र खानपिन	राम्रो बानीको महत्त्व बताउन	राम्रा बानीहरू भन्न							
		राम्रा बानीहरूको बारेमा बताउन							
		राम्रा बानीहरूको महत्त्व बताउन							
		राम्रा बानीहरू व्यवहारमा उतार्न							
	दिवा खाजाको आवश्यकता र महत्त्व भन्न	दिवा खाजाको बारेमा केके खाने गरेको छ भन्ने पहिचान गर्न							
		स्वस्थ दिवा खाजाका रूपमा केके खान सकिन्छ भनी बताउन							
		दिवा खाजाको आवश्यकता बताउन							
		दिवा खाजाको महत्त्व बताउन							
	शारीरिक सरसफाई गर्ने तरिका र अभ्यास गर्न	शारीरिक सरसफाई भनेको के हो भनी बताउन							
		शारीरिक सरसफाई गर्ने तरिकाहरू भन्न							
शारीरिक सरसफाई गर्ने अभ्यास गर्न									

		दैनिक रूपमा शारीरिक सरसफाइ गरी विद्यालय आउन							
व्यक्तिगत सामग्रीहरूको सुरक्षा र प्रयोग गर्न		व्यक्तिगत सामग्रीहरू केके हुन् भनी बताउन							
		व्यक्तिगत सामग्रीहरू सुरक्षा गर्ने तरिकाहरू बताउन							
		व्यक्तिगत सामग्रीहरू सुरक्षा गर्ने सिप विकास गर्न							
		व्यक्तिगत सामग्रीहरू प्रयोग गर्न							
स्थानीय परिकार बनाउन आबश्यक सामग्रीहरूको नाम भन्न र खिचडी पकाउन		बगिया, घुंघी, सिठुवा र गंगटा पकाउन चाहिने आवश्यक सामग्रीहरूको नाम बताउन							
		गुन्द्रुक, तामा र सिन्की बनाउने तरिका बताउन							
		गुन्द्रुक, तामा र सिन्की पकाउन चाहिने आवश्यक सामग्रीहरूको नाम बताउन							
		खिचडी पकाउने विधि र पकाउन चाहिने आवश्यक सामग्रीहरूको नाम बताउन							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	स्थानीय खेलको उपयोगिता बताउन र अभ्यास गर्न	स्थानीय खेल भनेको कले हो भनी बताउन							
		स्थानीय खेलहरूको नाम बताउन							
		स्थानीय खेलहरूको उपयोगिता बताउन							
		स्थानीय खेलहरू खेल्ने अभ्यास गर्न							
	साधारण योग आसन र प्राणायामहरूको अभ्यास गर्न	साधारण योग आसनहरूको नाम भन्न							
		साधारण योग आसनको अभ्यास गर्न							
		साधारण प्राणायामहरूको नाम बताउन							
		साधारण प्राणायामहरूको अभ्यास गर्न							
	योग गर्नुपूर्व ध्यान दिने कुराहरू भन्न	योग भनेको के हो भनी बताउन							
		योग गर्न केके गर्नु पर्छ भनी बताउन							
		योग गर्नुपूर्व ध्यान दिने कुराहरू भन्न							
		योग गर्ने उपयुक्त समय बताउन							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
खेती पाती ब्यापार र व्यवसाय	घर तथा स्थानीय स्तरमा हुने खेतीपाती ,ब्यापार र ब्यबसायको परिचय दिन	स्थानीय स्तरमा हुने खेतीपातीमा केके उत्पादन हुन्छ भनी बताउन							
		स्थानीय स्तरमा हुने कृषि उत्पादनलाई बर्गीकरण गर्न (खाध्यान्न र नगदे)							
		स्थानीय स्तरमा हुने कृषि उत्पादनलाई बर्गीकरण गर्न (तेलहन र दलहन)							
		स्थानीय स्तरमा कस्ता कस्ता व्यवसायहरू हुन्छन् भनी नाम बताउन							
	समुदायमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफुल पहिचान गर्न र सामान्य चित्र कोर्न	स्थानीय स्तरमा हिउँद मौसममा उत्पादन हुने तरकारीहरूको पहिचान गर्न							
		स्थानीय स्तरमा बर्षा मौसममा उत्पादन हुने तरकारीहरूको पहिचान गर्न							
		स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने फलफूलहरूको नाम बताउन							
		फलफुल तथा तरकारीहरूको सामान्य चित्र कोर्न							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
स्थानीय प्रविधि र सीपको प्रयोगबाट निर्माण गर्न सकिने सामग्रीहरूको परिचय दिन र निर्माण प्रक्रिया बताउन		कृषि कार्यमा प्रयोग हुने स्थानीय प्रविधियुक्त सामग्रीको नाम भन्न र परिचय बताउन							
		घरायसी र माछा मार्ने कार्यमा प्रयोग हुने स्थानीय प्रविधियुक्त सामग्रीको नाम भन्न र परिचय बताउन							
		कृषि कार्यमा प्रयोग हुने स्थानीय प्रविधियुक्त सामग्रीको निर्माण प्रक्रिया बताउन							
		घरायसीर माछा मार्ने कार्यमा प्रयोग हुने स्थानीय प्रविधियुक्त सामग्रीको निर्माण प्रक्रिया बताउन							
व्यक्तित्व विकासका सिपहरू विकास गर्न		सफासुध्घर भएर बस्न सक्ने							
		आफूभन्दा ठुलालाई आदर सत्कार गर्न सक्ने							
		आफू भन्दा सानालाई माया र सहयोग गर्न सक्ने							
		सबै सँग मिलेर बस्न सक्ने							

शिक्षकको सही	उपलब्धिस्तरको अंकको जोड		
अभिभावकको सही	उपलब्धिस्तरको प्रतिशत		

कक्षा :- ३

विषयक्षेत्र / थिम :- जोखिम प्रकोप र विपद ,

विद्यार्थीको नाम :-

थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धि विस्तृतीकरण/ उपलब्धि सूचक	नियमित सिकाइपछि मूल्याङ्कन			थप सहायतापछि मूल्याङ्कन			प्रयोग गरिएका साधनहरू
			सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	सकेको / नसकेको	मिति	अङ्कन	
	स्थानीय तहमा भएको वनजंगल क्षेत्रमा हुने आगलागी तथा डढेलो सम्बन्धि परिचय दिन	गाउँघरमा हुने आगलागीको परिचय दिन							
		वनजंगल क्षेत्रमा हुने डढेलोको परिचय दिन							
		चरिचरण क्षेत्रमा हुने डढेलोको परिचय दिन							
		विद्युतीय आगलागीको परिचय दिन							
	आगलागी तथा डढेलोका कारणहरू र समाधानका उपायहरू पहिचान गर्न	गाउँघरमा हुने आगलागीको कारणहरू बताउन							
		गाउँघरमा हुने आगलागीबाट बच्ने उपायहरू बताउन							
		वनजंगल क्षेत्रमा हुने डढेलोका कारणहरू बताउन							
		वन जंगल क्षेत्रमा हुने डढेलोबाट बच्ने उपायहरू बताउन							
	स्थानीय तहमा देखिएका विपद का घटनाहरूको सूची बनाउन	घरमा हुने विपदको सूची बनाउन							
		विद्यालयमा हुने विपदको सूची बनाउन							
		मानव निर्मित विपदको सूची बनाउन							
		प्राकृतिक विपदको सूची बनाउन							
शिक्षकको सही अभिभावकको सही			उपलब्धिस्तरको अंकको जोड						
			उपलब्धिस्तरको प्रतिशत						

परिशिष्ट ३

स्थानीय पाठ्यक्रम आन्तरिक/निर्माणात्मक तथा निर्णयात्मक परीक्षा सहितको समष्टिगत

प्राप्ताङ्कः (कक्षा १-३)

विद्यार्थी प्रगति प्रतिवेदनः २०७...

विद्यार्थीको नामः कक्षाः रोल नः
 विद्यालयको नामः विद्यार्थी संकेत नः वर्ष
 उपस्थातिः विद्यालय सञ्चालन भएको दिन..... उपस्थित भएको दिन र प्रतिशत.....

क्र स	विषय क्षेत्र	पाठ्यघण्टा	सिकाइ उपलब्धी संख्या	समग्र उपलब्धी स्तर	कैफियत
१					
२					
३					
४					
५	दुधौलीः हाम्रो पहिचान	५			

क) नोटः उपलब्धीस्तरः

क्र.स.	उपलब्धि प्रतिशत	स्तरीकृत अङ्क	अक्षरमा उपलब्धिस्तर	उपलब्धि स्तरको व्याख्या
१	९० र सोभन्दा माथि	४.०	A+	सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८० र सोभन्दा माथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्युत्तम (Excellent)
३	७० र सोभन्दा माथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट (Very Good)
४	६० र सोभन्दा माथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम (Good)
५	५० र सोभन्दा माथि ६० भन्दा कम	२.४	C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४० र सोभन्दा माथि ५० भन्दा कम	२.०	C	ग्राह्य (Acceptable)
७	३५ र सोभन्दा माथि ४० भन्दा कम	१.६	D	आधारभूत (Basic)
८	३५ भन्दा कम	-	NG	अवर्गीकृत (Not Graded)

.....
अभिभावक

.....
कक्षा शिक्षक

.....
प्रधानाध्यापक

मिति:।.....।.....

स्थानीय पाठ्यक्रम आन्तरिक/निर्माणात्मक तथा निर्णयात्मक परीक्षा सहितको समष्टिगत

प्राप्ताङ्कः (कक्षा ४-५)

१) विद्यार्थीको समग्र सिकाइ स्तरः

क्र स	मूल्याङ्कनको स्वरूप	भार (प्रतिशत)
१	आन्तरिक मूल्याङ्कन	५०
२	अन्तिम परीक्षा	५०
	जम्मा	१००

२) निर्माणात्मक / आन्तरिक मूल्याङ्कनका साधनहरु र प्रयोगः

क्र स	साधन	प्रयोग
१	रुब्रिक्स / श्रेणी मापन	विद्यार्थीले गरेका प्रयोगात्मक कार्य, परियोजना कार्यको मूल्याङ्कन गर्नका लागि रुब्रिक्स वा श्रेणी मापनको विकास गरी प्रयोग गर्नु पर्दछ ।
२	व्यवहार अवलोकन फारम	पाठ्यक्रम भित्रका प्रकृयागत सीपहरु जीवनोपयोगी सीप (Life Skill) र व्यवहारकुशल सीप (Life Skill) मापन गर्न रुजु सूचि, श्रेणी मापन लगायतका व्यवहार अवलोकन फारम प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
३	शिक्षकको अभिलेख	प्रत्येक पाठमा कक्षा सहभागिता, गृहकार्य, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्यका क्रममा विद्यार्थीहरुले देखाएको सक्रियता, सिर्जनात्मकता, सिकाइ व्यवहार, कामको स्तर प्रदर्शित व्यवहारकुशल सीपहरु पाठ्यक्रममा निर्धारित सिकाइ उपलब्धीका आधारमा कुन स्तरको रहेको छ सो को अभिलेख शिक्षकले व्यक्तिगत रुपमा राख्नु पर्नेछ ।
४	कक्षा परीक्षा	पाठ वा एकाई शिक्षणको क्रममा गरिने लिखित कार्य तथा लिइने छोटो परीक्षा, त्रैमासिक परीक्षा
५	मौखिक प्रश्नोत्तर	शिक्षण सिकाइका क्रममा सोधिने प्रश्नहरु यस अन्तर्गत पर्दछन् । यसको नतिजा अभिलेखित गर्नु पर्ने भएमा शिक्षकको अभिलेखमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

३) निर्माणात्मक / आन्तरिक मूल्याङ्कन:

निर्माणात्मक / आन्तरिक मूल्याङ्कनको निश्चित अंकभार आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा अभिलेख गर्नु पर्दछ । यसका लागि निर्माणात्मक मूल्याङ्कनलाई अभिलेख गरी प्रत्येक विद्यार्थीको कार्य सञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरी राख्नु पर्दछ । यस्तो अभिलेखका आधारमा निम्न लिखित पक्षमा तोकिए अनुसारको भारको अंक आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिनेछ ।

क्र स	मूल्याङ्कनका पक्षहरु	भार
१	सहभागिता: कक्षाम उपस्थिति र कक्षा कार्यमा सहभागिता	४
२	मुख्य सिकाइ उपलब्धीमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तर तथा व्यवहार परिवर्तन	२०
३	प्रयोगात्मक परियोजना	१६
४	आन्तरिक परीक्षा	१०
	जम्मा	५०

उल्लेखित निर्माणात्मक तथा आन्तरिक मूल्याङ्कनका साधन प्रयोग गरी सहभागिताको स्तर प्रत्येक मुख्य सिकाइ उपलब्धीमा विद्यार्थीको उपलब्धीस्तर तथा प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्यको कार्यसम्पादन तथा आन्तरिक परीक्षालाई निम्नानुसार रुजु सूचि गर्नुपर्दछ ।

qm=; +=	d"Nofª\sgsf klf pknIAw :t/sf ;fdfGo JofVof	?h';"rL	pknIA w	pknIAw:t/ w
!	slffdf ()Ü eGbf j9L pkl:yt ePsf] / k"/f	% - pTs[i6 _		
	slffdf *%eGbf j9L t/ ()Ü eGbf sd pkl:yt ePsf] / l;sfOdf w]/} h;f] lame	8 - pRr _		
	slffdf *) eGbf j9L t/ *%Ü eGbf sd pkl:yt ePsf] / l;sfOdf w]/} h;f] lame	# - /fd f] _		
	slffdf &%eGbfj9Lt/*)Ü eGbf sd nkl:yt ePsf] / l:sfOdf :fdfGo :xeful	@ - ;fdfGo _		
	slffdf &%Ü eGbf sd pkl:yt ePsf] / l:sfOdf :fdfGo ?kdf :xeful ePsf]	! - sdhf]/ _		

८ पाठ्यक्रम कार्यान्वयन योजना

दुधौली: हाम्रो पहिचान नामक स्थानीय विषयवस्तु समावेश भएको यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन योजना निम्न बमोजिम रहेको छ ।

पाठ्यक्रम परीक्षण तथा कार्यान्वयन योजना

कक्षा	शै स २०७८	शै स २०७९	शै स २०८०	२०८१
१	मस्यौदा तयार हुने	परीक्षण तथा परिमार्जन	पूर्ण कार्यान्वयन	
२	मस्यौदा तयार हुने	परीक्षण तथा परिमार्जन	पूर्ण कार्यान्वयन	
३	मस्यौदा तयार हुने	परीक्षण तथा परिमार्जन	पूर्ण कार्यान्वयन	
४	मस्यौदा तयार हुने	परीक्षण तथा परिमार्जन	पूर्ण कार्यान्वयन	
५	मस्यौदा तयार हुने	परीक्षण तथा परिमार्जन	पूर्ण कार्यान्वयन	
६		मस्यौदा तयार हुने	परीक्षण तथा परिमार्जन	पूर्ण कार्यान्वयन
७		मस्यौदा तयार हुने	परीक्षण तथा परिमार्जन	पूर्ण कार्यान्वयन
८		मस्यौदा तयार हुने	परीक्षण तथा परिमार्जन	पूर्ण कार्यान्वयन

स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास चरणहरू

क्रस	मिति	स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास चरणहरू									
१	२०७८।१।०।२९	<p>तत्कालिन नगर प्रमुख श्री घनश्याम राउत ज्यूको अध्यक्षतामा बसेको ७४ औं नगर कार्यपालिकाको बैठकबाट तपसिलमा उल्लेखित स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलको गठन भयो ।</p> <p>संयोजक: रितेश राउत (सामाजिक विकास समिति संयोजक)</p> <p>सदस्य: चन्द्र किशोर थारु कार्यपालिका सदस्य</p> <p>सदस्य: होम कुमारी ठकुरी कार्यपालिका सदस्य</p> <p>सदस्य: जीवनहरि आचार्य क्याम्पस प्रमुख (बुद्धिजीवि)</p> <p>सदस्य: लिल बहादुर श्रेष्ठ पूर्व स्रोत व्यक्ति</p> <p>सदस्य: मोहन शाही ठकुरी मा वि प्रधानाध्यापक</p> <p>सदस्य: सुशिला सुनुवार आ वि प्रधानाध्यापक</p> <p>सदस्य: अन्जु थापा मगर वि व्य स अध्यक्ष</p> <p>सदस्य सचिव: सुरजकुमार कार्की शिक्षा अधिकृत</p>									
	२०७८।१।१।०३	<p>सामाजिक विकास समिति एवम् स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलका संयोजक रितेश राउत ज्यूको अध्यक्षतामा बसेको कार्यदलको बैठकले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको लागि आवश्यक प्राविधिक तथा आर्थिक पक्षको व्यवस्थापन गर्नका लागि विस्तृत योजना खाका तयार पारी स्वीकृत गरेको तथा दुधौलीको समग्र पहिचान खुल्ने र यहाँको भौगोलिक, प्राकृतिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक, धार्मिक, वातावरणीय तथा अन्य विभिन्न स्थानीय विषयवस्तुहरू छनोट गरी आगामी बैठकमा छलफल गर्ने कार्य गर्यो । साथै पहिलो चरण अन्तर्गत कक्षा १ देखि ५ सम्म र दोस्रो चरण अन्तर्गत कक्षा ६ देखि ८ सम्मको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने निर्णय गरियो ।</p>									
	२०७८।१।१।२२	<table border="1"> <tr> <td>हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा</td> </tr> <tr> <td>हाम्रो भाषा, संस्कृति तथा रहनसहन</td> </tr> <tr> <td>खेतिपाति, व्यापार र व्यवसाय</td> </tr> <tr> <td>स्थानीय कला, साहित्य र संगीत</td> </tr> <tr> <td>हाम्रो राम्रो बानी र खानपिन</td> </tr> <tr> <td>प्रविधि र सीप विकास</td> </tr> <tr> <td>खेलकुद, शारीरिक व्यायम र योग</td> </tr> <tr> <td>सडक सुरक्षा</td> </tr> <tr> <td>प्रकोप र विपदको परिचय</td> </tr> </table> <p>सामाजिक विकास समिति एवम् स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलका संयोजक रितेश राउत ज्यूको अध्यक्षतामा बसेको कार्यदलको बैठकले कार्यदलका सदस्य सचिवले तयार पारेको स्थानीय पाठ्यक्रमको लागि आवश्यक विषय वस्तुहरू तथा तिनको क्षेत्र र क्रमहरू</p>	हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा	हाम्रो भाषा, संस्कृति तथा रहनसहन	खेतिपाति, व्यापार र व्यवसाय	स्थानीय कला, साहित्य र संगीत	हाम्रो राम्रो बानी र खानपिन	प्रविधि र सीप विकास	खेलकुद, शारीरिक व्यायम र योग	सडक सुरक्षा	प्रकोप र विपदको परिचय
हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा											
हाम्रो भाषा, संस्कृति तथा रहनसहन											
खेतिपाति, व्यापार र व्यवसाय											
स्थानीय कला, साहित्य र संगीत											
हाम्रो राम्रो बानी र खानपिन											
प्रविधि र सीप विकास											
खेलकुद, शारीरिक व्यायम र योग											
सडक सुरक्षा											
प्रकोप र विपदको परिचय											

		<p>निर्धारण गर्न व्यापक छलफल गर्दा तपसिल अनुसारको विषयवस्तु, क्षेत्र तथा क्रमहरू निर्धारण गर्ने निर्णय गरियो। (तालिका माथि छ)</p> <p>त्यसै गरी सोही बैठकले माथि उल्लेखित विषयवस्तुहरूलाई तीन समूहमा विभाजन गरी बेग्लाबेग्लै मास्यौदा समितिको गठन गरी १ महिना भित्र आफ्नो विषय वस्तुसँग सम्बन्धित आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्क संकलन गराइ विषय वस्तुको क्षेत्र तथा क्रम निर्धारण, कक्षागत सिकाइ उपलब्धी तथा तहगत सिकाइ उपलब्धीहरू तयार पार्न र सेमिनारको आयोजना गरी आफूले संकलन गरेका सम्पूर्ण जानकारीहरूको व्यापक तथा विस्तृत छलफल गरी निष्कर्षमा पुगिने निर्णय गरियो।</p>																
२०७८।१२।२४		<p>सामाजिक विकास समिति एवम् स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलका संयोजक रिदेश राउत ज्यूको अध्यक्षतामा बसेको कार्यदलको बैठकबाट पूर्व निर्धारण गरिएको ९ वटा विषय क्षेत्र तथा वस्तुहरूलाई तिनीहरूको मुल भाव कायम रहने गरी ७ वटा विषय क्षेत्र तथा वस्तुमा निर्धारण गरी कक्षा १ देखि ५ सम्मको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्धारण गर्ने निर्णय गरियो। साथै कार्यदलको बैठकले अब बन्ने स्थानीय पाठ्यक्रमको नाम दुधौली: हाम्रो पहिचान राख्ने निर्णय गरियो साथै कार्यदलका सदस्य सचिव तथा शिक्षा अधिकृतको संयोजकत्वमा आगामी महिनामा विभिन्न मस्यौदा समिति (विज्ञ समूह) को सेमिनारहरूको आयोजना गरी निष्कर्ष सहितको पाठ्यक्रमको मस्यौदा तयार पारेर पुन बैठक बस्ने निर्णय गरियो। साथै मस्यौदा समितिका सुझाव लगायत विभिन्न लेखहरू तयार र दुधौली: हाम्रो पहिचान नामक स्थानीय पाठ्यक्रमको मुल मस्यौदा तयार पार्न बढीमा रु १२७००० कर सहित थप प्रोत्साहन भत्ता समेत कार्यदलका सदस्य सचिवलाई जिम्मा तथा अख्तियारी प्रदान गर्ने निर्णय गरियो।</p>																
२०७९।०२।१२		<p>बैशाख ३० गतेको स्थानीय तहको निर्वाचन र त्यस पछि घोषणा भएका नव निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरूलाई स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता र महत्व बुझाउन केही समय लागेको हुँदा जेष्ठ महिनाको दोस्रो सातामा कार्यदलका सदस्य सचिव तथा शिक्षा अधिकृत श्री सुरजकुमार कार्कीको अध्यक्षतामा बसेको बैठकले ९ वटा विषयवस्तुलाई घटाएर निम्न सात वटा विषय क्षेत्र बनाइ पाठ्यक्रम निर्माण गर्न उपयुक्त हुने ठानी तपसिल बमोजिमका विषयवस्तु निर्धारण गरियो।</p> <table border="0"> <tr> <td>१</td> <td>हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा</td> <td>२</td> <td>हाम्रो भाषा, संस्कृति र रहनसहन</td> </tr> <tr> <td>३</td> <td>हाम्रो राम्रो बानी, खानपिन र सरसफाई</td> <td>४</td> <td>खेलकुद, योगा र ध्यान</td> </tr> <tr> <td>५</td> <td>खेतिपाती, व्यापार र व्यावसाय</td> <td>६</td> <td>स्थानीय प्रविधि र सीप</td> </tr> <tr> <td>७</td> <td>जोखिम, प्रकोप र विपद</td> <td></td> <td></td> </tr> </table> <p>साथै कार्यदलका सदस्य सचिव तथा बैठकका अध्यक्षले नै मस्यौदा तयार पार्ने निष्कर्ष सहित जिम्मेवारी प्रदान गर्ने निर्णय गरियो।</p>	१	हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा	२	हाम्रो भाषा, संस्कृति र रहनसहन	३	हाम्रो राम्रो बानी, खानपिन र सरसफाई	४	खेलकुद, योगा र ध्यान	५	खेतिपाती, व्यापार र व्यावसाय	६	स्थानीय प्रविधि र सीप	७	जोखिम, प्रकोप र विपद		
१	हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदा	२	हाम्रो भाषा, संस्कृति र रहनसहन															
३	हाम्रो राम्रो बानी, खानपिन र सरसफाई	४	खेलकुद, योगा र ध्यान															
५	खेतिपाती, व्यापार र व्यावसाय	६	स्थानीय प्रविधि र सीप															
७	जोखिम, प्रकोप र विपद																	
२०७९।०२।२१		<p>कार्यदलका सदस्य सचिव तथा शिक्षा अधिकृत श्री सुरजकुमार कार्कीको अध्यक्षतामा बसेको बैठकले कक्षागत र तहगत सिकाइ उपलब्धी निर्धारण, १ देखि ३ को हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदाको विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा ४ र ५ को हाम्रो दुधौली र प्राकृतिक सम्पदाको विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा १ देखि ५ को हाम्रो भाषा, संस्कृति र रहनसहनको पाठ्यघण्टा निर्धारण गर्ने निर्णय विस्तृत छलफलका माध्यमबाट तय गरियो।</p>																
२०७९।०२।२३		<p>कार्यदलका सदस्य सचिव तथा शिक्षा अधिकृत श्री सुरजकुमार कार्कीको अध्यक्षतामा बसेको बैठकले कक्षा १ देखि ३ को हाम्रो भाषा, संस्कृति र रहनसहनको विषय वस्तु</p>																

		निर्धारण, कक्षा ४ देखि ५ को हाम्रो भाषा, संस्कृति र रहनसहनको विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा १ देखि ५ को हाम्रो भाषा, संस्कृति र रहनसहनको पाठ्यघण्टा निर्धारण गर्ने निर्णय व्यापक छलफलद्वारा निर्णय गरियो ।
२०७९।०२।२४		कार्यदलका सदस्य सचिव तथा शिक्षा अधिकृत श्री सुरजकुमार कार्कीको अध्यक्षतामा बसेको बैठकले कक्षा १ देखि ३ को हाम्रो राम्रो बानी, सरसफाई र खानपिनको विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा ४ देखि ५ को हाम्रो राम्रो बानी, सरसफाई र खानपिनको विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा १ देखि ५ को हाम्रो राम्रो बानी, सरसफाई र खानपिनको पाठ्यघण्टा निर्धारण गर्ने निर्णय विस्तृत छलफलबाट तय गर्यो ।
२०७९।०२।२५		कार्यदलका सदस्य सचिव तथा शिक्षा अधिकृत श्री सुरजकुमार कार्कीको अध्यक्षतामा बसेको बैठकले कक्षा १ देखि ३ को खेलकुद, योग र ध्यानको विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा ४ देखि ५ को खेलकुद, योग र ध्यानको विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा १ देखि ५ को खेलकुद, योग र ध्यानको विषय वस्तु को पाठ्यघण्टा निर्धारण गर्ने निर्णय विस्तृत छलफलबाट तय गर्यो ।
२०७९।०२।२७		कार्यदलका सदस्य सचिव तथा शिक्षा अधिकृत श्री सुरजकुमार कार्कीको अध्यक्षतामा बसेको बैठकले कक्षा १ देखि ३ को खेतिपाती, व्यावसाय र व्यापारको विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा ४ देखि ५ को खेतिपाती, व्यावसाय र व्यापारको विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा १ देखि ५ को खेतिपाती, व्यावसाय र व्यापारको विषय वस्तु को पाठ्यघण्टा निर्धारण गर्ने निर्णय विस्तृत छलफलबाट तय गर्यो ।
२०७९।०२।२९		कार्यदलका सदस्य सचिव तथा शिक्षा अधिकृत श्री सुरजकुमार कार्कीको अध्यक्षतामा बसेको बैठकले कक्षा १ देखि ३ को स्थानीय प्राविधि र सीपको विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा ४ देखि ५ को स्थानीय प्राविधि र सीपको विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा १ देखि ५ को स्थानीय प्राविधि र सीपको विषय वस्तु को पाठ्यघण्टा निर्धारण गर्ने निर्णय विस्तृत छलफलबाट तय गर्यो ।
२०७९।०३।०४		कार्यदलका सदस्य सचिव तथा शिक्षा अधिकृत श्री सुरजकुमार कार्कीको अध्यक्षतामा बसेको बैठकले कक्षा १ देखि ३ को जोखिम, प्रकोप र विपत्को विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा ४ देखि ५ को जोखिम, प्रकोप र विपत्को विषय वस्तु निर्धारण, कक्षा १ देखि ५ को जोखिम, प्रकोप र विपत्को विषय वस्तु को पाठ्यघण्टा निर्धारण गर्ने निर्णय विस्तृत छलफलबाट तय गर्यो ।
२०७९।०३।१७		नगर प्रमुख दिनेश अधिकारीको अध्यक्षतामा बसेको नगर शिक्षा समितिको बैठकले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलको पुन संरचना गरी तपसिल अनुसारको पदाधिकारी चयन गर्यो । तपसिल संयोजक: रित बहादुर विश्वकर्मा (सामाजिक विकास समिति संयोजक) सदस्य: भैरव बहादुर पुलामी कार्यपालिका सदस्य सदस्य: संगिता देवी सिंह कार्यपालिका सदस्य सदस्य: जीवनहरि आचार्य क्याम्पस प्रमुख (बुद्धिजीवि) सदस्य: लिल बहादुर श्रेष्ठ पूर्व स्रोत व्यक्ति सदस्य: मोहन शाही ठकुरी मा वि प्रधानाध्यापक

		सदस्य: सुशिला सुनुवार सदस्य: अन्जु थापा मगर सदस्य सचिव: सुरजकुमार कार्की	आ वि प्रधानाध्यापक वि व्य स अध्यक्ष शिक्षा अधिकृत
२०७९।०३।२२		स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलका संयोजक तथा सामाजिक विकास समितिका संयोजक रित बहादुर विश्वकर्माको अध्यक्षतामा बसेको कार्यदलको चौथो बैठकमा मस्यौदा समिति (विज्ञ समूह) बाट तयार मस्यौदा उपर छलफल गर्दा सबै विषयवस्तु तथा क्षेत्र र क्रम मिलेको हुँदा नगर शिक्षा समिति र नगर कार्यपालिकामा स्वीकृतको लागि सिफारिस गर्ने निर्णय पारित	
२०७९।०३।२६		नगर प्रमुख दिनेश अधिकारीको अध्यक्षतामा बसेको नगर शिक्षा समितिको बैठकबाट दुधौली: हाम्रो पहिचान नामक स्थानीय पाठ्यक्रमका केही प्राविधिक विषय वस्तुलाई थप परिष्कृत गर्नु पर्ने सुझाव सहित स्वीकृतको लागि नगर कार्यपालिकामा सिफारिस भएको ।	
२०७९।०८।२५		स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलको आयोजनामा सरस्वती मा वि डकाहामा मोहन शाहीको अध्यक्षतामा बसेको सामुदायिक विद्यालयहरूका प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकहरूको बैठकबाट तपसिल अनुसारको सुझाव प्राप्त गरी संशोधन गरियो । क) चौथो विषय क्षेत्र अन्तर्गत सबै कक्षामा खोपा खेलको परिचय बारे थप गर्ने । ख) पाँचौ विषय क्षेत्र अन्तर्गत खेतिपाती, व्यापार र व्यावसाय लाई कृषि, व्यापार र व्यावसाय लेख्ने । ग) पाँचौ विषय क्षेत्र अन्तर्गत आँप लिचि कटहर भुई कटहर, अदुवा, केरा, दलहन तेलहन जन्य फलफुलहरू घ) कक्षा ३ अन्तर्गत विस्तृतीकरणमा गाई पालन, कुखुरा पालनलाई पशु पंक्षी पालन र मत्स्य पालन लेख्ने । ङ) कक्षा ५को विस्तृतीकरणमा गागन बजार, खनिया बजार, ठाकुर दमार, जिनाखु फाँट र सिकारी ढुंगा पनि थप गर्ने । च) छैठौँ विषय क्षेत्रको कक्षा ३ मा निर्माण प्रक्रिया हटाउने ।	
२०७९।०९।०२		दुधौली अन्तर्गतका सामुदायिक विद्यालयहरूमा कक्षा १-३ मा कार्यरत ८१ जना प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकहरूलाई ३ समूह बनाइ छुट्टाछुट्टै कक्षामा राखी पाठ्यक्रमको प्रवोधिकरण गरियो ।	
२०७९।०९।११		नगर प्रमुख दिनेश अधिकारीको अध्यक्षतामा बसेको स्थानीय बुद्धिजीवि, शिक्षाविद्, पूर्व शिक्षक लगायत सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूको छलफल तथा सुझाव संकलन कार्याशालाबाट तपसिल अनुसारको सुझाव प्राप्त भएको । छ) <u>पहिलो विषय क्षेत्र अन्तर्गत</u> हाम्रो दुधौलीको सट्टामा हाम्रो सामाजिक र प्राकृतिक सम्पदा शिर्षक राख्ने । ज) कक्षा १ अन्तर्गत दुधौलीका सहिदहरूका परिचय थप गर्नु पर्ने । झ) कक्षा १ को विस्तृतीकरणमा नातागोता थप गर्नु पर्ने । ञ) कक्षा ४ को विस्तृतीकरणमा चुरे पारीका स्थानीय तहहरूको नाम थप गर्नु पर्ने । ट) <u>दोस्रो विषय क्षेत्र अन्तर्गत</u> कक्षा २ को विस्तृतीकरणमा प्रथा प्रचलन शब्द हटाउनु पर्ने । ठ) कक्षा ४ मा रहेको दुधौलीका सहिदहरू हटाउने ।	

		<p>ड) कक्षा ३ को विस्तृतीकरणमा जातजाति अन्तर्गत राष्ट्रिय आयोगले तोकेको जातजातिहरूको नाम उल्लेख गर्ने ।</p> <p>ढ) कक्षा ३ को विस्तृतीकरणमा स्थानिय नाच अन्तर्गत चण्डी नाच पनि थप गर्नु पर्ने तथा स्थानीय चाड पर्वमा जितिया पर्व थप गर्नु पर्ने ।</p> <p>ण) <u>तेस्रो विषय क्षेत्र अन्तर्गत कक्षा ५</u> विस्तृतीकरणमा हाम्रो स्थानीय खानाको परिकार (वगिया, घुगी, सिठुवा, गुन्द्रुक, तामा, सिन्कि) बनाउने विधिहरूको सट्टा आफ्नो जाति विशेषका परिकार बनाउने विधिहरू राख्ने ।</p>
	२०७९।०९।२६	नगर प्रमुख दिनेश अधिकारीको अध्यक्षतामा बसेको नगर कार्यपालिकाको ९१औं बैठकबाट दुधौली: हाम्रो पहिचान नामक स्थानीय पाठ्यक्रम स्वीकृत गरी प्रमाणीकरण सहित माघ महिनादेखि कार्यान्वयन गर्ने निर्णय पारित भयो ।